

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra trestního práva

Rekodifikace trestního práva procesního

Diplomová práce

Recodification of Criminal Procedural Law

Diploma Thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
JUDr. Alena Tibitzlová, Ph.D.

AUTOR PRÁCE
Mgr. Bc. Jan Tušínovský

PRAHA
2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Českých Budějovicích dne 14. března 2024.

Mgr. Bc. Jan Tušínovský

Poděkování

Na tomto místě bych za vedení diplomové práce rád poděkoval JUDr. Aleně Tibitzlové, Ph.D., a za poskytnutí rozhovorů patří velký dík rovněž por. Bc. Daně Kožíškové, por. Bc. Daně Tůmové a por. Bc. Tereze Zdeňkové, vyšetřovatelkám Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR v Českých Budějovicích, a Mgr. Marku Stehlíkovi, státnímu zástupci Okresního státního zastupitelství v Českých Budějovicích.

ANOTACE

Diplomová práce pojednávající o zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, tedy o trestním řádu, je zaměřena zejména na průběh rekodifikačních prací na tomto zákoně. Hlavní část práce proto ve vybraných aspektech popisuje současný stav trestního řádu, resp. trestního práva procesního jako takového, a navrhované změny v nové verzi. Této kapitole předchází výklad k vymezení trestního práva procesního a dále stručné pojednání o historii českého trestního řádu a některých již provedených změnách. Závěrečné části práce jsou orientovány jednak na zhodnocení nynější situace z hlediska přijetí nového trestního řádu, jednak na názory a návrhy každodenních uživatelů tohoto předpisu, tedy policistů SKPV a státních zástupců.

KLÍČOVÁ SLOVA

Rekodifikace, Trestní řád, Trestní právo procesní, Policie ČR, Policejní orgán, Státní zástupce, Soud, Orgány činné v trestním řízení

ABSTRACT

The diploma thesis dealing with Act No. 141/1961 Coll., on criminal court proceedings, i.e., the criminal code, mainly focuses on the course of recodification work on this act. Therefore, the main part of the thesis describes, in selected aspects, the current state of the criminal code, or criminal procedural law as such, and proposed changes in the new version. This chapter is preceded by an explanation of the definition of criminal procedural law, as well as a brief discussion of the history of the Czech criminal code and some of the changes already made. The final parts of the thesis are oriented towards both assessing the current situation in terms of the adoption of the new criminal code and gathering opinions and suggestions from everyday users of this regulation, i.e., police officers of the Criminal Police and prosecutors.

KEYWORDS

Recodification, Criminal Code, Criminal Procedural Law, the Police of the Czech Republic, Police Authority, Prosecutor, Court, Law-Enforcement Agencies

OBSAH

ÚVOD	7
1 VÝZNAM TRESTNÍHO PRÁVA PROCESNÍHO	9
2 K HISTORII ČESKÉHO TRESTNÍHO ŘÁDU	12
3 JEDNOTLIVÉ ASPEKTY REKODIFIKAČNÍCH PRACÍ	16
3.1 Obecně k důvodům rekodifikace	16
3.2 ZÁKLADNÍ ZÁSADY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ.....	19
3.2.1 Obecně k základním zásadám trestního řízení	19
3.2.2 Význam základních zásad trestního řízení	22
3.2.3 Průběh rekodifikačních prací z hlediska základních zásad trestního řízení.....	23
3.3 SUBJEKTY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ	25
3.3.1 Obecně k subjektům trestního řízení	25
3.3.2 Soudy	27
3.3.3 Státní zastupitelství	29
3.3.4 Policejní orgán.....	31
3.3.5 Osoba, proti které se řízení vede.....	32
3.3.6 Obhájce	34
3.3.7 Poškozený a zúčastněná osoba	35
3.3.8 Průběh rekodifikačních prací z hlediska subjektů trestního řízení ..	37
3.4 DOKAZOVÁNÍ	43
3.4.1 Obecně k dokazování	43
3.4.2 Průběh rekodifikačních prací z hlediska dokazování	45
3.5 PŘÍPRAVNÉ ŘÍZENÍ.....	48
3.5.1 Obecně k přípravnému řízení	48
3.5.2 Průběh rekodifikačních prací z hlediska přípravného řízení	49
3.6 ZAJIŠTĚNÍ OSOB A VĚCÍ DŮLEŽITÝCH PRO TRESTNÍ ŘÍZENÍ	55
3.6.1 Obecně k zajištění osob a věcí důležitých pro trestní řízení.....	55
3.6.2 Zajištění osob	55
3.6.3 Zajištění věcí	57
3.6.4 Průběh rekodifikačních prací z hlediska zajištění osob a věcí důležitých pro trestní řízení.....	59
3.7 ŘÍZENÍ PŘED SOUDEM.....	65

3.7.1	Obecně k řízení před soudem	65
3.7.2	Průběh rekodifikačních prací z hlediska řízení před soudem	68
3.8	OPRAVNÉ PROSTŘEDKY	73
3.8.1	Obecně k opravným prostředkům.....	73
3.8.2	Průběh rekodifikačních prací z hlediska opravných prostředků	75
3.9	ZVLÁŠTNÍ ZPŮSOBY ŘÍZENÍ	79
3.9.1	Obecně ke zvláštním způsobům řízení.....	79
3.9.2	Průběh rekodifikačních prací z hlediska zvláštních způsobů řízení	81
4	SOUČASNÁ SITUACE Z HLEDISKA PŘIJETÍ NOVÉHO ZÁKONA.....	86
5	POLOSTRUKTUROVANÉ ROZHOVORY A JEJICH VYHODNOCENÍ	88
5.1	Polostrukturovaný rozhovor jako výzkumná metoda	88
5.2	Rozhovor č. 1 - shrnutí.....	93
5.3	Rozhovor č. 2 - shrnutí.....	95
5.4	Rozhovor č. 3 - shrnutí.....	97
5.5	Rozhovor č. 4 – shrnutí	98
5.6	Vyhodnocení rozhovorů	100
	ZÁVĚR.....	102
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ.....	104

ÚVOD

Český platný trestní řád, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, má v naší právní praxi již letitou historii. Snahy o jeho rekonstrukci lze vysledovat až do 90. let 20. století, kdy začaly probíhat první návrhy změn s cílem získat trestněprocesní zákon, který by se vyrovnal, nebo alespoň přiblížil evropské úrovni. Byť se tyto pokusy o jeho modernizaci zčásti podařily a nadále prostřednictvím značného počtu novel probíhají, nový kodex jako takový se do dnešní doby přijmout nepovedlo. Nejvýznamnějším krokem na cestě k novému trestnímu řádu bylo ustanovení Komise pro trestní řád v roce 2014, která se novým návrhem zákona začala na odborné úrovni zabývat skutečně pečlivě. Následně bylo v roce 2022 navrhované znění dokončeno, avšak ani přes osmileté období rekonstrukčních prací není v současné chvíli nový trestní řád přijat.

Pro mě jako pro vyšetřovatele služby kriminální policie a vyšetřování bylo toto téma pro diplomovou práci i přes svou obsáhlost poměrně zajímavé, a to zejména ve vztahu k novým navrhovaným změnám. Z hlediska určité logické návaznosti však bude v první kapitole nejdříve pojednáno o významu a účelu trestního práva procesního, o trestním řádu jako obecném zákoně a dalších procesních předpisech, jež jsou vůči trestnímu řádu ve vztahu speciálním, dále jsou zde nastíněny prameny trestního práva procesního i systematické rozdělení trestního řádu. Ve druhé kapitole je stručně shrnuta historie našeho trestního řádu od poloviny 19. století až do doby přijetí současného předpisu, který byl následně mnohokrát novelizován.

Ve třetí kapitole, jako v hlavní části této práce, jsou popisnou a srovnávací metodou uvedeny rozdíly mezi současným trestněprocesním zákonem a navrhovanými změnami, a to z pohledu jednotlivých institutů, kterými se Komise pro nový trestní řád zabývala jako stěžejními. Jedná se zejména o základní zásady trestního řízení, subjekty trestního řízení, dokazování, přípravné řízení, zajištění osob a věcí důležitých pro trestní řízení, dále řízení před soudem, opravné řízení a zvláštní způsoby řízení. Navazující čtvrtá kapitola poté přibližuje současnou situaci a vysvětluje důvody, pro které návrh nového trestního řádu nebyl přijat.

Poslední pátá kapitola se věnuje výzkumné metodě polostrukturovaných rozhovorů, jež byla u vybraných respondentů použita jednak pro zjištění názorů

na určité navrhované změny v novém trestním řádu, jednak pro vyjádření případných vlastních návrhů dotazovaných osob, přičemž se z hlediska Policie ČR jednalo o tři vyšetřovatelky služby kriminální policie a vyšetřování a z hlediska státního zastupitelství o státního zástupce Okresního státního zastupitelství v Českých Budějovicích. Uvedené polostrukturované rozhovory jsou v této kapitole zpracovány a následně vyhodnoceny.

1 VÝZNAM TRESTNÍHO PRÁVA PROCESNÍHO

Právní řád České republiky ve svém systému obsahuje také složku trestního práva, které je řazeno do oblasti práva veřejného a které se vyznačuje komplexním systémem norem, jež jsou určeny k řešení problémů spojenými s nezávažnějším protiprávním jednáním. Trestní právo se v zásadě dělí na hmotné a procesní, kdy jeho hmotná část definuje, jaké jednání a jakým způsobem bude potrestáno, a procesní část stanovuje, jak je z názvu patrné, procesní řešení konkrétní situace protiprávního jednání. Z uvedeného lze odvodit, že trestní právo hmotné je naplňováno prostřednictvím trestního práva procesního.¹

Stejně jako trestním právem hmotným i trestním právem procesním jsou chráněna práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob, ústavní zřízení České republiky či zájmy společnosti, a to upravením postupu orgánů činných v trestním řízení, když tyto zjišťují trestné činy a rozhodují o nich i o samotném výkonu rozhodnutí a když se snaží předcházet trestné činnosti a zamezovat jí. Mimo orgánů činných v trestním řízení je postup upraven také u případných dalších osob, jež jsou na trestním řízení zúčastněny. Vzhledem ke skutečnosti, že trestní právo procesní je vázáno přesnými podmínkami, formami a předpoklady, je označováno jako právo formální. Systematicky je pak upraveno v kodexu, zákoníku, a to v trestním řádu, tedy v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Jedná se o obecný předpis, podle něhož je postupováno, pokud zvláštní zákon nestanoví něco jiného, i v řízení ve věcech mezinárodní justiční spolupráce, soudnictví ve věcech mládeže a v řízení proti právnickým osobám, přičemž odpovídající zákony, tedy zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, jsou vůči trestnímu řádu zákony speciálními.²

Trestní řízení nebo také trestní proces znamená zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, kdy úkolem je řádně zjistit, zda došlo

¹ BORČEVSKÝ, P. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 13. ISBN 978-80-7380-866-2.

² JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 20-21. ISBN 978-80-7502-687-3.

ke spáchání trestného činu, zjistit pachatele tohoto trestného činu a uložit mu trest podle zákona, rozhodnutí vykonat nebo jeho výkon zařídit, a dále působit tak, aby byla upevňována zákonnost a aby trestné činnosti bylo včas předcházeno a zamezováno. Jedním z cílů trestního procesu je také rozhodnutí, zda má poškozený nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení.³

Z hlediska pramenů českého trestního řízení je potřeba zmínit Ústavu, Listinu základních práv a svobod, zákony a mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika vázána ve smyslu čl. 10 Ústavy, přičemž se bude jednat obzvláště o Úmluvu o ochraně základních práv a svobod, úmluvy, které obsahují podmínky mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, nebo o rozhodovací praxi Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora Evropské unie.⁴

Jak již bylo uvedeno, postup v trestním řízení je zakotven v trestním řádu, který je systematicky rozdělen do pěti částí. První část je vymezena § 1 až § 156 a obsahuje společná ustanovení, jež jsou platná pro všechna stadia trestního řízení, jestliže dále není stanoveno jinak. Obecná ustanovení hlavy první obsahují kromě vymezeného účelu zákona rovněž základní zásady trestního řízení, zásady spolupráce se zájmovými sdruženími občanů, je v nich upravena součinnost orgánů činných v trestním řízení se státními orgány, fyzickými a právníckými osobami, dále, jak jsou poskytovány informace o trestním řízení a posuzovány předběžné otázky nebo vynětí z pravomoci orgánů činných v trestním řízení či nepřípustnost trestního stíhání. Ustanovení § 12 vysvětluje pojmy, které trestní řád používá častěji. V hlavě druhé jsou zahrnuty soudy a osoby na řízení zúčastněné, v hlavě třetí úkony trestního řízení, v hlavě čtvrté předběžná opatření a zajištění osob, věcí a dalších majetkových hodnot, v hlavě páté dokazování, hlava šestá pojednává o rozhodnutí, hlava sedmá o stížnosti a řízení o ní a v hlavě osmé jsou zahrnuty náklady trestního řízení. Ve druhé části trestního řádu, pojednávající o přípravném řízení a vymezené § 157 až § 179i, je podrobně upraven postup před a po zahájení trestního stíhání včetně dalšího postupu v něm

³ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 19-20. ISBN 978-80-7502-687-3.

⁴ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRÍVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 36. ISBN 978-80-7598-306-0.

a rovněž průběh zkráceného přípravného řízení. Třetí část, vymezena § 180 až § 365, je zaměřena na řízení před soudem, přičemž podstatou uspořádání jednotlivých stadií řízení je jejich časová posloupnost. Vyjma základních ustanovení obsahuje tato část předběžné projednání obžaloby, hlavní líčení, veřejné a neveřejné zasedání, odvolání a řízení o něm, dovolání a řízení o něm, stížnost pro porušení zákona a řízení o ní, obnovu řízení, zvláštní způsoby řízení, vykonávací řízení a zahlazení odsouzení. Čtvrtá část, tedy některé úkony souvisící s trestním řízením, se mezi § 366 až § 370 zabývá udělováním milostí a použitím amnestie a poslední pátou část, jež je vymezena § 461 až § 471, pak tvoří přechodná a závěrečná ustanovení.⁵

⁵ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GŘIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 37-38. ISBN 978-80-7598-306-0.

2 K HISTORII ČESKÉHO TRESTNÍHO ŘÁDU

Tradici kodifikace procesního (ale i hmotného) trestního práva lze nalézt v absolutistické monarchii. Vzhledem k tehdejším společenským změnám prošly zákoníky obou odvětví, na rozdíl od práva občanského, rozsáhlejšími koncepčními modifikacemi.⁶ Poté co byla potlačena revoluce, došlo v roce 1850 k vydání nového trestního řádu, na svou dobu moderního a dobře propracovaného zákoníku. Z hlediska dnešních základních zásad trestního řízení se v trestním procesu uplatňovaly zásady volného hodnocení důkazů, ústnosti, veřejnosti a zásada obžalovací, přičemž došlo ke zřízení institutu státního zástupce a zavedeny byly také porotní soudy. V roce 1851 byl trestní řád novelizován, čímž došlo k odbourání progresivních prvků řízení; byly omezeny zásady ústnosti a obžalovací, u vyšších soudů byl zaveden písemný proces a naopak porotní soudy byly zcela zrušeny. Další novelizace proběhla o dva roky později, jejímž důsledkem bylo úplné navrácení trestního řádu do doby před rokem 1848, tedy k zásadám inkvizičního procesu. Institut státních zástupců a zásada ústnosti řízení během závěrečného přelíčení zůstaly zachovány. Později u trestního řízení došlo ke zrevidování některých jeho zastaralých rysů, jako bylo např. řízení ve věcech tiskových. Zásadní změny přinesla prosincová ústava, na základě které došlo k zakotvení ústnosti a veřejnosti soudního řízení, institutu porotních soudů pro zločiny a politické nebo tiskové přečiny a zakotven byl také obžalovací proces.⁷

V roce 1873 byl vydán nový trestní řád č. 119/1873 ř. z., a to ve spojitosti se změnami v trestním právu. Došlo k návratu k zásadám, které byly uvedeny v trestním řádu z roku 1850, tedy k zásadě obžalovací, veřejnosti, volného hodnocení důkazů nebo zásadě porotních soudů. Trestní řízení mělo trojinstanční princip, kdy se odsouzený mohl proti rozhodnutí prvostupňového soudu odvolat k soudu druhého stupně nebo i rozhodnutí soudu napadnout zmatečnými stížnostmi, pokud se domníval, že řízení nebylo provedeno zákonným způsobem. Zmatečná stížnost obdržel kasační soud, který jí buď vyhověl a rozsudek zrušil, nebo stížnost odmítl. Tento trestní řád byl do československého práva přejat recepčním

⁶ BÍLÝ, Jiří L. *Právní dějiny na území České republiky: vysokoškolská učebnice*. Vysokoškolské právní učebnice. Praha: Linde, 2003, s. 316. ISBN 80-7201-429-3.

⁷ Tamtéž, s. 318-319.

zákonem, přičemž jeho platnost trvala až do 50. let 20. století. V následujících letech nebyl pro přijetí komplexních trestních zákoníků prostor, a tak k další reformě trestního řádu došlo až poté, kdy v roce 1948 převzala v Československu moc KSČ.⁸

Vývoj trestního práva procesního byl postaven na totožném základě jako vývoj trestního práva hmotného. Z hlediska trestního řádu č. 87/1950 Sb. bylo trestní řízení zjednodušeno, byly stanoveny zásady trestního řízení jako např. zásada legality, presumpce nevin, přímosti, veřejnosti, ústnosti, dvojinstančního postupu, zásada práva na obhajobu a zásada materiální pravdy, kdy muselo dojít k úplnému a objektivnímu zjištění stavu věci. Zároveň byla akcentována role prokurátora, neboť řízení bylo zahajováno na podkladě jeho obžaloby, přičemž došlo rovněž ke zrušení soukromoprávních deliktů. Již po dvou letech došlo k úpravě a doplnění trestního řádu, když byl vydán zákon č. 67/1952 Sb.⁹ Celková přeměna právního řádu probíhala v tzv. právnícké dvouletce a její součástí byl v roce 1956 také procesní zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním.¹⁰

Národní shromáždění dne 29. listopadu 1961 schválilo do současné doby platný trestní řád, a to zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Jeho novelou č. 57/1965 Sb. bylo do přípravného řízení vedle kvalifikovanějšího vyšetřování zavedeno i tzv. vyhledávání, jež znamenalo iniciativně zjišťovat méně závažnou trestnou činnost. Trestní řád byl dále doplněn zákonem č. 149/1969 Sb., kterým byla rozšířena kompetence soudů pro stíhání přečinů, upravena příslušnost u krajských soudů, došlo k zavedení institutu tzv. objasňování a u okresního soudu byla oživena role samosoudce, který konal řízení o přečinech a těch trestných činech, na něž byl zákonem stanovený trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující pět let. Následné modifikace trestního řádu provedené zákonem č. 48/1973 Sb. přinesly např. možnost rozhodování, v rámci něhož se uplatňoval trestní příkaz. Tento způsob umožňoval uložení trestu odnětí

⁸ BÍLÝ, Jiří L. *Právní dějiny na území České republiky: vysokoškolská učebnice*. Vysokoškolské právnícké učebnice. Praha: Linde, 2003, s. 319-320. ISBN 80-7201-429-3.

⁹ FRANCEK, Jindřich. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2011, s. 442. ISBN 978-80-7432-115-3.

¹⁰ BÍLÝ, Jiří L. *Právní dějiny na území České republiky: vysokoškolská učebnice*. Vysokoškolské právnícké učebnice. Praha: Linde, 2003, s. 320. ISBN 80-7201-429-3.

svobody do dvou měsíců, zákazu činnosti do dvou let, propadnutí věci, peněžitého trestu do 5 000 Kčs nebo nápravného opatření do čtyř měsíců. Mimo to byla orgánům činným během objasňování přečinů svěřena větší pravomoc z hlediska obstarávání důkazů.¹¹

Současný trestní řád byl obzvláště po roce 1989 opětovaně novelizován, kdy zároveň do jeho znění zasahoval svými nálezy i Ústavní soud.¹² Nutnost provést zásadní koncepční změny jak v oblasti trestního práva hmotného, tak procesního byla motivací, na základě které se návrh rekodifikace trestního práva jako celku začal připravovat již v 90. letech. Řešení vybraných problémů trestního řízení však nebylo z časových důvodů možné odsouvat až do doby provedení samotné rekodifikace, a proto byla tehdejší vládou České republiky v roce 1999 Parlamentu České republiky předložena tzv. velká novela trestního řádu, trestního zákona a souvisejících předpisů. V květnu 2000 ji však Parlament zamítnul.¹³

Následně tedy došlo k přípravě nového návrhu novely trestního řádu, jenž byl schválen 15. listopadu 2000. Tato novela oproti té předcházející navrhovala např. nově vymezenou příslušnost krajských soudů jako soudů prvního stupně v konkrétních případech, zpřísnění podmínek pro to, aby byl obviněný vzat do vazby, pro další rozhodování o vazbě, a to včetně prodloužení doby jejího trvání, nebo bylo navrhováno rozšíření podmínek pro uložení trestu obecně prospěšných prací. Tehdejší požadavky na změny, jež se objevily v obou uvedených novelách, zahrnovaly např. výrazné zjednodušení a zrychlení trestního řízení ve všech jeho stádiích, posílení významu stadia řízení před soudem oproti přípravnému řízení či posílení postavení státního zástupce, který v přípravném řízení vykonává dozor.¹⁴

Právě největší množství změn přinesla novela č. 265/2001, jež je označována za nejvýznamnější a lze ji přirovnat k rekodifikaci. Další úpravy pak

¹¹ FRANCEK, Jindřich. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2011, s. 449-450. ISBN 978-80-7432-115-3.

¹² FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 36. ISBN 978-80-7598-306-0.

¹³ ŠÁMAL, Pavel. Porovnání velké novely trestního řádu z let 1999 a 2000. In: KALVODOVÁ, Věra. *Rekodifikace českého trestního práva procesního. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 21. listopadu 2000 na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně*. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 163-182. ISBN 80-210-2613-8.

¹⁴ Tamtéž.

byly provedeny např. novelou provedenou zákonem č. 41/2009 Sb., nabytím účinnosti zákona č. 418/2011 Sb. nebo novelami provedenými zákonem č. 86/2015 Sb., č. 55/2017 Sb. apod.¹⁵

¹⁵ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GŘIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 36-37. ISBN 978-80-7598-306-0.

3 JEDNOTLIVÉ ASPEKTY REKODIFIKAČNÍCH PRACÍ

3.1 Obecně k důvodům rekodifikace

Jestliže tato kapitola pojednává o rekodifikačních pracích na novém trestním řádu, je rovněž namístě definovat samotný pojem rekodifikace. Ten vychází z termínu kodifikace, kterou se rozumí systematické sjednocení a upravení právních předpisů určitého právního odvětví v úplný, příp. dílčí soubor ve formě zákoníku, tj. kodexu.¹⁶ Rekodifikace pak vyjadřuje změnu takového kodexu, resp. přijetí nového předpisu.¹⁷

Na základě zásadních společenských změn po roce 1989 bylo patrné, že v nových podmínkách demokratického právního státu a tržního hospodářství nemůže původní podoba trestního řádu z roku 1961 obstát, byť byl tehdy vcelku progresivní úpravou. Stejně tak bylo zřejmé, že nastaly podmínky, aby byly z trestněprocesní úpravy odstraněny její někdy až velmi vážné nedostatky. Jelikož zde existoval tlak ze strany praxe a jejích okamžitých potřeb nebo i vliv subjektivních představ o těchto požadavcích, bylo přistupováno k menším či větším novelám trestního řádu, aniž by bylo vypracováno konkrétní koncepční zadání. Neexistoval ani hlubší teoretický základ nebo dostatečná koordinace zákonodárné iniciativy; k jejímu vzniku docházelo na různých místech a z hlediska svého konkrétního legislativního výsledku byly jednotlivé iniciativy často protichůdné. Důvodem těchto novel byla nemožnost bezprostřední rekodifikace trestního práva procesního, neboť příslušná legislativní pracoviště neměla personální ani kapacitní možnosti k vypracování návrhu nového kodexu. Navíc zde byla potřeba urychleného vypracování nových zákonů, a to zejména ve vztahu k některým důležitým právním institutům týkajících se všech právních odvětví. Z tohoto důvodu je možné zákonodárné počiny z let 1989 až 2008 mnohdy označit za úsilí o rychlou reakci na vzniklou proměnu společnosti a o dostihnutí dříve zanedbaného. Tyto tendence jsou od roku 1998 navíc stále výrazněji doplňovány

¹⁶ JAZYKOVÁ PORADNA ÚJČ AV ČR. *Internetová jazyková příručka*. Online. Praha: Ústav pro jazyk český, Akademie věd České republiky, © 2008-2024. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=kodifikace>. [cit. 2024-02-29].

¹⁷ JAZYKOVÁ PORADNA ÚJČ AV ČR. *Internetová jazyková příručka*. Online. Praha: Ústav pro jazyk český, Akademie věd České republiky, © 2008-2024. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=rekodifikace>. [cit. 2024-02-29].

rovněž snahou, aby byla zajištěna kompatibilita českého trestního práva s evropským právem, jež je uplatňováno v Evropské unii, jejíž součástí se Česká republika stala 1. května 2004, a s mezinárodními úmluvami, kterými je Česká republika vázána.¹⁸

V novele trestního řádu, kterou lze pro její rozsah a konkrétní obsahovou náplň označovat za rekonstrukci a jež byla provedena zákonem č. 265/2001 Sb., byly již předjíhány určité postupy a instituty, jež měly být zahrnuty rovněž do budoucí rekonstrukce trestního řádu, a k množství otázek bylo přistupováno koncepčním způsobem. Avšak na základě studie, kterou zpracoval Institut pro kriminologii a sociální prevenci, i různých analýz, vypracovaných zejména Nejvyšším státním zastupitelstvím a Nejvyšším soudem, bylo zjištěno, že novela obsahovala určité nedostatky vedoucí jednak k rozporuplnému výkladu, jednak k rozporné aplikaci jejich ustanovení. Také v roce 2008 se stále objevovaly problémy, které v rámci trestního procesu bránily jeho efektivnímu průběhu. Jednalo se zejména o poměrně komplikované a zdlouhavé trestní řízení, v němž systém trestní justice nebyl schopen z hlediska velmi závažné kriminality některé její formy zvládnout. Současně se trestní justice potýkala také s běžnou kriminalitou, kdy ve značném počtu trestných činů nedošlo k potrestání, a pokud ano, pak s velkým zpožděním. Rovněž byly kladeny značné nároky na formální hlediska dokazování, což znemožňovalo usvědčení pachatelů trestných činů. Výše uvedenou novelou byly do trestního řádu vneseny některé úplně nové instituty, jako byla např. úprava dalších dvou forem přípravného řízení nebo přenesení úpravy operativně pátracích prostředků ze zákona o policii, což do koncepce i systematiky kodexu zasáhlo ještě výrazněji než předcházející novely a následně při výkladu a aplikaci trestního řádu vedlo k řadě problémů.¹⁹

Komise pro nový trestní řád zahájila svou činnost již v březnu 2014 a zahrnovala jednak soudce, státní zástupce, advokáty nebo zástupce Ministerstva vnitra ČR a Policie ČR, tedy odborníky z praxe, tak i odborníky z akademické sféry, přičemž cílem bylo, aby Komise byla z hlediska problematiky trestního řízení reprezentována různými úhly pohledu, na základě kterých by poté bylo možné dosáhnout optimálního výsledku, kterým je moderní a komplexní

¹⁸ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Věcný záměr trestního řádu*, 2008, s. 2.

¹⁹ Tamtéž.

úprava tohoto řízení. Mezi základní myšlenky, ze kterých práce na novém trestním řádu vycházely, spadala mimo jiné potřeba, aby nový předpis v trestněprávní oblasti zajišťoval splnění závazků vyplývajících pro Českou republiku z mezinárodních smluv a z právních předpisů Evropské unie. Předpokladem bylo rovněž přihlídnutí k právní úpravě v evropských zemích, jež mají rozvinutý demokratický systém, reflektování změn i v dalších právních oblastech nebo posouzení efektivity stávajících předpisů v trestněprocesní oblasti. Hlavními požadavky nového trestního řádu bylo, aby došlo ke zrychlení trestního řízení, byla posílena kontradiktornost trestního řízení, oportunní prvky, koncentrace řízení, práva poškozeného, dále, aby byla snížena administrativní zátěž orgánů činných v trestním řízení a celé řízení bylo zjednodušeno, aby byl zefektivněn výkon rozhodnutí o trestní sankci či předpis zmodernizován vzhledem k technologickému vývoji.²⁰

Návrh nového paragrafového znění trestního řádu byl dokončen v září 2022, kdy se za účelem konání odborných rozprav nad novým přepisem začaly na Katedře trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy pořádat tzv. rekodifikační čtvrtky. Těchto setkání proběhlo v období od října 2022 do května 2023 celkem devět a mezi referujícími byli např. prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D., JUDr. Bc. Jiří Říha, Ph.D., prof. JUDr. Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D., JUDr. Jiří Mulák, Ph.D., prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., prof. JUDr. Jan Musil, CSc., doc. JUDr. Mgr. Jana Tlapák Navrátilová, Ph.D., JUDr. Lenka Bradáčová, JUDr. František Púry, Ph.D., a další. Cílem bylo jak na návrh nového trestního řádu upozornit odbornou veřejnost, jež se trestním právem procesním zabývá, tak nad zvolenými řešeními rozvinout diskuzi.²¹

V úvodní debatě prof. Šámal vysvětlil, že od původního záměru přijmout nový trestní řád a nový trestní zákoník společně bylo na konci 90. let ustoupeno na základě rozhodnutí tehdejšího ministra spravedlnosti. Ten stanovil, že ve vztahu k trestnímu řádu bude provedena velká novela, a to z důvodu

²⁰ JUSTICE.CZ. *Rekodifikace trestního práva procesního*. Online. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>. [cit. 2024-02-29].

²¹ EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání) - 20.10.2022*. Online. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/aktualne/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-20102022-115428.html>. [cit. 2024-02-29].

potřeby rychlého provedení jeho podstatných změn, avšak z hlediska nového trestního zákoníku budou práce na tomto pokračovat. Toto je mimo jiné důvod, proč dodnes v České republice nový trestní řád nebyl přijat. Namísto toho se však v roce 2003 podařilo přijmout zákon o soudnictví ve věcech mládeže, v roce 2009 nový trestní zákoník nebo v roce 2011 zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Navíc je důležité s celým postupem přijetí nového zákona takového rozsahu, jakým je trestní řád, začít na počátku volebního období. Český legislativní proces je totiž založen na dvoukomorovém Parlamentu, kdy rovněž dochází k přednášení pozměňovacích návrhů, což celý proces značně prodlužuje. Proto výhodou oddělených cest v přijímání trestních kodexů je skutečnost, že existuje nesrovnatelně vyšší pravděpodobnost v přijetí jednoho z nich, než kdyby měly být přijímány oba zákony současně.²² Další debaty byly vždy věnovány konkrétním tématům, ta jsou předmětem dalších podkapitol.

3.2 ZÁKLADNÍ ZÁSADY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ

3.2.1 Obecně k základním zásadám trestního řízení

Uspořádání českého trestního řádu zajišťuje fungování celého trestního procesu, což je důležité zejména z toho důvodu, že trestní řád reguluje postup orgánů činných v trestním řízení takovým způsobem, aby byl každý trestný čin zjištěn a jeho pachatel podle zákona náležitě potrestán. Pro řádný chod tohoto procesu byly vymezeny zásady, jež jsou právně-politického charakteru a na kterých je celý trestní proces založen.²³

Tyto zásady jsou chápány jako vůdčí právní ideje²⁴, kterým je ono čelné postavení přiznáváno zákonem. Tvoří tak základ, na němž je jednak vybudován

²² EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání)* - 20.10.2022. Online. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/aktualne/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-20102022-115428.html>. [cit. 2024-02-29].

²³ FENYK, J.; ČÍSAŘOVÁ, D.; GŘIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 92. ISBN 978-80-7598-306-0.

²⁴ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 133. ISBN 978-80-7502-687-3.

celý systém trestního řízení, jednak upravena činnost orgánů v něm činných.²⁵ Základní zásady trestního řízení jsou výslovně uvedeny v § 2 tr. řádu²⁶ a lze je systematicky dělit z různých hledisek. Jedním z nich je dělení podle jejich převažujícího obsahu, kdy jsou rozlišovány zásady obecné, jako je zásada zajištění práv poškozeného, zásada spolupráce se zájmovými sdruženími občanů, zásada obhajoby, zásada rychlého procesu, zásada stíhání jen ze zákonných důvodů nebo zásada přiměřenosti a zdrženlivosti. Dále to jsou zásady zahájení řízení, tedy zásada oficiality, legality a obžalovací, poté samostatná zásada veřejnosti, která se uplatňuje zejména v soudním řízení. Následují zásady dokazování, mezi něž jsou řazeny zásada volného hodnocení důkazů, presumpce nevin, zásada vyhledávací nebo zásada bezprostřednosti a ústnosti. Poslední je zásada materiální pravdy, která je označována za jeden z cílů trestního řízení.²⁷

Jiným druhem dělení je dělení v první řadě na obecné zásady, jež mají dopad, ačkoli v odlišném rozsahu, na celý systém práva, to znamená i na trestní právo procesní, a jsou sem řazeny zásady rychlosti procesu, přiměřenosti a řádného zákonného procesu. Dalšími jsou meziodvětvové zásady, které přesahují do více různých právních odvětví, jako např. zásada práva na obhajobu, a nakonec specifické zásady, které spadají jen do určitého právního odvětví, tedy v tomto případě do trestního práva procesního, a mezi něž lze zařadit zásady legality a obžalovací nebo zásadu spolupráce se zájmovými sdruženími občanů.²⁸

Dalším typem dělení může být ten, který rozlišuje základní zásady trestního řízení podle procesního předpisu, v němž jsou obsaženy, a to na zásady trestního řízení zahrnuté trestním řádem a zásady trestního řízení v řízení ve věcech mladistvých, kdy tyto jsou obsaženy v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže.²⁹ Obzvláště se zásadami organizace soudnictví základní zásady trestního řízení úzce souvisí. Právními předpisy, ve kterých jsou zásady organizace soudnictví ukotveny, jsou nejen Ústava nebo zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích,

²⁵ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 93. ISBN 978-80-7598-306-0.

²⁶ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 133. ISBN 978-80-7502-687-3.

²⁷ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 95. ISBN 978-80-7598-306-0.

²⁸ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 142. ISBN 978-80-7502-687-3.

²⁹ Tamtéž.

kde lze najít např. zásadu, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci, právo na užívání mateřského jazyka, zásadu nezávislosti soudců nebo rovnost všech občanů před zákonem i soudem, ale také zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Tento zákon obsahuje zásady organizace soudnictví mimo jiné v § 3³⁰ odst. 1, kdy platí, že podle tohoto zákona nemůže být nikdo postižen za čin, jenž podle zákona nebyl v době jeho spáchání trestný, a pouze tento zákon v návaznosti na trestní zákoník stanovuje, které jednání lze označit za provinění nebo čin jinak trestný, a dále stanovuje sankce i způsob jejich ukládání, které směřují zejména k tomu, aby došlo k obnově narušených sociálních vztahů, začlenění dítěte mladšího patnácti let nebo mladistvého do rodinného a sociálního prostředí a také aby docházelo k předcházení protiprávním činům.³¹ Z hlediska trestního řádu jsou zásady organizace soudnictví obsaženy v § 2 odst. 9 nebo v § 2 odst. 14 zákona.³²

Namísto je také zmínit skutečnost, že základní zásady trestního řízení se uplatňují i v řízení proti právnické osobě, neboť zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, je ve vztahu k trestnímu řádu zákonem speciálním a samotný trestní řád je právní úpravou obecnou. Speciální právní předpis v § 1 odst. 2 vymezuje, že pokud zákon o trestní odpovědnosti právnických osob nestanoví něco jiného, bude v řízení proti právnické osobě použito trestního řádu, jestliže to z povahy věci není vyloučeno. Takové překážky mohou být dvě. Zaprvé je to případ, kdy je zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob použití trestního řádu přímo vyloučeno, např. ustanovení § 35 odst. 2 o nutné obhajobě, a zadruhé je to případ, kdy je zvláštní povahou právnické osoby použití trestního řádu určitým způsobem modifikováno. Toto se projevuje např. tehdy, když se jedná o zásadu spolupráce se zájmovými sdruženími občanů³³, kdy je z povahy věci předpokládáno výchovné působení

³⁰ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 94. ISBN 978-80-7598-306-0.

³¹ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. In: *Trestní předpisy*, s. 293-317. ÚZ, č. 1516. Ostrava: Sagit, 2023. ISBN 978-80-7488-556-3.

³² FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 94. ISBN 978-80-7598-306-0.

³³ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 134. ISBN 978-80-7502-687-3.

na fyzickou osobu, nikoliv na právnickou³⁴, nebo tehdy, kdy se zásada presumpce nevinu uplatní pouze na fyzickou osobu, která za právnickou osobu jedná, avšak nikoliv na samotnou právnickou osobu, neboť tato nemá materiální povahu.³⁵

3.2.2 Význam základních zásad trestního řízení

Základní zásady trestního řízení nesou význam ve svých funkcích, kterými jsou funkce poznávací, interpretační, aplikační a zákonodárná.³⁶ Z hlediska poznávací funkce se jedná o poznání a pochopení cílů, ke kterým má trestní řízení dospět. Institutům trestního procesu, mezi kterými existují vzájemné souvislosti a spolupůsobení, ani smyslu a významu jednotlivých institutů trestního řádu a zejména podstatě celého trestního řízení nelze bez znalosti základních zásad trestního řízení porozumět.³⁷

Význam interpretační funkce spočívá v tom, že základní zásady trestního řízení slouží jako návod při výkladu zákona a jeho dílčích institutů. Ze základních zásad trestního řízení je nutné vycházet obzvláště při výkladu sporných otázek. Mají úlohu také jako interpretační pravidla, neboť obsahem některých zásad je tvoření díl tzv. práva na spravedlivý proces, jenž je dovozován z čl. 6 Úmluvy a čl. 36 odst. 1 nebo čl. 8 odst. 2 Listiny. V neposlední řadě je potřeba, aby výklad základních zásad trestního řízení vedl k naplnění účelu trestního řádu.³⁸

Základní zásady trestního řízení jsou z hlediska aplikační funkce podobně jako u výkladu důležitým vodítkem také v případech, kdy jsou v trestním řízení řešeny konkrétní sporné otázky³⁹, a je potřeba, aby byly vykládány a aplikovány v harmonii s Ústavou i Listinou základních práv a svobod.⁴⁰

Ve vztahu k zákonodárné funkci je při tvorbě práva stěžejní, aby instituty, které jsou zaváděny nově, nekolidovaly se současnými základními zásadami.

³⁴ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 20. ISBN 978-80-7400-465-0.

³⁵ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 134. ISBN 978-80-7502-687-3.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 135. ISBN 978-80-7502-687-3.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 19. ISBN 978-80-7400-465-0.

Jinými slovy je nezbytné zjišťovat, zdali stávající základní zásady trestního řízení stále plní svou funkci⁴¹, tedy zdali není potřebná jejich úprava. Vzhledem ke značnému množství novelizací trestního řádu nebývá tato zásada dodržována a nově uznávané instituty si se základními zásadami často odporují.⁴²

Je nesporným faktem, že základní zásady českého trestního řízení představují podstatu, uplatňující se u všech právních institutů a stádií trestního řízení. Míra jejich uplatnění se však odvíjí od toho, jaké zvláštnosti určitý procesní institut nebo stadium má, a jako příklad lze uvést nemožnost plného upotřebení zásady veřejnosti v přípravném řízení. Z uvedeného vyplývá, že ne v každém stadiu trestního procesu se základní zásady co do míry využijí shodně. Stadium, ve kterém jsou základní zásady trestního řízení prosazovány nejpečlivěji, je hlavní líčení.⁴³

3.2.3 Průběh rekodifikačních prací z hlediska základních zásad trestního řízení

Výsledkem značného počtu novelizací trestního řádu bylo narušení jeho celkové jednoty i narušení či ve značné míře změnění jeho základních zásad, ze kterých má platná právní úprava vycházet a důsledně je respektovat. Časté novelizace vedly mezi zásadami rovněž k narušení jejich vztahů, přičemž byl z těchto zásad zaveden velký počet výjimek. Oprávněně tedy vznikla otázka, zdali konkrétní zásada v podobě, jak ji předpokládá zákon, skutečně platí. Platný trestní řád je tak prolnut různými pojetími poznamenaných dobou, kdy vznikly určité normativní konstrukce, což může často vést k nejistotě ohledně správnosti daného postupu subjektů v trestním řízení. O to důležitější tato skutečnost je, pokud se jedná o procesní předpis, na jehož základě by měl být postup subjektů trestního řízení upraven jednoznačně.⁴⁴

⁴¹ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 135. ISBN 978-80-7502-687-3.

⁴² Tamtéž, s. 136.

⁴³ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 93. ISBN 978-80-7598-306-0.

⁴⁴ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Věcný záměr trestního řádu*, 2008, s. 3.

Věcný záměr trestního řádu z roku 2008 (stejně jako věcný záměr z roku 2004⁴⁵), který byl východiskem pro rekodifikační práce, vycházel ze základních zásad trestního řízení, jimiž jsou zásady společné pro celé trestní řízení, jako je zásada řádného zákonného procesu, rychlého procesu, zásada zajištění práv poškozeného a ochrany jeho postavení, zásada zajištění práva na obhajobu a zásada zdrženlivosti a přiměřenosti, dále zásady zahájení trestního řízení a stíhání, do kterých lze zařadit zásadu oficiality, legality modifikovanou zásadou oportunity nebo zásadu obžalovací, a dále zásady dokazování jako např. zásada volného hodnocení důkazů, ústnosti, bezprostřednosti, vyhledávací a zásada presumpce nevin, a nakonec také relativně samostatně stojící zásady jako zásada zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností a zásada veřejnosti. Zásada legality navazující na zásadu oficiality by měla být zřetelněji obohacena o zásadu oportunity, jež procesním způsobem umožňuje vyřešení těch trestných činů, u kterých to dovoluje jejich povaha a závažnost vzhledem k veřejnému zájmu na stíhání. U zásady legality dojde k jejímu zachování v rozsahu postupu před zahájením trestního stíhání, zejména pak v rámci působení státního zástupce v trestním řízení. Zásada i nadále zůstane vůdčím principem, jenž ovládá povinnost státního zástupce stíhat trestné činy a podávat obžalobu k soudu, pokud se nebude jednat o zákonem stanovené případy, ve kterých by státní zástupce za stanovených podmínek mohl uplatnit možnost některé méně závažné trestné činy nestíhat. Policejního orgánu se zásada legality dotýká pouze zprostředkovaně, zatímco na státního zástupce dopadá zcela, neboť je to právě on, kdo za iniciování a průběh trestního řízení nese zásadní odpovědnost.⁴⁶

Věcný záměr dále počítal s vyjádřením základních zásad ve vymezení jednotlivých ustanovení trestního řádu a rovněž v jeho celkové koncepci. Do zásad zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností, volného hodnocení důkazů, vyhledávací, obžalovací a do zásady oficiality se mělo promítnout také tehdy nově definované formální důkazní břemeno státního zástupce. V koncepci zákona by mělo nově dojít k vyjádření zásady prohloubení ochrany práv

⁴⁵ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Věcný záměr trestního řádu*, 2004, s. 16.

⁴⁶ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Věcný záměr trestního řádu*, 2008, s. 14-15.

poškozených, kdy je tímto sledována snaha o poskytnutí vyšších standardů pro poškozeného z hlediska hájení jeho oprávněných zájmů a práv.⁴⁷

Tzv. rekodifikační subkomise, jež se oproti věcnému záměru zaobírala čtyřmi variantami zpracování základních zásad, se v podstatě jednomyslně shodla, že optimální je varianta spočívající v uvedení obecných zásad do úvodních ustanovení a v rozproštění specifických zásad do dalšího textu, a zároveň připravila návrh, jak by základní zásady měly znít. Některé zásady ve smyslu jejich označení jako zásad zmizely, přestože v samotném textu upraveny jsou, nicméně neoznačují se slovem zásady.⁴⁸

V navrhovaném paragrafovém znění se tak v současné době nachází pouze jedna skupina obecných zásad, do kterých byly navíc včleněny zásada vyhledávací, presumpce nevinny a zásada materiální pravdy, dále např. zásady dokazování, které jsou však značně zúženy na pouhé dvě, v části týkající se prověřování je uvedena zásada legality, která je označena jako povinnost stíhat všechny trestné činy, nebo zásada ústnosti a bezprostřednosti, jež byla přesunuta do soudní fáze řízení.⁴⁹ Oproti současnému předpisu považuji rozdělení zásad na obecné a specifické za lepší úpravu. Z hlediska jakési ucelenosti zákonného zakotvení každé fáze trestního řízení v navrhovaném znění se domnívám, že je toto členění a cílené rozproštění zásad v textu pro trestní řád mnohem přehlednější.

3.3 SUBJEKTY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ

3.3.1 Obecně k subjektům trestního řízení

Činitelé, jež disponují a vlastním jménem vykonávají vliv na průběh trestního řízení a kteří mají zákonem zaručená určitá procesní práva, aby tento vliv mohly uskutečňovat, nebo jsou jim ukládány určité procesní povinnosti, se nazývají subjekty trestního řízení. Standardně se mezi ně řadí policejní orgán, státní

⁴⁷ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Věcný záměr trestního řádu*, 2008, s. 15.

⁴⁸ EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání)* - 03.11.2022. Online. 2022. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-3-11-2022-715.html?action=babe5170>. [cit. 2024-02-04].

⁴⁹ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Návrh zákona o trestním řízení soudním (trestní řád)*.

zástupce a soud, tedy orgány činné v trestním řízení, a dále osoba, proti které je řízení vedeno, poškozený, zúčastněná osoba, osoby, jež mají samostatná obhajovací práva, probační úředník a v řízení ve věcech mladistvých také orgán sociálně-právní ochrany dětí. Dalšími subjekty mohou být i obhájce, svědek, znalec nebo tlumočník, a to v těch případech, kdy taktéž jako ostatní subjekty vystupují vlastním jménem, tedy při uplatňování nároku na odměnu za obhajobu, svědečné, znalečné a tlumočné. V jiných případech, kdy by tyto osoby v řízení vystupovaly z úřední povinnosti nebo by obhájce zatupoval obviněného, a jednal by tak jeho jménem, za subjekty by považovány nebyly.⁵⁰ Subjekty, jež mají před soudem oprávnění k uplatňování nebo podporování obžaloby či mohou sebe nebo jinou osobu proti obžalobě obhajovat, mají specifické postavení a nazývají se strany. Tradičně to bývá osoba, proti které se trestní řízení vede, tedy podle procesního postavení podezřelý, a to i ve zkráceném přípravném řízení, obviněný, obžalovaný a odsouzený, dále poškozený a zúčastněná osoba nebo státní zástupce a společenský zástupce v případech, jde-li o řízení před soudem. Stejně tak do kategorie stran spadá osoba, u které bylo trestní stíhání zastaveno, avšak státním zástupcem byl podán návrh na ochranné opatření, i osoba, na jejíž žádost nebo návrh je řízení vedeno, nebo osoba podávající opravný prostředek. Zde je namístě upozornit, že postavení strany u subjektů je trestním řádem vykládáno jinak než teorií. Proto se lze setkat s tím, že od úplného počátku trestního řízení je jako strana označována osoba, proti které se řízení vede, avšak státní zástupce se stranou stává až v řízení před soudem, příp. také tehdy, pokud v přípravném řízení rozhoduje soud. Z uvedeného vyplývá, že stranami mohou být jen některé subjekty a že samotný termín strana lze použít toliko v řízení před soudem. Důvodem je, že strana v trestním řízení získává maximální objem práv, jako je např. právo nahlížet do spisů, být účasten při úkonech nebo o nich činit návrhy apod.⁵¹

⁵⁰ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 210. ISBN 978-80-7502-687-3.

⁵¹ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRÍVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 121-123. ISBN 978-80-7598-306-0.

3.3.2 Soudy

Z ústavních předpisů plyne, že o vině a trestu za trestné činy rozhoduje výhradně soud, jenž je navíc věcně a místně příslušný, zřízený zákonem, nezávislý a u kterého rozhodování provádí nezávislý a nestranný soudce nebo soudci, z čehož pro postavení soudů v trestním řízení vyplývá zásadní role. Jak již bylo uvedeno výše, soud se také řadí mezi orgány činné v trestním řízení. Ve spojitosti s procesními vztahy je v České republice soudní soustava třístupňová.⁵² V zásadě však platí, že soustava obecných soudů je zde čtyřstupňová, kdy ji tvoří okresní soudy, krajské soudy, vrchní soudy, Nejvyšší správní soud a Nejvyšší soud. Ústavní soud má v soustavě soudů specifické postavení, je soudním orgánem ochrany ústavnosti a rozhoduje v případech uvedených v čl. 87 odst. 1, odst. 2 Ústavy.⁵³

Z hlediska příslušnosti soudů lze tuto dělit na věcnou, funkční a místní. Druh a stupeň soudu, jenž má ve věci rozhodovat, jsou určovány věcnou příslušností. Typem věcné příslušnosti je funkční příslušnost, která určuje stupeň soudu vzhledem k tomu, v jakém procesním stadiu se řízení nachází. Místní příslušnost stanovuje, který věcně i funkčně příslušný soud bude v dané věci činit rozhodnutí. Jde-li o věcnou příslušnost, pak není-li stanoveno jinak, okresní soudy konají v prvním stupni řízení o všech trestných činech, neboť jsou obecně příslušné k tomu, aby projednávaly obžalobu, návrh na potrestání nebo aby rozhodly o návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Dále mají možnost v rámci autoremedury rozhodnout o stížnosti proti vlastnímu usnesení, o stížnosti proti rozhodnutí učiněného státním zástupcem okresního státního zastupitelství ve svém obvodu a mohou také např. po podání obžaloby rozhodnout o použití některých operativně pátracích prostředků. Pokud v prvním stupni rozhoduje krajský soud, pak je to u těch trestných činů, na něž je zákonem stanoven trest odnětí svobody s dolní hranicí nejméně pět let nebo pokud je za ně možné uložit výjimečný trest. Dále rozhodují o trestných činech, jež jsou taxativně vyjmenovány v § 17 odst. 1 písm. a) až d) tr. řádu, aniž by u nich byla zákonem stanovena dolní

⁵² JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 217-218. ISBN 978-80-7502-687-3.

⁵³ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRÍVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 130. ISBN 978-80-7598-306-0.

hranice trestní sazby trestu odnětí svobody, o trestném činu opilství ve smyslu § 17 odst. 2 tr. řádu nebo o dílčím útoku pokračujícího trestného činu podle § 17 odst. 3 tr. řádu. Jako soudy druhého stupně mají rozhodovací pravomoc zejména u odvoláních proti rozsudkům vydanými okresními soudy a u stížností proti jejich usnesením. Rozhodují rovněž o návrhu na povolení obnovy řízení, a jestliže by se vyskytl spor o příslušnost mezi dvěma okresními soudy, rozhodují o odnětí a přikázání věci.⁵⁴

Jako soudy druhého stupně vystupují vrchní soudy, jejichž rozhodovací činnost se týká zejména odvolání proti rozsudkům krajských soudů a stížností proti jejich usnesením v případech, v nichž krajské soudy učinily prvostupňové rozhodnutí. Podobně jako okresní soud má i vrchní soud možnost v rámci autoremedury rozhodnout o stížnosti proti vlastnímu usnesení a dále také o stížnostech proti rozhodnutí ve smyslu § 146a odst. 1, odst. 2 tr. řádu nebo o operativně pátracích prostředcích. Stejně jako krajské soudy mohou vrchní soudy rozhodnout spory o příslušnost nebo o odnětí a přikázání věci za předpokladu, že jsou nejbližše společně nadřízeným soudem obou soudů, jichž se spor týká. Jediným soudem, který je příslušný k rozhodování o dvou mimořádných prostředcích, tj. o dovolání a stížnosti pro porušení zákona, je Nejvyšší soud. Ten může rozhodovat např. o operativně pátracích prostředcích, o stížnosti proti usnesení vrchního soudu, v rámci autoremedury o stížnosti proti vlastnímu rozhodnutí a dále o stížnosti proti rozhodnutí Nejvyššího státního zástupce nebo spory o příslušnost a o odnětí věci a jejímu přikázání jinému soudu. Zásadní funkci má Nejvyšší soud ve sjednocování rozhodovací praxe soudů, přičemž z tohoto důvodu ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek uveřejňuje svá důležitá stanoviska a rozhodnutí.⁵⁵

Jde-li o místní příslušnost, lze tuto členit podle soudů prvního a druhého stupně. Příslušnost soudů prvního stupně, tedy okresních a krajských, je určována třemi aspekty, a to místa, kde byl trestný čin spáchán, dále místa, kde obviněný bydlí, pracuje nebo se zdržuje, a nakonec místa, kde trestný čin vyšel najevo. Základním východiskem pro určení místní příslušnosti je místo spáchání trestného

⁵⁴ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 220-222. ISBN 978-80-7502-687-3.

⁵⁵ Tamtéž, s. 222-223.

činu, jež je zároveň upřednostňováno před ostatními aspekty, které se budou uplatňovat subsidiárně, pouze pokud místo spáchání nebude možné určit. Místní příslušnost soudů druhého stupně se bude odvíjet od skutečnosti, který soud učinil rozhodnutí v prvním stupni. Soud místně příslušný k rozhodnutí o opravném prostředku je vždy nejbližší nadřazený soud, do jehož obvodu patří soud prvního stupně, a soud místně příslušný k rozhodování o stížnosti proti rozhodnutím policejního orgánu nebo státního zástupce, jež byla učiněna v přípravném řízení, bude stanoven podle sídla a obvodu státního zástupce, který napadené rozhodnutí vydal nebo který ve věci v přípravném řízení vykonává dozor.⁵⁶

3.3.3 Státní zastupitelství

Státní zastupitelství je soustavou úřadů, které byly zřízeny k tomu, aby při ochraně veřejného zájmu ve věcech, jež do jeho působnosti byly svěřeny zákonem, zastupovaly stát, a v trestním řízení vystupuje jako orgán veřejné žaloby. Namísto je zmínit, že státní zastupitelství spadá pod moc výkonnou a obecně jeho fungování a činnost upravují zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, a vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli.⁵⁷

Soustava státního zastupitelství je tvořena okresními, krajskými a vrchními státními zastupitelstvími a Nejvyšším státním zastupitelstvím. Jejich sídla a obvody územní působnosti jsou shodná se sídly a obvody soudů. Dále platí, že vedoucím státním zástupcem je obecně okresní, krajský, vrchní a nejvyšší státní zástupce, přičemž tyto osoby jsou zároveň u státního zastupitelství, v jehož čele stojí, nadřazenými státními zástupci u něj působících. Příslušností státního zástupce k tomu, aby zastupoval veřejnou žalobu v hlavním líčení, je v základu stanovena i jeho příslušnost v přípravném řízení. Je také třeba uvést, že z hlediska soudů je pro rozhodnutí v přípravném řízení příslušný v zásadě toliko okresní soud, avšak dozorovou činnost nad tím, aby přípravné řízení probíhalo podle

⁵⁶ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 145-146. ISBN 978-80-7598-306-0.

⁵⁷ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 241-244. ISBN 978-80-7502-687-3.

zákona, může mimo státního zástupce okresního státního zastupitelství provádět rovněž státní zástupce krajského nebo i vrchního státního zastupitelství.⁵⁸

Hlavním polem působnosti státního zastupitelství je trestní řízení, přičemž má státní zástupce za povinnost, aby stíhal veškeré trestné činy, o nichž se dozvěděl, jestliže mu zákon nebo jiný předpis nenařizuje něco jiného. Vzhledem k tomu, že státní zástupce rozhoduje o postavení obviněného před soud nebo naopak o zastavení trestního stíhání ještě v přípravném řízení, má v tomto stadiu trestního řízení dominantní pozici, kdy je označován za pána přípravného řízení, tzv. dominus litis. Státní zástupce také v některých zákonem stanovených případech přípravného řízení vede vyšetřování, jako nadřízený policejního orgánu rozhoduje o stížnostech proti jeho usnesením a může i rozhodovat o tom, zda budou použity operativně pátrací prostředky nebo jiné úkony skrytého vyšetřování. Podstatnou úlohu má rovněž ve vykonávacím řízení. Státní zástupce v přípravném řízení oplývá celou řadou zákonných oprávnění, mezi která se kromě výše uvedených dále řadí např. možnost podmíněně zastavit či přerušit trestní stíhání, postoupit věc jinému orgánu, sjednat s obviněným dohodu o vině a trestu a podat návrh na její schválení soudu, dále možnost propustit obviněného z vazby, nařít u obviněného zajištění majetku, provést u poškozeného zajištění nároku na náhradu škody či nemajetkové újmy, u zajištěné věci rozhodnout o jejím zničení, může nařít, aby byla exhumována mrtvola, nebo navrhnout, aby byl obviněný vydán z ciziny či aby byl vydán evropský zatýkácí rozkaz, a v řízeních o vydání do ciziny nebo o předání na základě evropského zatýkácího rozkazu může provést předběžné šetření. V řízení před soudem se dominantní pozice státního zástupce, kterou požíval v přípravném řízení, vytrácí a, jak již bylo uvedeno v úvodní části kapitoly o subjektech, stává se stranou.⁵⁹

⁵⁸ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 176-178. ISBN 978-80-7598-306-0.

⁵⁹ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 245-248. ISBN 978-80-7502-687-3.

3.3.4 Policejní orgán

Podstatnou úlohu v přípravném trestním řízení má další orgán činný v trestním řízení, a to policejní orgán, jenž má pravomoc objasňovat trestné činy a odhalovat jejich pachatele. Provádění úkonů policejním orgánem je dozorováno státním zástupcem, který mu zároveň uděluje pokyny.⁶⁰ Nadto platí, že během přípravného řízení může státního zástupce kdokoliv, proti němuž je trestní řízení vedeno, a poškozený požádat o odstranění průtahů v řízení nebo závad v postupu policejního orgánu.⁶¹ Termín policejní orgán je v trestním řádu definován v § 12 odst. 2, který taxativně vymezuje orgány mající v trestním řízení postavení policejního orgánu. Mezi tyto jsou zařazeny útvary Policie České republiky, policejní orgány specializující se na objasňování některých trestných činů nebo policejní orgány, jež se specializují na objasňování trestných činů spáchaných speciálním nebo konkrétním subjektem.⁶²

První fáze přípravného trestního řízení, tzv. prověřování, je zahájena provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů⁶³ nebo tehdy, když policejní orgán sepiše záznam o zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 tr. ř., ve kterém jsou také demonstrativně vymezena další oprávnění, jako je např. vyžadování vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů, vyžadování odborných vyjádření a znaleckých posudků, obstarávání potřebných podkladů, provádění ohledání věci a místa činu, zadržení podezřelé osoby apod. Pro ukončení prověřování, a tím i trestního řízení, má policejní orgán možnost vydat meritorní rozhodnutí, kterým může obecně být odevzdání věci příslušnému orgánu k projednání přestupku nebo vydání usnesení o odložení věci ve smyslu § 159a tr. řádu. Druhou fází přípravného řízení je vyšetřování, které policejní orgán započne vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 tr. ř. Vyjma dalších úkonů je také proveden výslech obviněné osoby a svědků, ale

⁶⁰ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 254-256. ISBN 978-80-7502-687-3.

⁶¹ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 193. ISBN 978-80-7598-306-0.

⁶² JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 255. ISBN 978-80-7502-687-3.

⁶³ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 482. ISBN 978-80-7598-306-0.

zejména po skončení vyšetřování předloží policejní orgán spis státnímu zástupci s návrhem na podání obžaloby nebo návrhem na jiné rozhodnutí.⁶⁴

Policejní orgán má za povinnost konat podle zásad trestního řízení, kdy se mimo jiné řídí podle zásady oficiality, tedy postupuje z úřední povinnosti, dále podle zásady materiální pravdy tak, aby byl bez dalších pochybností o něm zjištěn skutkový stav věci, nebo podle zásady vyhledávací, ve smyslu které vyhledává důkazy sloužící ve prospěch i v neprospěch osoby. V neposlední řadě se řídí podle zásady zdrženlivosti či přiměřenosti.⁶⁵

3.3.5 Osoba, proti které se řízení vede

Již výše bylo zmíněno, že osoba, proti níž se trestní řízení vede, je jednak podstatným subjektem řízení, jednak jeho významnou stranou. Takovým subjektem a stranou může být jak fyzická osoba, tak osoba právnická ve smyslu zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Tato osoba požívá v různých stádiích trestního řízení různých označení. Pokud se jedná o osobu, u níž je dán některý z důvodů vazby a trestní stíhání proti ní dosud nebylo zahájeno, a o osobu, proti které se vede tzv. zkrácené přípravné řízení, nazývá se jako podezřelý. Ve stadiu od zahájení trestního stíhání do nařízení hlavního líčení je osoba nazývána jako obviněný. Bude-li dotyčný na základě obžaloby postaven před soud, stává se z něho obžalovaný. A konečně osoba, proti které se vydává odsuzující rozsudek nebo trestní příkaz, které již nabyly právní moci, je označována jako odsouzený.⁶⁶ Je také namístě připomenout, že podle trestního řádu, jestliže z povahy věci neplyne něco jiného, se pod pojmem obviněný rozumí i obžalovaný a odsouzený.⁶⁷

Osobě, proti níž je vedeno trestní řízení, resp. obviněnému, je zákonem přiznáváno značné množství práv. Stěžejním právem je právo na obhajobu, neboť

⁶⁴ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 256-258. ISBN 978-80-7502-687-3.

⁶⁵ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 193. ISBN 978-80-7598-306-0.

⁶⁶ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 262-263. ISBN 978-80-7502-687-3.

⁶⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *Trestní předpisy*, s. 129-265. ÚZ, č. 1516. Ostrava: Sagit, 2023. ISBN 978-80-7488-556-3.

bez tohoto by se mohlo stát, že v trestním řízení nedojde k naplnění zásady materiální pravdy a že se nepodaří zjistit významné skutečnosti vyvracející či alespoň zmírňující vinu obviněného. Právem na obhajobu je zásadně snižováno riziko odsouzení nevinné osoby.⁶⁸ Standardně jsou trestněprávní teorií u práva na obhajobu rozlišovány tři prvky, a to právo osoby, aby se hájila sama, právo, aby měla obhájce a radila se s ním, a právo od orgánů činných v trestním řízení požadovat, aby postupovaly takovým způsobem, který zaručuje obhajobu. Jinými slovy jde o to, aby byly se stejnou pečlivostí objasňovány okolnosti a prováděny důkazy, které mohou svědčit ve prospěch obviněného, což ostatně vyplývá i ze zásad materiální pravdy a vyhledávací. Jestliže se totiž obviněný k činu dozná, nejsou tímto orgány činné v trestním řízení zbaveny povinností přezkoumávat i všechny další zásadní okolnosti případu.⁶⁹

Obecně platí, že práva obviněného se mohou dělit do určitých skupin, kdy na základě této skutečnosti má obviněný právo být osobně účasten projednávání věci před soudem, vyjádřit se ke všem skutečnostem, jež jsou mu kladeny za vinu, i k důkazům o nich, avšak není povinen vypovídat, právo uvést okolnosti a důkazy, které slouží k jeho obhajobě, nebo může podávat žádosti a činit návrhy. Dále má právo na vyhledání, předložení a navrhnutí provedení konkrétního důkazu, a pokud jsou splněny podmínky trestního řádu, pak může důkazy také samostatně provést. Následuje již výše uvedené právo na obhajobu, právo na uzavření dohody o vině a trestu, na prohlášení viny, na uvedení nesporných skutečností a konečně právo na podání opravných prostředků. Ve všech fázích trestního řízení jsou orgány činné v trestním řízení povinny o těchto právech obviněného poučit a stejně tak mu poskytnout plnou možnost jejich uplatnění.⁷⁰

⁶⁸ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 200. ISBN 978-80-7598-306-0.

⁶⁹ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 202. ISBN 978-80-7598-306-0.

⁷⁰ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 265-266. ISBN 978-80-7502-687-3.

3.3.6 Obhájce

Pod pojmem obhájce se rozumí právní zástupce osoby, proti níž je vedeno trestní řízení, který v tomto řízení vystupuje jménem obviněného⁷¹. Jak již bylo výše zmíněno, obhájce může být subjektem trestního řízení v případech, kdy taktéž jako ostatní subjekty vystupuje vlastním jménem, tedy např. při uplatňování nároku na odměnu za obhajobu. Pokud by však obhájce v řízení zatupoval obviněného, a jednal by tak jeho jménem, za subjekt by považován nebyl.⁷²

Obhájce má povinnost vždy postupovat s ohledem na prospěch obviněného a obvykle s jeho souhlasem⁷³, naopak nesmí uvádět skutečnosti, jež by obviněnému mohly přitížit⁷⁴, a pokud by byly příkazy obviněného v rozporu se zákonem, nesmí podle nich obhájce postupovat.⁷⁵ Práva a povinnosti obhájce jsou definovány jednak v trestním řádu v § 41 a jednak v zákoně č. 85/1996 Sb., o advokacii. Obhájce má v první řadě povinnost obviněnému poskytnout potřebnou právní pomoc a prostředky a způsoby obhajoby v zákoně uvedené účelně využívat k hájení jeho zájmů. Jeho oprávněním je účast při vyšetřovacích úkonech, nahlížení do spisů nebo podávání žádostí, návrhů a opravných prostředků za obviněného, může pokládat otázky vyslychaným osobám, požadovat umožnění provedení důkazu či přednášet závěrečnou řeč. V řízení před soudem má oprávnění být účasten u všech úkonů, jichž se může účastnit obviněný. Dále má právo si o každém úkonu trestního řízení vyžádat předem kopii nebo průpis protokolu a je také oprávněn bez přítomnosti třetí osoby mluvit s obviněným, který je ve vazbě.⁷⁶

Výše bylo uvedeno, že základním právem obviněného je právo na obhajobu, resp. zvolit si obhájce. Existují však případy, kdy obviněný svého obhájce mít vyloženě musí. Toto stanovuje trestní řád v § 36 odst. 1, odst. 2, odst. 3, ve kterých

⁷¹ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 209. ISBN 978-80-7598-306-0.

⁷² JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 210. ISBN 978-80-7502-687-3.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž, s. 281.

⁷⁵ Tamtéž, s. 275.

⁷⁶ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 210-212. ISBN 978-80-7598-306-0.

jsou definovány případy tzv. nutné obhajoby již v přípravném řízení, dále v § 36 odst. 4 písm. a) týkajícího se hlavního líčení konaného proti zadrženému a v § 36 odst. 4 písm. b) vztahujícího se např. k řízení, ve kterém se má rozhodnout o uložení nebo změně zabezpečovací detence. Institut nutné obhajoby je upraven také v § 36a a § 36b tr. řádu.⁷⁷

3.3.7 Poškozený a zúčastněná osoba

Trestní řád stanovuje, že poškozeným se rozumí ta osoba, které byla trestným činem způsobena majetková škoda, a to i v případě, že tato již byla pachatelem v plném rozsahu nahrazena, nebo nemajetková újma, osoba, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví, a osoba, na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil. Na druhou stranu za poškozeného není považována osoba, která se jinak cítí být trestným činem např. morálně poškozena, nicméně vzniklá újma nebyla způsobena pachatelem nebo její vznik nebyl v příčinné souvislosti s trestným činem. Důležité je termín poškozený odlišovat od termínu oběť trestného činu ve smyslu zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Z hlediska trestního práva procesního je tedy poškozený jak subjektem, tak stranou trestního řízení.⁷⁸ Trestní řád dále vymezuje dvě skupiny poškozených, a to poškozeného, jenž má možnost proti obviněnému, resp. obžalovanému uplatňovat svůj nárok, a poškozeného, který takovou možnost nemá, a tedy nebude subjektem adhezního řízení.⁷⁹ Namístež je upozornit, že právnická osoba může být v trestním řízení toliko poškozeným, nikoliv obětí.⁸⁰

Podobně jako obviněnému (viz výše) přiznává zákon významný objem práv také poškozenému. Tento má např. právo se k celé věci před skončením řízení vyjádřit, být účasten sjednávání dohody o vině a trestu, být účasten při hlavním líčení a veřejného zasedání, jež je konáno o odvolání či schválení dohody o vině

⁷⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *Trestní předpisy*, s. 129-265. ÚZ, č. 1516. Ostrava: Sagit, 2023. ISBN 978-80-7488-556-3.

⁷⁸ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 294-295. ISBN 978-80-7502-687-3.

⁷⁹ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 226. ISBN 978-80-7598-306-0.

⁸⁰ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 297. ISBN 978-80-7502-687-3.

a trestu, může nahlížet do spisů nebo činit návrhy na doplnění dokazování. Stejně tak může, náleží-li mu nárok poškozeného, navrhnout, aby byla obžalovanému v odsuzujícím rozsudku soudem uložena povinnost k uspokojení jeho nároku.⁸¹ Poškozený má rovněž podle § 160 odst. 2 tr. řádu právo, aby mu byl doručen opis usnesení o zahájení trestního stíhání, a podle § 166 odst. 1 také právo, aby byl vyrozuměn o možnosti prostudovat trestní spis. Dále např. jestliže je poškozený subjektem adhezního řízení a pokud to odůvodňují jeho majetkové poměry, má právo na bezplatné zastoupení, příp. zastoupení za sníženou odměnu. V neposlední řadě je podstatným právem poškozeného i možnost, aby proti dvěma konečným rozhodnutím v přípravném řízení, v tomto případě tedy proti usnesení o postoupení věci jinému orgánu a usnesení o zastavení trestního stíhání, podal stížnost.⁸²

Osoba odlišná od obviněného je zúčastněná osoba, ačkoliv její zájmy ji staví blíže na stranu obviněného, na rozdíl od poškozeného, který je svými zájmy spíše na straně žalobce. Jedná se o osobu, jejíž věc nebo část majetku buď má být podle návrhu zabráná, nebo již zabráná byla. Zúčastněná osoba je v trestním řízení stranou a může se jednat o fyzickou i právnickou osobu. Podobně jako poškozený má rovněž zúčastněná osoba svá práva, kdy lze uvést např. právo činit si výpisky a poznámky ze spisů nebo si na své náklady pořizovat kopie spisů a jejich částí, právo do těchto spisů nahlížet, právo přítomnosti u hlavního líčení, kdy o tomto musí být předsedou senátu vyrozuměna, dále má právo vyjádřit se k věci a zároveň během hlavního líčení, pokud s tím předseda senátu souhlasí, pokládat vyslychaným osobám otázky. Má také právo pronášet závěrečnou řeč či právo přítomnosti u veřejného zasedání, kde současně může činit návrhy. Obdobně jako u poškozeného i v případě zúčastněné osoby jsou orgány činné v trestním řízení povinny tuto poučit o jejich právech a zaručit plnou možnost, aby byla práva uplatněna.⁸³

⁸¹ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 228. ISBN 978-80-7598-306-0.

⁸² JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 306-307. ISBN 978-80-7502-687-3.

⁸³ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 254-255. ISBN 978-80-7598-306-0.

3.3.8 Průběh rekodifikačních prací z hlediska subjektů trestního řízení

Znění věcného záměru trestního řádu z roku 2008 uvádělo, že dojde k zachování vymezení subjektů a stran trestního řízení. Nově se však předpokládalo, že mezi orgány činné v trestním řízení se budou řadit toliko policejní orgán a státní zástupce⁸⁴, na rozdíl od věcného záměru z roku 2004, který mezi ně zahrnoval rovněž soud.⁸⁵ Soudy by se orgánem činným v trestním řízení staly prostřednictvím soudce, jenž by byl činný v přípravném řízení, předsedy senátu, samosoudce, a také, pokud by byly účastny osoby podílející se na rozhodování soudů v rozsahu, který je stanoven zákonem, a projednávající a rozhodující věci podle tohoto zákona jako nezávislé a nestranné orgány. Soudcem činným v přípravném řízení by byl ten soudce okresního soudu, jemuž v souladu s rozvrhem práce příslušného soudu v přípravném řízení náleží rozhodování o zásahu do základních práv a svobod, o stížnosti proti usnesení státního zástupce v případech, jež stanovuje zákon, i v jiných případech, pokud tak rovněž zákon stanoví. Mezi pomocné osoby by patřili probační úředníci, vyšší soudní úředníci, vyšší úředníci státního zastupitelství, asistenti soudců a státních zástupců, protokolující úředníci, zapisovatelé, tlumočníci, nezúčastněné osoby, příp. další osoby, které se účastní procesního úkonu, jako jsou např. figuranti.⁸⁶ Oproti věcnému návrhu je v připravovaném znění tr. řádu orgánem činným v trestním řízení rovněž soud. Vymezení soudce pro trestní řízení tak, jak je uvedeno ve věcném záměru, souhlasí s návrhem nového tr. řádu.⁸⁷

Ve vztahu ke státnímu zástupci bylo v novém návrhu vymezeno jeho postavení. Ústava České republiky v čl. 80 uvádí, že státní zastupitelství mimo zastupování veřejné žaloby v trestním řízení plní i jiné úkoly, jestliže to stanovuje zákon. Zároveň tedy kromě úlohy veřejného žalobce je státním zastupitelstvím vykonáván dozor nad zákonností přípravného řízení konaného určitým policejním orgánem, přičemž je oprávněno k plnění i dalších úkolů, jež mu jsou stanoveny přímo trestním řádem. Nadále bude platit, že orgánem činným v trestním řízení

⁸⁴ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Věcný záměr trestního řádu*, 2008, s. 25.

⁸⁵ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Věcný záměr trestního řádu*, 2004, s. 28.

⁸⁶ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Věcný záměr trestního řádu*, 2008, s. 25-26.

⁸⁷ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Návrh zákona o trestním řízení soudním (trestní řád)*, 2022.

nebude státní zastupitelství, ale státní zástupce, neboť je to právě on, kdo ve smyslu § 3 odst. 1 a § 23 odst. 1 zákona o státním zastupitelství vykonává působnost státního zastupitelství. Z uvedeného vyplývá, že nebyla přijata navrhovaná změna z věcného záměru z roku 2004, podle které mělo státní zastupitelství v trestním řízení nahradit státního zástupce. Již věcný záměr trestního řádu z roku 2008 však od tohoto návrhu upustil. Značně projednávaná byla problematika týkající se úpravy příslušnosti státního zástupce v trestním řízení na zákonné úrovni. Namísto je zmínit, že ani původní věcný záměr trestního řádu z roku 2004, ani věcný záměr z roku 2008, a dokonce ani východiska a principy nového trestního řádu z roku 2014 neobsahují požadavek, aby příslušnost státního zástupce v trestním řízení byla výslovně upravena trestním řádem. Takovou úpravu však lze nalézt např. ve Francii, Rakousku nebo Švýcarsku. Na základě odborných diskuzí nakonec převládl názor, aby příslušnost státního zástupce byla upravena procesním zákonem. Trestní řád tedy do budoucna bude upravovat příslušnost státního zástupce, kdy je zároveň nutné, aby tato úprava byla vykládána obzvláště s ustanovením § 7 odst. 2 zákona o státním zastupitelství. Úprava, ze které navrhované znění vychází, je v současné době součástí trestního řádu a jednacího řádu státního zastupitelství. Nebude však nutné přebírat jeho § 14, neboť zcela dostačující bude právní úprava obsažená v § 12d odst. 2, odst. 3 zákona o státním zastupitelství.⁸⁸

Na rozdíl od stávající právní úpravy bude v novém trestním řádu omezen dozor státního zástupce u přečinů. Tato skutečnost byla navrhována již ve věcném záměru z roku 2008. Ve stadiu prověřování bude dozor obligatorní až od zahájení trestního stíhání, jestliže zde nebude důvod pro dřívější zahájení dozoru. Mezi takové důvody patří zejména žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu, udělení souhlasu nebo podání návrhu soudci pro přípravné řízení či obdržení žádosti policejního orgánu o vydání rozhodnutí. Do té doby bude dozor fakultativní. Pokud však státní zástupce uzná za vhodné, může vykonávání dozoru v prověřování zahájit rovněž z kteréhokoliv jiného důvodu. Byl zohledněn fakt, že v praxi není dozor ve všech věcech vykonáván se stejnou intenzitou, přičemž je patrné, že u určitých věcí, jako např. u bagatelní krádeže bez důvodného

⁸⁸ MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 27-28.

předpokladu zjištění pachatele, není ve fázi prověřování žádného dozoru zapotřebí. Policejní orgány takové věci zpravidla zpracovávají dostatečně kvalitně. Tvůrci návrhu trestního řádu vycházeli z idey, že odbornost státního zástupce se může plně uplatnit u věcí skutkově nebo právně složitých, u věcí s vyšší společenskou škodlivostí nebo tam, kde se objevují evidentní znaky o průtazích nebo závadách v postupu policejního orgánu, a že právě tam by měl vykonávat dozor, tam je jeho úloha. Neměl by tedy u trestních spisů být jen jejich formálním administrátorem. Uvedený přístup lze nalézt také v zahraničních právních úpravách, a to např. v Německu. Ve vztahu ke zločinu bude státní zástupce vykonávat dozor obligatorně již od zahájení trestního řízení.⁸⁹ Dovolím si s tvůrci navrhovaného znění naprosto souhlasit, pokud se jedná o omezení dozoru státního zástupce u přečinů. V praxi se totiž běžně stává, že policejní orgán zahájí trestní řízení, o čemž je státní zástupce prostřednictvím ETR samozřejmě informován, a následně např. za měsíc celou věc odloží, neboť zjistí, že se trestný čin nestal. Po sepsání usnesení o odložení je státní zástupce o samotném odložení věci opět informován, aniž by za onen měsíc směrem k policejnímu orgánu v podstatě vykonal jakoukoliv činnost, protože to jednoduše nebylo nutné. Tedy státní zástupce skutečně nemusí být, jak je výše uvedeno, jen formálním administrátorem jednoduchých trestních spisů, přičemž mu omezení tohoto dozoru může výrazně ulehčit od vlastní administrativní činnosti.

Z hlediska zúčastněné osoby bude podle věcného záměru taková osoba, jejíž věc nebo jiná majetková hodnota, příp. náhradní hodnota, byla zabrána či by podle návrhu měla být zabrána nebo jí má být namísto zabránění uložena náhradní povinnost. Ve vztahu k právům zúčastněné osoby v rámci trestního řízení měla být tato z dosavadní úpravy přejata beze změny.⁹⁰ Podle současné právní úpravy má ten, jehož věc nebo majetek byly zabráněny nebo podle návrhu mají být zabráněny, možnost, aby se k věci vyjádřil.⁹¹ Nově je do § 66 (c43) návrhu zavedena také skutečnost, že za zúčastněnou osobu se bude považovat i ten, jehož věc nebo majetek byly zajištěny, tedy nikoliv „pouze“ zabráněny jako dosud.

⁸⁹ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 136-137.

⁹⁰ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Věcný záměr trestního řádu*, 2008, s. 29.

⁹¹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *Trestní předpisy*, s. 129-265. ÚZ, č. 1516. Ostrava: Sagit, 2023. ISBN 978-80-7488-556-3.

Jedná-li se o poškozenou osobu, pak tato je podle věcného záměru definována jako ta, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví nebo které byla způsobena morální, majetková či jiná škoda anebo na jejíž úkor se jiná osoba bezdůvodně obohatila. Jestliže vzniknou pochyby o skutečnosti, kdo je poškozenou osobou, rozhodovat se o tomto bude v přípravném řízení usnesením, proti němuž bude možné podat stížnost bez odkladného účinku. Poškozenému byla zaručena práva již tehdejší stávající právní úpravou, avšak podle věcného záměru, pokud by byl v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě ohrožen, má mít poškozený mimo jiné navíc právo na informace o propuštění obviněného z výkonu zabezpečovací detence či ochranného léčení.⁹² Ve vztahu k subjektu poškozeného vychází navrhovaná úprava tr. řádu z té stávající, tzn. dochází k přebírání vysokého standardu ochrany práv poškozených osob; tomu ostatně nasvědčují § 68 (c45) a § 69 (c46) navrhovaného znění. Podobně jako u zúčastněné osoby i zde byla rozšířena definice poškozeného, kdy poškozeným je vyjma osoby, které újma vznikla, rovněž ten, komu újma měla vzniknout.⁹³

Dalším subjektem je obviněný, jemuž jsou jako ústřední postavě trestního řízení zákonem přiznávána zásadní práva a tato mají být podle věcného návrhu v plné míře zachována⁹⁴ (např. úprava principu kontradiktornosti v § 8 návrhu, ochrana komunikace obviněného a obhájce v § 52a návrhu, zavedení osoby podpůrce obviněného podle § 54a návrhu nebo také upravené právo obviněného na ustanovení advokáta ve smyslu § 62 návrhu, který své služby poskytuje v jazyce, o kterém obviněný uvedl, že tento jazyk ovládá; uvedený institut je zčásti zaveden i v současnosti platném trestním řádu v § 39 zákona). Dalšímu posílení práv obviněného nasvědčuje např. výslovná úprava příslušnosti soudů v přípravném řízení podle § 26 návrhu, rozšíření důvodů pro fakultativní zastavení trestního stíhání, zavedení práva na vyrozumění podezřelého o skutečnosti, že již není podezřelým, prodloužení lhůt na podání opravných prostředků nebo posílení práv stran trestního řízení při provádění dokazování ve smyslu § y39 návrhu,

⁹² MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Věcný záměr trestního řádu*, 2008, s. 29-30.

⁹³ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Návrh zákona o trestním řízení soudním (trestní řád)*, 2022.

⁹⁴ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Věcný záměr trestního řádu*, 2008, s. 28.

přičemž ve stávajícím trestním řádu lze toto v omezenější formě nalézt v § 215 zákona.⁹⁵

V souladu s trestněprocesní úpravou zůstane postavení obhájce s jeho právy a povinnostmi v trestním řízení rovněž zachováno. Jeho katalog práv bude rozšířen o právo žádat také kopii zvukového záznamu, jestliže byl o určitém úkonu pořízen, s tím, že nadále může žádat i o protokol o procesním úkonu. V plánu byla rovněž modifikace důvodů nutné obhajoby, aby tyto byly alespoň částečně omezeny, tedy např. z hlediska závažnosti trestného činu, pro nějž by byl obviněný stíhán, by se vázala pouze na stíhání pro zvlášť závažné zločiny. Dále by došlo ke zpřesnění důvodu, na základě kterého mohou mít orgány činné v trestním řízení a soud pochybnost, zda je obviněný způsobilý hájit se sám, a to za účelem předejití případným pochybnostem. Pokud by bylo stíhání vedeno pro zvlášť závažný zločin, avšak nejednalo by se o trestný čin s horní hranicí trestu odnětí svobody převyšující dvanáct let, mohl by se obviněný po první poradě se svým ustanoveným obhájcem vzdát obhajoby. Toto by mohl provést výslovným prohlášením, jež bude adresováno tomu orgánu činnému v trestním řízení, který v té době řízení vede, přičemž obviněný by měl možnost vzít takové prohlášení zpět; úkony, jež byly provedeny v období od doručení prohlášení o tom, že se obviněný vzdává obhajoby, až do doby jeho zpětvzetí, by nebylo nutné opakovat pouze z důvodu, kdy obviněný nebyl obhájcem zastupován.⁹⁶ Obecně platí, že účast obhájce v trestním řízení posiluje postavení obviněného a zároveň odstraňuje nedostatek jeho postavení, který spočívá ve skutečnosti, že obviněný svá práva a ustanovení, jež se týkají vedení trestního řízení, často nezná, a v případě, že je zná, není schopen je řádně využívat.⁹⁷

V navrhovaném znění trestního řádu byly u pojmu obviněného odstraněny pochyby ohledně vzniku účinků zahájeného trestního stíhání proti obviněnému. Jelikož nový trestní řád nevymezuje termín podezřelého, přičemž tato definice je ponechána na právní teorii, není tento termín použit ani u vymezení pojmu

⁹⁵ EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání)* - 01.12.2022. Online. 2022. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-1-12-2022-716.html?action=571d9938>. [cit. 2024-02-11].

⁹⁶ MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI. *Věcný záměr trestního řádu*, 2008, s. 28.

⁹⁷ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 266. ISBN 978-80-7400-043-0.

obviněného. Z dosavadního § 12 trestního řádu byl odst. 9 přesunut do § 51 (c27) odst. 2 návrhu, a protože pojem „vydán rozsudek“ není v trestním řádu používán, neboť rozsudek se vyhláší, vyhotovuje a oznamuje, došlo rovněž ke zpřesnění definice odsouzeného. Vzhledem k tomu, že pojmem obžalovaný nejsou zahrnovány všechny případy, v nichž je rozhodnutí učiněno v řízení před soudem, tedy pokud např. dojde k vydání trestního příkazu nebo má být rozhodnuto o návrhu na schválení dohody o vině a trestu, bude v nové úpravě vypuštěna definice obžalovaného. Z hlediska obecnosti a toho, že pro potřeby trestního řádu toto dostačuje, je navrhováno ponechání toliko pojmu obviněný.⁹⁸

Ve vztahu k obhájci je do nového zákona v podstatě přebírána stávající právní úprava, jež je pouze provázaná s novou úpravou výslechu osoby před zahájením trestního stíhání. Jedná-li se o důvody nutné obhajoby spojené se závažností činu a hrozbou vysokého trestu, je navrhováno tyto důvody harmonizovat s kategorizací trestných činů v trestním zákoníku. Pokud jde o zvláštní řízení proti zadrženému obviněnému, pak je navrhováno navázání důvodů nutné obhajoby přímo na okamžik, kdy bude zadržený obviněný poprvé vyslechnut před soudem, a to z důvodu, že je v rámci tohoto výslechu řešeno množství otázek, jež jsou důležité pro další rozhodnutí soudu. Je totiž namístě, aby již pro tento účel byl zadrženému obviněnému přiznán obhájce, obzvláště jestliže neměl možnost k seznámení se spisem. V tomto případě je obviněný omezen na osobní svobodě, a tedy nemůže mít shodné možnosti, aby uplatnil své právo na obhajobu, jako obviněný, který na osobní svobodě omezen není. Z hlediska ochranných opatření jsou důvody nutné obhajoby navázány na zvláštní řízení o uložení zabezpečovací detence nebo ochranného léčení osobě, jež nemůže být trestně stíhána.⁹⁹ V souladu s věcným záměrem byl § 65 (c42) odst. 6 návrhu doplněn o možnost obhájce žádat rovněž kopii zvukového záznamu, přičemž je také stanovena povinnost, v případě technické překážky, tuto kopii poskytnout po jejím odpadnutí.¹⁰⁰

⁹⁸ MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, s. 33.

⁹⁹ MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, s. 37.

¹⁰⁰ MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, s. 38.

3.4 DOKAZOVÁNÍ

3.4.1 Obecně k dokazování

Orgány činné v trestním řízení vedou řízení vždy o konkrétním skutku, který se jednak odehrál v minulosti a jednak nebyl těmito orgány pozorován. Proto za účelem poznání skutku jej orgány činné v trestním řízení musejí rekonstruovat, k čemuž jim slouží zvláštní postup upravený trestním řádem, a to dokazování.¹⁰¹ V rámci tohoto postupu se uplatňují některé základní zásady trestního řízení, které jsou zakotveny v § 2 tr. řádu a mezi něž se řadí zejména zásady presumpce nevinny, materiální pravdy, oficiality, dále zásada vyhledávací, zásada bezprostřednosti a ústnosti a zásada volného hodnocení důkazů.¹⁰² Procesem vyhledávání, opatřování a provádění důkazů bývá v některých případech zasahováno do určitých základních práv a svobod, z toho důvodu pro orgány činné v trestním řízení plynou konkrétní omezení jak z vnitrostátních, tak z mezinárodních norem týkající se lidských práv a svobod, a to obzvláště z takových, kterými jsou stanoveny specifické požadavky na spravedlivý proces.¹⁰³

V procesu dokazování je rozlišována řada pojmů. Jedním z nich je předmět důkazu, kterým se rozumí skutečnost, jež má být zjištěna. Dalším je důkazní prostředek, pod nímž si lze představit nástroj k poznání předmětu důkazu¹⁰⁴, přičemž takovým nástrojem mohou být výpovědi obviněného, obžalovaného a svědka, konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus, rekonstrukce, prověrka na místě, odborné vyjádření a znalecký posudek, listinný důkaz a operativně pátrací prostředky.¹⁰⁵ Pojem důkaz pak představuje konkrétní poznatek, jenž byl při procesním dokazování z důkazního prostředku získán o předmětu důkazu. Vzhledem k tomu, že všechny důkazy jsou nutně spjaty s určitou osobou nebo

¹⁰¹ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 408. ISBN 978-80-7502-687-3.

¹⁰² FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 345. ISBN 978-80-7598-306-0.

¹⁰³ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 754. ISBN 978-80-7400-043-0.

¹⁰⁴ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 411. ISBN 978-80-7502-687-3.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 443.

věcí, jsou tyto nazývány jako nositelé, příp. prameny důkazů. Některé společné otázky, jež se týkají dokazování v trestním řízení, jsou upraveny trestním řádem v hlavě páté. Další pravidla jsou však upravena v částech o jednotlivých stadiích trestního řízení, tedy např. pro přípravné řízení v § 164, pro hlavní líčení v § 207 až § 215 a § 218, pro veřejné zasedání v § 235 odst. 2, pro zkrácené přípravné řízení v § 179 nebo pro zjednodušené řízení před soudem v § 314b. Upraven je dále postup např. v § 78 a § 79 o vydání a odnětí věci, v § 88 odst. 4 o použitelnosti odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu k důkazu anebo v § 158 odst. 5 o použitelnosti úředních záznamů sepsaných o podaném vysvětlení.¹⁰⁶

Existují okolnosti, které jsou z hlediska předmětu dokazování pro trestní řízení důležité, a ačkoliv jejich výčet je demonstrativně uveden v § 89 odst. 1 tr. ř., je možné tyto zjednodušeně shrnout do tří kategorií. V první řadě to jsou z hlediska hmotného práva okolnosti důležité pro rozhodnutí ve věci samé. Pod tím si lze představit okolnosti, které tvoří znaky trestného činu, prokazují nebo vyvracejí fakt, že pachatelem trestného činu je obviněný, podmiňují důvody pro vyloučení protiprávnosti, jsou rozhodující pro výměru trestu, pro náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, anebo ty, jež k trestné činnosti vedly nebo umožnily její spáchání. Z hlediska procesního práva to jsou okolnosti důležité pro postup v trestním řízení, tedy takové, které např. odůvodňují přerušování řízení nebo zproštění určité osoby povinnosti svědčit. Konečně z hlediska hmotného i procesního práva se jedná o okolnosti důležité pro použití odklonů, resp. zvláštních způsobů řízení. Pokud se mají připravovat podklady pro dohodu o vině a trestu, resp. mají se použít tzv. odklony, jsou jednak vyžadovány důkazy potvrzující, že se obviněný doznal ke spáchání předmětného skutku, jednak důkazy, jež potvrzují i další skutečnosti s hmotným právem bezprostředně nesouvisejícími, např. náhrada škody, stanovisko poškozeného. Specifická kategorie dokazování se nachází v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže,

¹⁰⁶ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 411-413. ISBN 978-80-7502-687-3.

konkrétně v § 55 a § 56, kdy je nezbytné provést dokazování k osobním, rodinným a sociálním poměrům mladistvého, stejně tak i k jeho aktuální životní situaci.¹⁰⁷

Jelikož má každé stadium trestního řízení jiný účel, má i dokazování v každém z nich jisté zvláštnosti, vyplývá z toho však skutečnost, že dokazování se provádí ve všech stádiích trestního řízení. Ve fázi přípravného řízení jsou dokazováním opatřovány podklady pro rozhodnutí, přičemž orgány, jež jej konají, mají povinnost skutečnosti důležité pro rozhodnutí objasnit v potřebném rozsahu a co nejrychleji. V rámci předběžného projednání obžaloby se dokazování provádí, jestliže je nutné posoudit, zda je obžaloba spolehlivým podkladem pro další řízení, zda je na základě výsledků předchozí fáze odůvodněno nařízení hlavního líčení nebo zda má být učiněno jiné rozhodnutí. Během hlavního líčení je dokazování prováděno zpravidla v nejširším rozsahu, a to za účelem zjištění, zdali došlo ke spáchání trestného činu a zda je pachatelem právě obžalovaný. V odvolacím řízení, založeném na apelačním principu s prvky kasace, provede soud¹⁰⁸ „*důkazy potřebné pro rozhodnutí o odvolání, nejde-li o rozsáhlé a obtížně proveditelné doplnění dokazování, které by znamenalo nahrazovat činnost soudu první stupně*“.¹⁰⁹ Pokud se jedná o fázi výkonu rozsudku, pak se dokazování provede za účelem získání podkladů pro rozhodnutí v řízení týkajícího se např. podmíněného propuštění nebo osvědčení se podmíněně odsouzeného.¹¹⁰

3.4.2 Průběh rekonstrukčních prací z hlediska dokazování

Podle východisek a principů nového trestního řádu z roku 2014 bylo navrhováno, aby úprava předmětu a rozsahu dokazování byla převzata z tehdejší úpravy, jež byla obsažena v trestním řádu, avšak se zásadními změnami, které

¹⁰⁷ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GŘIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 350-353. ISBN 978-80-7598-306-0.

¹⁰⁸ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 438-439. ISBN 978-80-7502-687-3.

¹⁰⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *Trestní předpisy*, s. 129-265. ÚZ, č. 1516. Ostrava: Sagit, 2023. ISBN 978-80-7488-556-3.

¹¹⁰ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 439. ISBN 978-80-7502-687-3.

vyplývaly ze zavedení důkazního břemene státního zástupce.¹¹¹ V rámci Rekodifikačních čtvrtků probíhaly debaty právě nad zvýšením procesní odpovědnosti státního zástupce za prokázání skutečností uvedených v obžalobě. Byla vyslovena otázka, zda by tedy mělo být důkazní břemeno přeneseno na státního zástupce nebo dokonce v některých případech na obviněného. Judikatura Ústavního soudu a částečně i Evropského soudu pro lidská práva totiž uvádí, že soud není pomocníkem státního zástupce, neboť právě státní zástupce je ten, kdo zodpovídá za vymezení skutku, za předložení důkazů k vymezení skutku, a je to ten, kdo musí reagovat na změnu důkazní situace. Nový trestní řád by toto měl zakotvit, aby si státní zástupce uvědomoval zodpovědnost za skutek, obžalobu a postup v řízení v neprospěch obviněného, tedy toto by soud nahrazovat neměl.¹¹² Navrhované znění nového trestního řádu sice výrazně posílilo roli stran při dokazování před soudem, avšak nadále na soudu ponechal povinnost, a to v souladu se zásadou materiální pravdy, aby doplnil dokazování v takovém rozsahu, které je potřebné pro jeho rozhodnutí. Jde totiž o koncepci, jež je uplatňována v naprosté většině trestněprocesních kodexů jiných států Evropy a která je vlastní trestnímu procesu kontinentálnímu.¹¹³

Dále bylo v rámci dokazování navrženo vymezení toho, co by v trestním řízení mohlo sloužit jako důkaz, a upravení pojmů důkaz, důkazní prostředek a pramen důkazu a vylučovací normy. Definice důkazu měla být převzata z tehdejší právní úpravy, tedy že každá ze stran má možnost vyhledat důkaz, předložit jej či navrhnout jeho provedení, přičemž platí, že pokud důkaz nevyžádal nebo nevyhledal orgán činný v trestním řízení, není toto důvodem k jeho odmítnutí. Nově měl zákon definovat kritéria relativní a absolutní neúčinnosti důkazů a jejich nepřijetí, tzv. vylučovací normy.¹¹⁴

¹¹¹ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Východiska a principy k novému trestnímu řádu*, 2014, s. 31.

¹¹² EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání)* - 15.12.2022. Online. 2022. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-15-12-2022-717.html?action=c81bc70a>. [cit. 2024-02-20].

¹¹³ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 4.

¹¹⁴ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Východiska a principy k novému trestnímu řádu*, 2014, s. 31.

Jak již bylo uvedeno v podkapitole týkající se základních zásad trestního řízení, jsou zásady dokazování v navrhovaném znění trestního řádu zakotveny v části, jež pojednává o dokazování. Základem je promítnutí zásady materiální pravdy a jednoho z hledisek presumpce nevin, ze kterých plyne požadavek, aby byla vina obviněného prokázána nepochybně a úplně. Dále je zde uvedena zásada volného hodnocení důkazů, jejíž formulace je v podstatě přebrána ze současného trestního řádu.¹¹⁵ Rozšířena je však o hodnocení důkazů orgány činnými v trestním řízení takovým způsobem, „*aby dospěly k věcně správnému a spravedlivému rozhodnutí. Přitom hodnotí zejména jejich zákonnost, závažnost a věrohodnost.*“¹¹⁶ Touto zásadou jsou jednak vázány všechny orgány činné v trestním řízení, jednak je tato uplatňována ve všech stádiích trestního řízení.¹¹⁷ Z hlediska zásady volného hodnocení důkazů nebyla navrhována úprava podrobných pravidel pro přípustnost důkazů ani stanovena kritéria jejich hodnocení. Důvodem by byl příklon k úpravě, jež je obvyklá pro státy common law. Ponechává se tedy na soudci, aby závažnost, věrohodnost a zákonnost každého důkazu posoudil on. Ani v trestních řádech jiných evropských zemí, které vycházejí z práva kontinentálního, obvykle nejsou obsažena podrobná pravidla vztahující se k nepřipustnosti nebo neúčinnosti důkazu, nýbrž jsou v nich uvedena obecná ustanovení o nejzásadnějších porušeních při získání důkazu, kdy následkem je poté jeho absolutní neúčinnost nebo nepřipustnost. Právě vzhledem ke zřeteli na zahraniční právní úpravu je oproti současnému trestnímu řádu navrhováno podrobnější vymezení případů těch nejzávažnějších porušení zákona při získávání důkazů, jež mívají za následek vždy nepřipustnost důkazu, a to i absolutní.¹¹⁸

Nové znění trestního řádu ani nadále nebude omezováno taxativním výčtem okruhu důkazních prostředků, z nichž by mohly být získány důkazy, a to z hlediska nemožnosti předpovědi budoucího technického a vědeckého vývoje. Přesný výčet zákonných omezení důkazních prostředků by mohl omezit úvahu soudce. Vždy

¹¹⁵ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 49.

¹¹⁶ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Návrh zákona o trestním řízení soudním (trestní řád)*, 2022.

¹¹⁷ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 49.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 50.

se totiž mohou objevit určité dosud neznámé důkazní prostředky, kdy je nutné, aby si věrohodnost, zákonnost a přípustnost důkazu, jenž byl získán tímto důkazním prostředkem, vyhodnotil sám soudce. Navíc taxativní výčet důkazních prostředků omezuje rovněž obhajobu. Jestliže by došlo k zakotvení omezeného výčtu důkazních prostředků, vedlo by to ke zvýšení formalismu, kdy by se u každého důkazního prostředku muselo zkoumat a odůvodňovat, proč je do tohoto výčtu zařazen. To je však v protikladu s cílem odformalizovat trestní řízení.¹¹⁹

Z hlediska posílení kontradiktornosti trestního řízení bylo zdůrazněno, že každá strana může využít právo na vyhledání a předložení pramene důkazu nebo má možnost provedení určitého důkazního prostředku navrhnout. Může jej však za podmínek stanovených zákonem i sama provést. Pokud jde o váhu důkazu, pak zde není rozdíl v tom, jedná-li se o důkaz získaný z iniciativy obhajoby či obžaloby.¹²⁰

3.5 PŘÍPRAVNÉ ŘÍZENÍ

3.5.1 Obecně k přípravnému řízení

Trestní řízení v České republice se řadí k evropskému kontinentálnímu typu řízení, jehož vlastností je i zakotvené předsoudní stadium, označovaného jako přípravné řízení, které je zároveň prvním stadiem celého procesu. Jeho začátek je vymezen zahájením úkonů trestního řízení¹²¹, neboť úkony provedené před tímto okamžikem nelze označit za úkony trestního řízení¹²², a konec pak podáním obžaloby nebo rovněž jiného úkonu, jenž je procesně relevantní a má účinky zastavení trestního stíhání, jako je např. sjednání dohody o vině a trestu nebo podání návrhu na potrestání. Příslušné orgány mají v průběhu přípravného řízení v potřebném rozsahu a co nejrychleji vyhledat důkazy, pomocí nichž budou objasněny všechny základní skutečnosti důležité pro posouzení případu,

¹¹⁹ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 49.

¹²⁰ Tamtéž, s. 51.

¹²¹ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 538-539. ISBN 978-80-7502-687-3.

¹²² FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRÍVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 481. ISBN 978-80-7598-306-0.

a to včetně pachatele a následku trestného činu. Přípravné řízení má jednak svůj obecný účel, jednak má své specifické funkce. Je to funkce rozhodovací, jejímž smyslem je na základě podkladů možnost učinit rozhodnutí o podání obžaloby nebo o upuštění od dalšího trestního stíhání, funkce vyhledávací, podle které jsou vyhledávány informace o spáchaném trestném činu, a funkce zajišťovací, tedy schopnost zajistit důkazy a obviněné osoby pro případné soudní stadium procesu. Přípravné řízení má rovněž tzv. funkci odklonnou, na jejímž základě se věc nemusí projednávat v řízení před soudem, ale ve spojení s odklony trestního řízení je možné nahradit soudní řízení jednodušším procesním postupem.¹²³

Zajímavostí je, že částí druhou trestního řádu je upravováno celé řízení, které je předřazeno fázi řízení před soudem, a jedná se tedy o předsoudní stadium trestního procesu, jež bylo na základě novely provedené zákonem č. 265/2001 Sb. včleněno pod pojem přípravného řízení.¹²⁴ V současné době trestní řád rozlišuje tři podoby přípravného řízení, a to standardní, rozšířené a zkrácené přípravné řízení. Rozšířené přípravné řízení se týká trestných činů, o kterých je řízení v prvním stupni vedeno krajským soudem. Zkrácené přípravné řízení je spojeno s nejméně závažnými trestnými činy a jeho účelem je v co možná nejkratší době vyhledat pro potřeby řízení před soudem důkazy, a obviněného tak před něj postavit.¹²⁵ Přípravné řízení se obecně dělí na dva časové úseky. Prvním je postup před zahájením trestního stíhání, který má za úkol objasnit a prověřit skutečnosti, jež důvodně nasvědčují tomu, že došlo ke spáchání trestného činu, a druhým úsekem je vyšetřování.¹²⁶

3.5.2 Průběh rekonstrukčních prací z hlediska přípravného řízení

Úkolem přípravného řízení má být v zásadě pouze opatření takových důkazů, které jsou v řízení před soudem potřebné k řádnému zastupování žaloby (a podle východisek a principů trestního řádu z roku 2014 také k tomu, aby byl

¹²³ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 539-540. ISBN 978-80-7502-687-3.

¹²⁴ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1168. ISBN 978-80-7400-043-0.

¹²⁵ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 546. ISBN 978-80-7502-687-3.

¹²⁶ Tamtéž, s. 541.

státní zástupce schopen unést tehdy navrhované formální důkazní břemeno). Jinými slovy si pod tímto lze představit dokumentaci neodkladných a neopakovatelných úkonů, u kterých by mohlo hrozit nebezpečí jejich zmaření, ztráty či zničení důkazu nebo důkazní hodnoty, dále rovněž úkonů, jež jsou důležité pro zahájení trestního stíhání nebo podání obžaloby či jiné rozhodnutí v přípravném řízení. Zahrnuty jsou i úkony zásadního významu pro další řízení, přestože by se nejednalo o úkony neopakovatelné či neodkladné. Vzhledem k tomu, že je nutné takové úkony vykonat již v přípravném řízení, je nezbytné, aby toto bylo rychlé a policejní orgán nebyl zbytečně zatěžován; tento by měl trestnou činnost objasňovat a vyšetřovat tzv. v terénu, což podle navrhovaného znění trestního řádu bude státní zástupce povinen respektovat. Současně je nutné, aby postavení a role přípravného řízení byly vymezeny z hlediska řízení před soudem, a to obzvláště ve vztahu k hlavnímu líčení, jež by mělo jednak brát více na zřetel ideální uspořádání vzájemného vztahu přípravného řízení a fáze projednání trestní věci v řízení před soudem, jednak by mělo být méně formální. Přípravné řízení by se členilo na postup před zahájením trestního stíhání a na vyšetřování, které by konaly příslušné policejní orgány včetně těch případů, v nichž je policejním orgánem Generální inspekce bezpečnostních sborů, a to v řízení o trestných činech policistů a zaměstnanců zařazených v Policii ČR, a dále případů, ve kterých by vyšetřování konal jiný policejní orgán než Policie ČR. Zvláštní formou přípravného řízení by i nadále bylo zkrácené přípravné řízení, na které by navazovalo zjednodušené řízení před samosoudcem.¹²⁷

Ze současné právní úpravy je do nového trestního řádu systematicky přesunuto ustanovení § 158 odst. 1 z důvodu objasnění skutečnosti, že se v tomto případě jedná o činnost, která předchází trestnímu řízení, tedy že nejde o postup v rámci trestního řízení. Současně bylo v této předprocesní fázi vůči policejnímu orgánu stanoveno oprávnění státního zástupce, jenž od něj může vyžadovat spisy i další materiály bezprostředně se týkající prověřování trestních oznámení, jež byla podána osobami nebo orgány veřejné moci. Státní zástupce je oprávněn zjišťovat, zda byly policejním orgánem dostatečně prověřeny skutečnosti v takovém oznámení uvedené, kdy je rovněž oprávněn k vydání pokynu, aby

¹²⁷ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Východiska a principy nového trestního řádu*, 2014, s. 20-21.

policejní orgán zahájil trestní řízení, je-li přesvědčen o důvodnosti takového postupu. Ve vztahu k přijetí nařízení Rady (EU) 2017/1939 ze dne 12. října 2017, kterým se provádí posílená spolupráce za účelem zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce, byla dále upravena povinnost policejního orgánu, který musí státnímu zástupci podat informaci o skutečnostech nasvědčujících spáchání trestného činu, u něhož by svou pravomoc mohl vykonat Úřad veřejného žalobce, a to v souladu s čl. 22 a čl. 25 odst. 2, odst. 3 nařízení. Došlo ke zpřesnění, že je nutné informovat toho státního zástupce, jenž by byl jinak příslušný k výkonu dozoru.¹²⁸

Ve spojitosti s přípravným řízením byly do výkladových ustanovení v § x1 navrhovaného znění přesunuty § 12 odst. 10 a § 161 odst. 1 tr. řádu, jež definují prověřování a vyšetřování. Důvodem je fakt, že oba pojmy jsou spojeny s přípravným řízením. Oproti tomu má pojem trestní stíhání své vymezení v úvodních obecných ustanoveních, jelikož se jedná o pojem, který se dotýká jednak přípravného řízení, jednak řízení před soudem. Ve srovnání se stávajícími definicemi k žádné věcné změně nedošlo, byla pouze zohledněna rozdílná forma zahájení trestního řízení a trestního stíhání. Definovány byly dále rovněž pojmy neodkladný a neopakovatelný úkon. Pojem neopakovatelného úkonu byl vymezen ve smyslu takového úkonu, o němž lze oprávněně předpokládat, že jej v řízení před soudem nebude možné provést. Tato skutečnost vznikla jako reakce na požadavek Evropského soudu pro lidská práva, že i tehdy, pokud byl v přípravném řízení úkon proveden jako neopakovatelný, není možné, aby soudy rezignovaly na ochranu práv obhajoby, a tudíž mají za úkol ověřit, zdali závažné důvody, jež brání provedení daného důkazního prostředku, trvají. Takovým důkazním prostředkem je typicky výslech svědka, v hlavním líčení za přítomnosti obžalovaného.¹²⁹

Z hlediska navrhovaného omezeného dozoru státního zástupce v přípravném řízení bylo o tomto pojednáno výše v podkapitole týkající se rekodifikačních prací ve vztahu k subjektům trestního řízení, avšak namísto je rovněž uvést, že dozor nebude vykonáván ani ve věcech, v rámci kterých koná

¹²⁸ MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 135.

¹²⁹ Tamtéž, s. 136.

celé vyšetřování právě státní zástupce. Ten je totiž pro zákonnost trestního řízení dostatečným garantem, přestože by sám prováděl vyšetřování. Dozor jako institut je primárně určen ke kontrole postupu policejního orgánu. V takových případech by byl uplatňován institut dohledu, a to ve smyslu § 12c zákona o státním zastupitelství. Dotčená osoba si navíc podle tohoto zákona může stěžovat na průtahy v řízení, kdy má zároveň možnost požadovat stanovení lhůty pro provedení určitého procesního úkonu, u něhož má za to, že zde dochází k průtahům v řízení. Tato stížnost by pak následně byla řešena dohledovým státním zastupitelstvím, jež by za předpokladu shledání stížnosti jako důvodné určilo lhůtu pro provedení úkonu.¹³⁰

Zásadní změnou je v rámci zahájení prověřování skutečnost, že policejní orgán již nebude muset sepisovat záznam o zahájení úkonů trestního řízení, kdy toto se zahájí prvním provedeným úkonem podle trestního řádu, např. neodkladným úkonem, ohledáním, výsledkem osoby nebo sepsáním záznamu podle trestního řádu. Policejní orgán bude o takovém úkonu informovat státního zástupce, přičemž obsahem informace bude, že byl proveden první úkon v trestním řízení, o který úkon jde a rovněž bude velmi stručně popsána samotná trestní věc. Informace bude státnímu zástupci zaslána prostřednictvím ETŘ a bude mít formulářovou podobu. Policejní orgán bude tímto způsobem podávat informaci jak u přečinů, tak u zločinů, aniž by bylo důležité, zdali je státním zástupcem vykonáván či nevykonáván obligatorní dozor. Cílem je zajištění informovanosti státního zástupce, který případně může zvážit, zda chce dozor v řízení o určitém přečinu vykonávat, a pokud ano, vyrozumí o tomto policejní orgán. Z hlediska současné právní úpravy se v případě záznamu o zahájení úkonů trestního řízení jedná o nadbytečnou administrativní zátěž, přičemž jsou praxí na tento záznam kladeny stále větší formální požadavky.¹³¹

Ve spojitosti s průběhem prověřování byla do nového zákona přebrána ustanovení § 158 odst. 3, odst. 11, odst. 12 stávajícího trestního řádu s určitými formulačními úpravami. Úkony prověřování byly na základě požadavků praxe rozšířeny o možnost vyžádání vyšetření duševního stavu osoby, jež má být nebo

¹³⁰ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 137.

¹³¹ Tamtéž, s. 138.

byla vyslechnuta, a rovněž bylo výslovně upraveno jednak odebrání vzorků pachových stop, jednak zjišťování shody charakteristických znaků u podezřelého a jiných vyslýchaných osob.¹³²

Další zásadní změna se projevuje v ukončování prověřování, kdy k odformalizování dojde tím, že základní formou odložení již nebude usnesení o odložení, ale pouze neformální opatření, kdy policejní orgán bude toto vyznačovat v trestním spisu a elektronickou cestou informovat státního zástupce. Tento bude mít možnost zasáhnout na základě žádosti o přezkoumání postupu policejního orgánu nebo v rámci dozoru ex offo.¹³³ Jediným, kdo bude oprávněn rozhodovat usnesením o odložení věci z důvodů, které vyplývají ze zásady oportunity, a v řízení o konkrétních trestných činech, kde obzvláště poškozenému svědčí ústavní právo na účinné vyšetřování, je státní zástupce. Poškozený by měl proti takovému usnesení právo na podání stížnosti.¹³⁴

Podle mého názoru se v tomto případě, i v případě zrušení záznamu o zahájení úkonů trestního řízení a usnesení o zahájení trestního stíhání (viz níže), skutečně jedná o změnu zásadní, neboť je to další krok na cestě k odbyrokratizování policejní práce. V návrhu nového trestního řádu se termín opatření policejního orgánu v § x12, týkajícího se odložení nebo jiného vyřízení věci, sice neobjevuje, avšak oproti současnému textu se z něj ve většině případů onen pojem usnesení vytratil. Jak je však uvedeno výše, termín usnesení se bude týkat pouze státního zástupce. V rámci debaty během jednoho z Rekodifikačních čtvrtků s tímto souhlasil rovněž JUDr. Jiří Pavlík, když uvedl, že této změně napomáhají i statistické údaje, které uvádějí, že při stovkách až tisících vydaných usnesení o odložení jsou tato rušena pouze v jednotkách, a tedy dopad zrušení usnesení a stížnostního řízení bude minimální. Společně s odložením věci je nově spojen také institut vyrozumění podezřelého o tom, že již ze spáchání trestného činu podezřelý není.¹³⁵

¹³² MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 138.

¹³³ Tamtéž, s. 140.

¹³⁴ Tamtéž, s. 141.

¹³⁵ EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání)* - 19.01.2023. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-19-1-2023-728.html?action=6235e750>. [cit. 2024-02-20].

Významnou změnou oproti stávající právní úpravě bude rovněž odformalizování zahájení trestního stíhání, které se nově na počátku výslechu obviněného bude zahajovat tzv. sdělením obvinění, jež se bude zaznamenávat do protokolu o výslechu či jako samostatný záznam, pokud by vlastní zaznamenání do protokolu nebylo možné. Tedy zahájení trestního stíhání se již nebude provádět usnesením. Na základě sdělení obvinění bude obviněný seznámen se základními skutkovými okolnostmi i s tím, jaký trestný čin policejní orgán ve skutku spatřuje, a dále bude poučen o svých právech, přičemž od tohoto okamžiku bude obviněnému umožněno nahlížení do spisu. Vzorem pro tuto úpravu byly evropské státy jako Nizozemsko, Rakousko, Švýcarsko, Francie, Německo, Chorvatsko nebo Estonsko, z nichž v žádném není trestní stíhání zahajováno na základě usnesení ani proti takovému postupu není možné podání opravného prostředku. Jedná se toliko o ústní informaci k osobě, že se stává obviněnou a z jakého skutku.¹³⁶ Důvodem k tomuto posunu je mimo jiné fakt, že ze všech usnesení o zahájení trestního stíhání bylo stížností napadáno přibližně 24 %, z nichž bylo 92 % procent stížností zamítnuto. Dalším argumentem je opět snížení administrativní zátěže nebo sjednocení terminologie v souvislosti se sdělením obvinění ve standardním přípravném řízení a sdělením podezření ve zkráceném přípravném řízení.¹³⁷

Důležité je uvést, že obviněný nezůstane bez právní ochrany, neboť bude mít možnost dosáhnout přezkumu sdělení obvinění. Jeho právem bude žádat dozorového státního zástupce o přezkum postupu policejního orgánu za předpokladu, že mu obvinění sdělil právě policejní orgán. Jestliže mu bylo obvinění sděleno státním zástupcem, bude mít právo o přezkum požádat státního zástupce nadřízeného státního zastupitelství, který bude postupovat podle úpravy v trestním řádu.¹³⁸

¹³⁶ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 142.

¹³⁷ EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání)* - 19.01.2023. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-19-1-2023-728.html?action=6235e750>. [cit. 2024-02-20].

¹³⁸ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 143.

3.6 ZAJIŠTĚNÍ OSOB A VĚCÍ DŮLEŽITÝCH PRO TRESTNÍ ŘÍZENÍ

3.6.1 Obecně k zajištění osob a věcí důležitých pro trestní řízení

Pro úspěšné naplnění účelu trestního řízení je nezbytné zajištění přítomnosti určitých osob a opatření potřebných věcí. Poměrně často se k tomuto využívají procesní úkony, jimiž bývá zasahováno do občanských práv a svobod, které jsou zaručeny zejména Ústavou a Listinou základních práv a svobod.¹³⁹ Pro zajištění obviněného je z hlediska těchto úkonů předpokládáno použití donucení, které je zde však pro dosažení účelu řízení jen nutným prostředkem. Jedná se tedy o nezbytné omezení občanských práv, nikoliv o trestní sankci.¹⁴⁰

3.6.2 Zajištění osob

Nejběžnějším prostředkem k zajištění přítomnosti obviněného na procesních úkonech je předvolání, kterým je obviněný vyzván k dostavení se v konkrétní den a hodinu k příslušnému orgánu činnému v trestním řízení, a to za účelem naplnění určitého procesního důvodu. Vykonáváno je zpravidla v písemné formě a obviněnému se ve smyslu § 64 odst. 1 písm. a) tr. řádu doručuje do vlastních rukou. Předvolání je v trestním řádu zakotveno v § 90 společně s institutem předvedení, kterým se stejně jako u pořádkové pokuty rozumí důraznější způsob zajištění jeho účasti. V tomto případě se tedy jedná o úkon, kterým je přítomnost obviněného v řízení zajištěna ve chvíli, kdy bez dostatečné omluvy neuposlechl předchozího řádného předvolání. Pokud je to nezbytné ke zdárnému provedení trestního řízení, je předvedení přípustné, aniž by byl obviněný předtím předvolán. Předvedena může být také osoba, jež byla řádně předvolána k podání vysvětlení, a svědek, kteří se bez dostatečné omluvy nedostavili, avšak nemůže být předveden znalec ani tlumočník. Dalším prostředkem je již zmíněná pořádková pokuta, která sice má jako projev disciplinární pravomoci orgánu činného v trestním řízení podstatu procesní sankce, nicméně i přesto je zde očekáván

¹³⁹ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 350. ISBN 978-80-7502-687-3.

¹⁴⁰ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 284. ISBN 978-80-7598-306-0.

rovněž účinek donucovací. Uložena může být nejen obviněnému, ale i jiným osobám zúčastněným na řízení, a to podle § 66 tr. řádu.¹⁴¹ Obviněnému může být soudem také uloženo opatření zákazu vycestování do zahraničí, a to podle § 77a tr. řádu., s tím, že zde není podmínka existence vazebních důvodů. Obviněný je povinen odevzdat svůj cestovní doklad, a pokud tuto výzvu soudu neuposlechne, bude mu ve smyslu § 79 tr. řádu odejmut. Vhodné je rovněž uvést, že toto omezení může být podle § 88h tr. řádu uloženo obviněnému i jako předběžné opatření, a to na základě novely trestního řádu, jež byla provedena zákonem č. 45/2013 Sb.¹⁴²

Institut zadržení je charakterizován jako úkon, při kterém dochází ke krátkodobému zbavení osobní svobody obviněného či osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, proti které ještě nebylo zahájeno trestní stíhání. Jedná se tedy o předběžné zajištění těchto osob, a to za podmínky existence důvodů vazby. Ukotvení tohoto institutu lze v trestním řádu nalézt v § 75, jde-li o zadržení obviněného policejním orgánem, v § 76 odst. 1, jde-li o zadržení osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, dále v § 76a týkajícího se příkazu k zadržení a konečně v § 76 odst. 2, jde-li o omezení osobní svobody podezřelé osoby kteroukoliv jinou osobou (zde bez vazebních důvodů).¹⁴³ Dalším prostředkem je zatčení obviněného, resp. vydání příkazu k zatčení, který je definován v § 69 trestního řádu. Příkaz vydá předseda senátu nebo v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce za předpokladu, že jsou dostatečně odůvodněny vazební důvody, přičemž obviněného není možné předvolat, předvést ani zadržet, a tedy zajistit jeho účast při výslechu. Policejní orgán zatčeného musí do 24 hodin odevzdat soudu, jehož soudce příkaz vydal, a soudce, kterému byl zatčený dodán, jej do 24 hodin od převzetí vyslechne a rozhodne o vazbě, nebo jej propustí na svobodu. Účelem krajního a výjimečného opatření, tedy vazby, o níž rozhoduje vždy soud, kterým byl uskutečněn příkaz k zatčení vydán, je zajištění obviněného pro trestní řízení a pro účely výkonu

¹⁴¹ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 285-287. ISBN 978-80-7598-306-0.

¹⁴² JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 355-357. ISBN 978-80-7502-687-3.

¹⁴³ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 288. ISBN 978-80-7598-306-0.

trestu, zabránění, aby ztěžoval nebo mařil provedení důkazů, vyhnul se trestnímu řízení nebo trestu, či zabránění, aby trestný čin dokonal nebo páchal novou trestnou činnost.¹⁴⁴ Typy vazby, resp. její důvody jsou uvedeny v § 67 písm. a) až písm. c) tr. řádu, kdy se jedná o vazbu útěkovou, koluzní a předstižnou.¹⁴⁵ Zakotvena je rovněž nejvyšší přípustná doba trvání vazby, a to v § 72a tr. řádu.¹⁴⁶ Pokud byla výše v textu zmíněna novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb., jež bývá označována jako rekodifikace, pak tato do koncepce úpravy vazby v trestním řízení zasáhla velmi výrazně, obzvláště v případech týkajících se rozhodnutí o dalším trvání vazby, celkové délky jejího trvání a náhrady a způsobů rozhodnutí o vazbě. Základním cílem bylo v harmonii s mezinárodními trendy omezit počet osob, které byly v České republice brány do vazby, a to obzvláště pro méně závažné trestné činy, a stejně tak výrazně snížit i počet těch, kteří ve vazbě setrvali delší dobu. Těchto cílů se uvedené novelizaci v zásadě podařilo dosáhnout.¹⁴⁷

3.6.3 Zajištění věcí

Věcí důležitou pro trestní řízení je podle § 77b odst. 1 tr. řádu taková věc, jež podle písm. a) může sloužit pro důkazní účely, podle písm. b) je nástrojem trestné činnosti, podle písm. c) je výnosem z trestné činnosti a podle písm. d) je náhradní hodnotou za věc uvedenou v písm. b) a c). Další zajišťovací instituty trestní řád upravuje v oddíle pátém až sedmém hlavy čtvrté, a to domovní a osobní prohlídku, zadržení a otevření zásilky, její záměnu a sledování nebo odposlech a záznam telekomunikačního provozu. Oddíl osmý tr. řádu poté upravuje předběžná opatření.¹⁴⁸

Z hlediska věci ve smyslu § 77b odst. 1 písm. a) tr. řádu obecně platí ustanovení § 78 odst. 1 tr. řádu, že „*kdo má u sebe věc, která může sloužit*

¹⁴⁴ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 365. ISBN 978-80-7502-687-3.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 367.

¹⁴⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *Trestní předpisy*, s. 129-265. ÚZ, č. 1516. Ostrava: Sagit, 2023. ISBN 978-80-7488-556-3.

¹⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 463. ISBN 978-80-7400-043-0.

¹⁴⁸ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 392. ISBN 978-80-7502-687-3.

pro důkazní účely, je povinen ji na vyzvání předložit soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu; je-li ji nutno pro účely náležitého zjištění skutečností důležitých pro trestní řízení zajistit, je povinen takovou věc na vyzvání těchto orgánům vydat.¹⁴⁹ Pokud držitel věci výzvě nevyhoví, může mu být věc podle § 79 tr. řádu odňata, a to na základě příkazu vydaného předsedou senátu a v přípravném řízení státním zástupcem nebo policejním orgánem.¹⁵⁰ V trestním řádu však až na jednu výjimku není výslovně pamatováno na zajištění elektronických dat pro trestní řízení. Včlenění § 7b na základě novely trestního řádu provedené zákonem č. 287/2018 Sb. umožňuje přinejmenším vydat nařízení k uchování dat, tzv. data preservation.¹⁵¹

Instituty domovní a osobní prohlídky, prohlídky jiných prostor (tedy těch, které neslouží k bydlení) a pozemků představují specifický zajišťovací prostředek a jsou povolovány jen v nejnútnejších případech za přesně vymezených podmínek. Jejich ustanovení v § 82 až § 85b tr. řádu vycházejí ze zásady, že prohlídka je vážným zásahem do osobní i domovní svobody. Domovní prohlídka podle § 82 odst. 1 tr. řádu a prohlídka prostor nesloužících k bydlení a pozemků, jestliže nejsou veřejně přípustné, ve smyslu § 82 odst. 1 tr. řádu mohou být vykonány za předpokladu existence důvodného podezření, že se v těchto prostorách nachází osoba nebo věc důležitá pro trestní řízení. Oprávnění k nařízení domovní prohlídky má předseda senátu a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce. Ustanovení § 83c tr. řádu upravuje podmínky pro vstup do obydlí, jiných prostor a na pozemek a podle § 82 odst. 3, odst. 4 tr. řádu je možné vykonat osobní prohlídku.¹⁵²

Důležitým zajišťovacím prostředkem je rovněž odposlech a záznam telekomunikačního provozu. Možnosti tohoto institutu a dalšího využití získaných poznatků k důkazním účelům upravují § 88 a § 88a tr. řádu. Základní podmínkou pro nařízení použití odposlechu je trestní řízení vedené pro zločin, na který je zákonem stanoven trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby minimálně

¹⁴⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *Trestní předpisy*, s. 129-265. ÚZ, č. 1516. Ostrava: Sagit, 2023. ISBN 978-80-7488-556-3.

¹⁵⁰ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 321. ISBN 978-80-7598-306-0.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 320.

¹⁵² JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 398-399. ISBN 978-80-7502-687-3.

osm let, dále řízení vedené pro taxativně vymezené trestné činy bez ohledu na výši trestní sazby anebo řízení vedené pro jiný úmyslný trestný čin, jehož stíhání je zavázáno vyhlášenou mezinárodní smlouvou. Další podmínkou je písemná forma příkazu a jeho odůvodnění, přičemž je potřeba také stanovit dobu provádění odposlechu a záznamu, která obecně nesmí být delší než čtyři měsíce.¹⁵³ Příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu vydává předseda senátu a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce. Po uplynutí základní čtyřměsíční lhůty je dosavadní průběh odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu vyhodnocen, přičemž soudce soudu vyššího stupně a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce krajského soudu mohou následně lhůtu pro použití tohoto prostředku opakovaně prodlužovat, avšak vždy nejdéle o čtyři měsíce.¹⁵⁴

3.6.4 Průběh rekodifikačních prací z hlediska zajištění osob a věcí důležitých pro trestní řízení

Pro nové znění trestního řádu byl pro úkony, jimiž mají být zajišťovány osoby, věci či řádný průběh řízení, navržen společný název, a to zajišťovací úkony. Dříve zvažované názvy jako zajišťovací opatření nebo donucovací opatření, jež jsou obvyklé pro zahraniční právní úpravy, nebyly vybrány jako vhodné z důvodu osobitého obsahu opatření v České republice, kdy tento je nutné respektovat. Byl tedy zvolen název, který v sobě obsahuje opatření i rozhodnutí, jimiž jsou např. usnesení nebo i příkaz k zatčení jako rozhodnutí svého druhu. Dále bylo navrženo vymezení pojmu a účelu zajišťovacích úkonů. Jedná se o procesní úkony, jež slouží pouze k výslovně stanoveným účelům, jsou určeny jen pro orgány činné v trestním řízení a které v souladu se zásadami jejich využití zasahují do základních práv a svobod. Jelikož jde u zajišťovacích úkonů o nejvýznamnější zásahy do základních lidských práv a svobod v průběhu trestního řízení, jsou pro jejich použití zdůrazněny některé základní zásady trestního řízení. Příslušné orgány činné v trestním řízení musejí při těchto

¹⁵³ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 404-405. ISBN 978-80-7502-687-3.

¹⁵⁴ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRÍVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 332. ISBN 978-80-7598-306-0.

zásazích dbát principu zákonnosti, a tedy mohou úkony využívat jen v zákonem předvídaných případech. Není ani možné, aby podmínky nebo důvody pro taková omezování byly analogicky upravovány. Je rovněž nutné, aby užití každého jednotlivého zajišťovacího úkonu bylo v daném případě odůvodněno konkrétními skutečnostmi, kdy současný trestní řád toto zdůrazňuje pouze v případě vazby jako nejzávažnějšího zásahu.¹⁵⁵

Do základních práv a svobod osob je však významně zasahováno i dalšími zajišťovacími úkony, je tak potřeba, aby se takové omezení projevovalo i v případech mírnějších zajišťovacích úkonů. Vzhledem k tomu, že zásahy mají být minimalizovány, mají být plně odůvodněny potřebami sledovaného cíle a mají odpovídat danému trestnému činu z hlediska jeho závažnosti, je zdůrazňován i princip přiměřenosti a zdrženlivosti. Rovněž je zdůrazněn princip subsidiarity mírnějších zajišťovacích úkonů vůči závažnějším. Ty je možné použít pouze v případech, které jsou ospravedlněny povahou a závažností trestného činu, předchozím chováním osoby, potřebou odčerpát věci spojené s trestnou činností, zajištěním efektivního výkonu trestní sankce či oprávněnými zájmy poškozeného. Proto není vždy nutné nejprve využívat mírnější zajišťovací úkon a závažnější teprve tehdy, pokud ten mírnější nesplnil sledovaný účel. Orgány činné v trestním řízení však musí vždy zvážit, zdali by mohly sledovaného cíle dosáhnout za využití mírnějších prostředků. Pro případy, kdy je zasahováno do základních práv a osob odlišných od obviněného, je obzvláště zdůrazněna zásada zdrženlivosti.¹⁵⁶

Z hlediska zajištění osob je v této části trestního řádu navrhována nová systematika a úprava těch zajišťovacích institutů, jež dosud svou úpravu neměly. Změny se projevily jednak v úpravě institutů, které jsou pro trestní řád nové, jako např. pořádkové zajištění svědka nebo předvolání, jednak u institutů, jež trestní řád sice znal, avšak byly upraveny jinak či vůbec. Předvolání a vyrozumění a následně předvedení jsou jako nejmírnější a nejčastěji užívaná zajišťovací opatření uvedena na prvním místě, kdežto vazba jako nejpřísnější zajišťovací opatření je uvedena na místě posledním. Oproti stávající právní úpravě předchází vazbě zadržení a zatčení s drobnými úpravami. Z hlediska nových zajišťovacích

¹⁵⁵ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 108-109.

¹⁵⁶ Tamtéž.

institutů jsou navrhovány pořádkové zajištění svědka a pátrání. Ustanoveními této hlavy navrhovaného trestního řádu zůstaly nedotčeny další zajišťovací instituty (např. evropský zatýkací rozkaz), které jsou upraveny zejména v zákoně č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Pokud jde o ustanovení o svědkovi, pak je v obecném výkladovém ustanovení zakotveno, že tato se použijí rovněž na jinou osobu, kterou je potřeba vyslechnout pro účely trestního řízení, jestliže zákon nestanoví něco jiného a nejedná se o podezřelého. Z uvedeného vyplývá, že tato opatření lze použít i na osoby, které mají být vyslechnuty v prověřování.¹⁵⁷

V rámci Rekodifikačních čtvrtků byl jedním z referujících na téma zajištění osob a věcí důležitých pro trestní řízení prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., který v tomto ohledu k návrhu nového trestního řádu vyslovil několik připomínek. Objevují se v něm problematická ustanovení jako je např. definice zajišťovacích úkonů, kdy není pravdou, že by se jimi vždy zasahovalo do základních práv, nebo ustanovení § d12 odst. 1 návrhu, podle kterého může předvedení v přípravném řízení přikázat státní zástupce. Namísto je se ptát, z jakého důvodu je to v uvedeném ustanovení zakotveno právě takto, když je zde na druhou stranu snaha o jeho odbřemenění, dokonce je státnímu zástupci odebírán dozor.¹⁵⁸

Ve vztahu k institutu předvolání bylo navrženo upravit jej přímo v trestním řádu, a to včetně jeho formy a náležitostí, a neponechávat jeho úpravu podzákoným předpisům jako dosud, neboť jde o základní způsob zajištění přítomnosti osoby v trestním řízení, přičemž se jedná o nejmírnější způsob státního donucení, jak konkrétní osobu přimět, aby se účastnila úkonů trestního řízení. Navrhovaná úprava, jež vychází z praxe a právní úpravy stávající, přináší pouze určité dílčí změny a svou inspiraci má zejména ve švýcarském trestním řádu.¹⁵⁹ Nově bylo rovněž navrženo, aby náklady procesního úkonu nahradila osoba, která se k němu po řádném a včasném předvolání nedostavila, zavinila

¹⁵⁷ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 110.

¹⁵⁸ EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání)* - 16.02.2023. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-16-2-2023-771.html?action=199ffbbaa>. [cit. 2024-02-20].

¹⁵⁹ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 110.

nemožnost jeho provedení a stát i strany byly z hlediska marné účasti na něm nuceny vynaložit náklady. Pod pojmem řádného a včasného předvolání se rozumí písemné předvolání v listinné či elektronické podobě, příp. ve formě ústního předvolání při úkonu, a to v zákonné lhůtě.¹⁶⁰

Další změnou je návrh příkazu k pátrání pro účely trestního řízení, k jehož vydání může dojít v případě potřeby zjištění místa pobytu osoby, aby mohla být zajištěna její přítomnost v trestním řízení. Účelem je obzvláště zjištění adresy, na níž bude možné osobu zastihnout a také na ni doručovat písemnosti. Pátrání po osobě pro účely trestního řízení se jako institut objevuje např. i v rakouském nebo německém trestním řádu. Z hlediska nařízení pátrání po osobě, u které pobyt není znám a její přítomnost je v trestním řízení nutná, přičemž se bude dále pro potřeby trestního řádu nazývat hledanou osobou, má toto oprávnění v přípravném řízení státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu. Na základě vydaného příkazu k pátrání bude konkrétní pátrání provádět příslušný útvar Policie ČR. Jestliže by byly dány důvody pro příkaz k pořádkovému zajištění svědka, zatčení obviněného, vydání příkazu k zadržení podezřelého nebo pro předvedení osoby, dojde k využití těchto institutů, na jejichž podkladě se po osobě také pátrá.¹⁶¹

Důvodem pro zakotvení institutu pořádkového zajištění svědka bylo, že v praxi je v některých trestních řízeních poměrně výrazným problémem nemožnost stávajícími prostředky zajistit, aby se klíčový svědek účastnil trestního řízení, jestliže se takový svědek účinně vyhýbá účasti např. v hlavním líčení. Stávající zajišťovací instituty jako předvolání a předvedení nejsou v mnoha případech účinné, svědkovi nelze doručit předvolání a ve značném počtu případů není ani realizován příkaz k předvedení. Proto se lze opakovaně setkat s návrhy na určitou dobu vazby pro svědky, jejíž vzory lze nalézt ve slovenské i německé právní úpravě. Vzhledem k tomu, že se jedná o skutečně velmi závažný zásah do osobní svobody osoby, jež není stíhaná, bude tento institut omezen pouze na případy týkající se řízení o zločinu. Jeho využití bude vázáno dalšími podmínkami, jež spočívají v neúspěšném dřívějším použití mírnějších

¹⁶⁰ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 112-113.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 114.

zajišťovacích úkonů. Příkaz k pořádkovému zajištění svědka bude vydávat výlučně soud, a to v řízení před soudem předseda senátu a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce. Důvodem je obdoba příkazu k zatčení v případě obviněného.¹⁶²

V otázce zajištění vytkl prof. Fenyk navrhovanému paragrafovému znění některé termíny, které nazval opatrnostní klauzule. Jedná se zejména o výrazy jako mírnější úkon, zvláště zdrženlivě, věc nesnese odkladu, zásah by přišel pozdě, úkon musí být přiměřený, naléhavé případy, nezbytné případy, vážné důvody, přiměřené zohlednění, odůvodněná potřeba, největší urychlení, výjimečné provedení, pokud je toho třeba, krajní, nutný, nezbytný a výjimečná možnost, s tím, že jde o téměř neurčité právní pojmy a pravděpodobně v budoucnu nastanou problémy při jejich výkladu. Stejně tak mohou nastat potíže v případě ustanovení § d28 návrhu (práva zadržného podezřelého), které v prvních dvou odstavcích obsahuje jedenáct odkazů na jiné paragrafy. Otázkou tedy zůstává, jak bude situace řešena, pokud se některé z odkazovaných paragrafových ustanovení změní.¹⁶³

Z hlediska zajištění věcí bylo navrženo tuto problematiku upravit souhrnně v jednom díle, a to po vzoru zahraničních právních úprav, ze systematických důvodů a za účelem větší přehlednosti.¹⁶⁴ Do ustanovení, v němž je upraveno vydání a odnětí věci, byla nově doplněna otázka elektronických dat. Dotčená osoba bude mít povinnost nejen taková data vydat, ale orgánům činným v trestním řízení poskytnout i jiný typ součinnosti, např. umožnit jim vytvoření kopie těchto dat. Tímto postupem je totiž při zohlednění zásady přiměřenosti umožňován méně invazivní postup, než by bylo přímo vydání či odnětí celého hmotného nosiče dat. Rovněž při odnětí dat bude možné před odnětím nosiče s daty upřednostňovat vytvoření kopie, pokud by takový postup nevedl ke zmaření zajištění dat a na místě by to bylo technicky možné. Orgány činné v trestním řízení budou mít ve spojení

¹⁶² MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 114-115.

¹⁶³ EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání)* - 16.02.2023. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-16-2-2023-771.html?action=199ffbaa>. [cit. 2024-02-20].

¹⁶⁴ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 121.

s uvedeným oprávněním, a při splnění všech podmínek, rovněž oprávnění ke zjednání si přístupu k těmto datům. Jednat se bude o všechny formy elektronických dat, přičemž typickými budou data počítačová. Elektronická data jsou vymezena jako informace v digitální, resp. číselné podobě, jež jsou určeny k počítačovému zpracování. Data, jako je např. zdrojový kód programu, zvuk, obrázek, text nebo číslo, se zapisují, tedy kódují do podoby posloupností čísel, resp. bajtů a ukládají např. do operační paměti počítače nebo na záznamové medium, kterým může být paměťová karta, CD, pevný disk apod.¹⁶⁵

Zajímavostí a pozitivní změnou je skutečnost, jak v rámci debat nad novým trestním řádem uvedl další přispěvovatel JUDr. Jan Provazník, Ph.D., že název hlavy třetí Odposlech a záznam elektronického provozu a vydání dat elektronického provozu odpovídá z hlediska terminologické modifikace tomu, jakými technickými prostředky je v dnešní době telekomunikační provoz řešen. Existují totiž čtyři kategorie elektronických dat, a to data obsahová a provozní, jež jsou chráněna více, a data registrační a data užívání, což je kupříkladu IP adresa. Pokud budou tato data přenášena živě, pak k jejich zajištění bude podobně jako v současné době použít institut odposlechu a záznamu elektronického provozu; pro povolení odposlechu je pravděpodobně z důvodu tlaku na plnění mezinárodní policejní spolupráce uvažováno o snížení horní hranice trestu u trestného činu na tři roky. Jestliže se ale bude jednat pouze o doručené zprávy, obsahy disků či mrtvých e-mailových schránek, tedy o data registrační nebo data užívání služby, bude na jejich zajištění použito vydání dat elektronického provozu tak, jak je uvedeno v § s19 návrhu. V případě získávání dat prostředky policejního orgánu, avšak mimo dosah poskytovatele, bude na jejich zajištění použito sledování.¹⁶⁶

¹⁶⁵ MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 123.

¹⁶⁶ EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání)* - 16.02.2023. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-16-2-2023-771.html?action=199ffbaa>. [cit. 2024-02-20].

3.7 ŘÍZENÍ PŘED SOUDEM

3.7.1 Obecně k řízení před soudem

Řízením před soudem se mimo hlavního líčení rozumí také přezkoumání a předběžné projednání obžaloby, neboť podáním obžaloby či návrhu na potrestání věc přejde na soud, jehož snahou je ve věci rozhodnout bez dalších průtahů. Obžalobu přezkoumává¹⁶⁷ po formální a materiální stránce¹⁶⁸ předseda senátu, který zváží, zda je tuto nutné v zasedání senátu předběžně projednat, či zda o ní přímo nařídí hlavní líčení. Pokud se řízení koná před samosoudcem, pak tento sice žalobu, příp. návrh na potrestání přezkoumává, avšak předběžné projednání o nich nevede.¹⁶⁹ Základní formou pro předběžné projednání obžaloby je obecně neveřejné zasedání, jehož se účastní všichni členové senátu a zapisovatel. Přestože se může důvod pro to, aby bylo předběžné projednání obžaloby nařízeno, vztahovat jen k jedné její části, senát přezkoumává obžalobu celou, a to současně také z hlediska opodstatněnosti obžaloby na základě spisu a úplnosti důkazního materiálu.¹⁷⁰

Jelikož zejména v hlavním líčení je rozhodováno o vině a trestu obviněného, bývá toto procesní stadium označováno jako jádro trestního řízení. Jeho předmětem je rozhodnout o podané obžalobě a současně je také podstatou a dovršením veškerého dokazování. Vhodné je upozornit, že hlavní líčení není v řízení před soudem povinným stadiem¹⁷¹. Namísto je připomenout rovněž zásadu obžalovací, která se během trestního řízení ve stadiu řízení před soudem uplatňuje, jde-li o předběžné projednání obžaloby, hlavní líčení a řízení o odvolání včetně zvláštních způsobů řízení. Pokud se jedná o řízení vztahující se na mimořádné opravné prostředky, pak se zde zásada obžalovací bude

¹⁶⁷ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 514. ISBN 978-80-7598-306-0.

¹⁶⁸ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 609. ISBN 978-80-7502-687-3.

¹⁶⁹ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 514. ISBN 978-80-7598-306-0.

¹⁷⁰ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 614-615. ISBN 978-80-7502-687-3.

¹⁷¹ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 523-524. ISBN 978-80-7598-306-0.

uplatňovat v modifikované podobě, oproti tomu se však ve vykonávacím řízení neuplatní vůbec.¹⁷²

Ve vztahu k přípravě hlavního líčení je nejprve nutné doručit obžalobu stanoveným osobám, kterými jsou obžalovaný, případný obhájce, v určitých případech opatrovník obžalovaného nebo zákonný zástupce či opatrovník mladistvého, poškozený a zúčastněná osoba, přičemž jsou tyto osoby současně vyzvány, aby se vyjádřily k návrhům na provedení dalších důkazů u hlavního líčení a k okolnostem, k jejichž objasnění má prostřednictvím těchto důkazů dojít. Dále je potřeba k nařízenému hlavnímu líčení na určitý den a hodinu a na určité místo¹⁷³ předvolat osoby, které musejí být hlavnímu líčení přítomny. Jedná se o obžalovaného, svědky a znalce. Vyžadována je také přítomnost státního zástupce a v případě nutné obhajoby i obhájce. Tyto osoby však nejsou předvolány, nýbrž o hlavním líčení toliko vyrozuměny.¹⁷⁴ Časové úseky pravidelného průběhu hlavního líčení lze rozdělit na počátek, dokazování, závěr a rozhodnutí soudu. Na počátku hlavního líčení předseda senátu sdělí, která věc se bude projednávat, zjistí přítomnost osob, které byly předvolány či vyrozuměny, a následně je vyzván státní zástupce k přednesení obžaloby a uvedení jeho optikou viděných nesporných skutečností. Po vyjádření poškozeného se k obžalobě vyjádří obžalovaný, kdy zejména uvede, zda se cítí být nevinný nebo vinný, zda souhlasí s popisem skutku a s tím, jak je tento právně kvalifikován, a s navrženým trestem. Dále se vyjádří ke skutečnostem, které považuje za nesporné, a nakonec je předsedou senátu znovu upozorněn na právo prohlášení své viny, které soud může, ale nemusí přijmout. Pokud by následně došlo ke sjednání dohody o vině a trestu, obviněný by se tím vzdal svého práva na projednání věci před soudem. Jestliže však ke sjednání dohody o vině a trestu nedojde anebo ji soud neschválí, pak hlavní líčení na podkladě původní obžaloby pokračuje.¹⁷⁵

¹⁷² ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1504. ISBN 978-80-7400-043-0.

¹⁷³ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 528. ISBN 978-80-7598-306-0.

¹⁷⁴ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 627. ISBN 978-80-7502-687-3.

¹⁷⁵Tamtéž, s. 633-636.

Nejširší prostor pro dokazování je poskytnut právě v hlavním líčení, a to jednak pro soud, jednak pro strany trestního řízení. Důkazy jsou zde provedeny za účasti a součinnosti stran, příp. je strany přímo provedou. Soud má v této fázi za úkol provést důkazy, jež byly opatřeny v přípravném řízení, ale i důkazy, které z vlastní iniciativy opatřil samotný soud nebo strany, anebo důkazy v obžalobě či stranami navržené. Všechny tyto důkazy poté soud nezávislým pohledem zhodnotí a na základě tohoto o podané obžalobě rozhodne. Ve vztahu k zásadě, podle níž má být skutkový stav zjištěn takovým způsobem, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti a aby odpovídal rozsahu potřebnému pro rozhodnutí, jsou takto vymezeny i předmět a rozsah dokazování. Důležitý je totiž fakt, že předmět a rozsah dokazování konkretizuje obžaloba, neboť právě skutek v žalobním návrhu uvedený a účast obžalovaného na jeho spáchání jsou předmětem rozhodnutí v celém hlavním líčení.¹⁷⁶ Přestože je součinnost stran v trestním řízení, resp. v hlavním líčení předpokládána trestním řádem, obzvláště pak vyšší aktivita státního zástupce z důvodu povinnosti dokazovat obžalovanému vinu, je to soud, kdo nese procesní zodpovědnost za zjištění skutkového stavu, tedy za to, že pro rozhodnutí budou provedeny všechny potřebné důkazy.¹⁷⁷

Je-li dokazování prohlášeno za skončené, je předsedou senátu uděleno stranám slovo k závěrečným řečem a obžalovanému poskytnuto právo posledního slova. Účelem je shrnutí a přestavení vlastního stanoviska k věci a zejména snaha soud ovlivnit v jeho úvahách před vlastním rozhodnutím. Jako první závěrečnou řeč přednese státní zástupce, poté poškozený, zúčastněná osoba a nakonec obhájce, příp. obžalovaný. Tomu je z důvodu co nejširšího uplatnění práva na obhajobu umožněno promluvit jako poslednímu, přičemž může rovněž reagovat na argumenty předřečníků, a pokusit se tak ovlivnit rozhodnutí soudu.¹⁷⁸

Po provedeném hlavním líčení má soud pro své rozhodnutí vcelku širokou řadu možností. Tyto jsou upraveny v § 221 až § 230 tr. řádu a lze je rozdělit do tří kategorií. První kategorií jsou rozhodnutí meritorní povahy, která po nabytí právní

¹⁷⁶ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 540-541. ISBN 978-80-7598-306-0.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 528.

¹⁷⁷ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 640. ISBN 978-80-7502-687-3.

¹⁷⁸ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 546-547. ISBN 978-80-7598-306-0.

moci představují překážku věci rozhodnuté a mezi něž patří odsuzující a zprošťující rozsudek, usnesení o zastavení trestního stíhání, o schválení narovnání, o postoupení věci mimosoudnímu orgánu nebo u mladistvých usnesení o odstoupení od trestního stíhání. Druhá kategorie nese název rozhodnutí zatímní povahy, kdy tyto nepředstavují překážku věci rozhodnuté, neboť neřeší věc konečným způsobem. Zařazena jsou zde usnesení o přerušení trestního stíhání, o postoupení věci jinému orgánu či o vrácení věci státnímu zástupci k došetření. Poslední kategorií je samostatné podmíněné zastavení trestního stíhání, které se meritorním stává až po uplynutí zkušební doby za podmínek stanovených trestním řádem.¹⁷⁹

3.7.2 Průběh rekodifikačních prací z hlediska řízení před soudem

Již východiska a principy nového trestního řádu z roku 2014 stanovovaly, že je potřeba, aby řízení před soudem jako hlavní a rozhodující fáze trestního procesu reflektovala rovněž návaznost na kategorizaci deliktů. Řízení před soudem by zahrnovalo předběžné projednávání obžaloby, hlavní líčení, odvolací řízení a vykonávací řízení. Ve fázi předběžného projednání obžaloby dojde k posílení jeho role ve vztahu k ochraně práv obviněného a poškozeného a zároveň se v něm jako v základním stadiu bude rozhodovat o odklonech. Hlavní líčení bylo vymezeno jako základní stadium řízení před soudem v případech, ve kterých nedošlo k vyřízení věci odklonem nebo jiným způsobem, jako je např. postoupení věci, zastavení trestního stíhání apod. Současně dojde k prohloubení úpravy dokazování za součinnosti stran na základě zásady bezprostřednosti a ústnosti za předpokladu, že toto bude opodstatněné. Odvolací řízení bylo definováno jako základní přezkumná fáze, jež by byla založena na vymezeném rozsahu přezkoumání a na kombinaci apelačního a kasačního principu.¹⁸⁰

Dále bylo počítáno s tím, že nová právní úprava umožní výraznější snížení protokolace, resp. přepisování zvukových záznamů z jednání, kdy jsou tyto

¹⁷⁹ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 659. ISBN 978-80-7502-687-3.

¹⁸⁰ MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI. *Východiska a principy k novému trestnímu řádu*, 2014, s. 21.

přepisy následně v převážné většině případů vyhodnoceny jako nedůležité, přičemž jejich pořizování je pouze výrazným pracovním a finančním zatížením. Přepisy záznamů s podstatným obsahem by se tak měly vyhotovovat pouze tehdy, jestliže dojde k podání opravného prostředku. Ke snížení protokolace by při vyhotovování protokolu v případě podání opravného prostředku měla přispět větší spolupráce mezi předsedou senátu a protokolujícím úředníkem. Předseda senátu by byl totiž povinen jej upozornit na výpovědi, ve kterých se lze odkázat na protokoly z přípravného řízení. Z hlediska porovnání správnosti takového postupu při přepisování záznamu by byl samotný zvukový záznam k dispozici, aby bylo možné záznam v případě námitek přeslechnout a protokolaci upravit.¹⁸¹

Jak již bylo zmíněno v podkapitole věnující se subjektům trestního řízení, nebude nově užíváno pojmu obžalovaný, a to z důvodu, že řízení před soudem se může konat také na podkladě jiného návrhu, podle kterého je poté namíste pro konkrétní osobu použít označení obviněný. Do budoucna se tak bude pracovat pouze s pojmem obviněný a odsouzený. Z hlediska základních zásad byla v této části vyjádřena zásada ústnosti a bezprostřednosti, jež se uplatňuje pouze v řízení před soudem. Do úvodních ustanovení trestního řádu, které se věnují účasti veřejnosti na trestním řízení, byla včleněna zásada veřejnosti řízení před soudem.¹⁸² Vzhledem k tomu, že již současná právní úprava zakotvuje možnost vyloučit veřejnost nebo její účast na hlavním líčení omezit, došlo k doplnění, na základě kterého bude možné, aby byla veřejnost vyloučena rovněž z důvodu mimořádné situace, kterou mohou být např. pandemie či živelní pohromy. Toto se odvíjí od vyhlášení některého z krizových stavů, přičemž je vždy nutné zvažovat, zda by se veřejnost mohla hlavního líčení účastnit dálkovým způsobem. Pokud jde o další úpravu přítomnosti osob na hlavním líčení, je právě videokonferenční zařízení možností, jak jejich účast zajistit, přičemž bylo

¹⁸¹ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Východiska a principy k novému trestnímu řádu*, 2014, s. 23.

¹⁸² MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 149.

navrženo, aby tato otázka byla vyřešena v části týkající se úkonů trestního řízení, a to v obecných souhrnných ustanoveních.¹⁸³

Vyjádřena byla také zásada obžalovací, tedy tzv. akuzační princip, spočívající v tom, že soud se určitou věcí zabývá jen na základě obžaloby, která jako pojem zahrnuje nejen obžalobu, ale také návrh na uložení ochranného opatření, návrh na schválení dohody o vině a trestu a zjednodušenou obžalobu, dříve návrh na potrestání. Soud má možnost rozhodovat pouze o skutku uvedeném v žalobním návrhu, což plyne ze skutečnosti, že řízení před soudem nemůže být vedeno, pokud nedošlo k podání obžaloby. Dále není možné, aby byl žalobní návrh v průběhu řízení rozšiřován o další skutky, a prokazovat skutek uvedený ve vznesené obžalobě je povinností státního zástupce.¹⁸⁴ Jedná-li se o přezkoumání obžaloby, je potřeba uvést, že do nové úpravy nebude přebrán současný institut předběžného projednání obžaloby a vlastní přezkoumání bude nově provedeno pouze samosoudcem nebo předsedou senátu. Pro účely přezkoumání obžaloby bude mít samosoudce či předseda senátu možnost nařídít veřejné zasedání, jestliže toto bude považovat za potřebné, avšak v řízení před senátem se ostatní členové senátu účastnit nebudou.¹⁸⁵ Zde byl autory navrhovaného trestního řádu vyslyšen požadavek na omezení senátního rozhodování, jež má většinou formální charakter, aniž by byly prováděny důkazy.¹⁸⁶

Na základě diskuzí, které na nad navrhovaným zněním nového trestního řádu probíhaly, bylo navrženo, aby do trestního řízení byly zavedeny určité prvky koncentrace. Strany trestního řízení tak budou povinny důkazní prostředek navrhopvat ke konkrétnímu okamžiku, jestliže je jim znám. Tímto se má předcházet možným procesním obstrukcím, strany by totiž neměly zatajovat důkazní prostředky, pokud jsou si předem vědomy toho, že jejich provedení budou

¹⁸³ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 155.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 149.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 151.

¹⁸⁶ EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání)* - 16.03.2023. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-16-3-2023-772.html?action=7f6fa334>. [cit. 2024-02-19].

navrhovat. Určité prvky koncentrace trestního řízení je možné nalézt i v trestních řádech států jako Estonsko, Švýcarsko nebo Rakousko.¹⁸⁷

Na základě zajištění řádného práva obviněného na obhajobu došlo k provázání úpravy nemožnosti konání hlavního líčení v jeho nepřítomnosti s úpravou nutné obhajoby i s kategorizací trestných činů v trestním zákoníku. Doplněny byly rovněž další důvody, které brání konání hlavního líčení, aniž by byl přítomen obviněný. Jedná se o pozorování obviněného ve zdravotnickém ústavu a omezení jeho osobní svobody ochranným opatřením, neboť i v takových případech je obviněný omezen na osobní svobodě, a tak by mu bylo odepřeno svobodné realizování práva na obhajobu a na projednání věci v jeho přítomnosti s tím, že by se k provedeným důkazům mohl vyjádřit.¹⁸⁸ Hlavní líčení je zahajováno sdělením věci, která se bude projednávat. Nový návrh výslovně uvádí, že ze strany státního zástupce budou předneseny podstatné body obžaloby včetně příslušné části odůvodnění, kdy toto bude dostačující, jelikož soud i všechny strany měly možnost se s obžalobou seznámit. V případě veřejnosti bude postačovat právě přednes v daném rozsahu. Státní zástupce se v rámci přednesení obžaloby vyjádří k nesporným skutečnostem i k tomu, zdali se po podání obžaloby vyskytla nějaká další skutečnost, jež by měla pro řízení význam. Pokud jde o zbytek obžaloby, tam bude státní zástupce následně strany odkazovat na její písemné vyhotovení. Z hlediska oběti a jejího ústního prohlášení o dopadu spáchaného trestného činu na ni bylo toto oproti současnému trestnímu řádu upraveno v tom smyslu, že takové prohlášení může učinit během své závěrečné řeči, nebude mít důkazní charakter a bude omezeno časovým limitem. Poškozený může být na toto právo upozorněn předem ve vyznění či v předvolání k hlavnímu líčení, přičemž bude mít možnost takové prohlášení učinit rovněž písemně.¹⁸⁹

Do budoucna zůstane zachována koncepce, podle které bude za dokazování v hlavním líčení primárně zodpovídat soud, a to na základě uplatňované zásady materiální pravdy. Soud je tím subjektem, jenž stanovuje rozsah dokazování

¹⁸⁷ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 151-152.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 155.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 157.

a jeho průběh řídí takovým způsobem, aby byl schopen spravedlivě rozhodnout. Rovněž v zahraničních právních úpravách převažuje právě tato koncepce. Dochází však k posílení procesní aktivity stran. Pravidlem by mělo být, že pokud strany navrhnou důkazní prostředek, pak jej také provedou (obhájce obviněného, obviněný, státní zástupce). Bude ale potřeba z tohoto pravidla připouštět výjimky, a to obzvláště ve vztahu k nutnosti řádného zjištění skutkového stavu, zajištění řádného průběhu dokazování nebo k ochraně práv zranitelné osoby, kdy bude nutné, aby provedení dokazování bylo svěřeno do rukou samosoudce či předsedy senátu. Z hlediska posilování kontradiktornosti řízení bylo u všech stran včetně státního zástupce nově upraveno jejich právo k vyjádření se k důkaznímu prostředku ihned po jeho provedení. K takovému vyjádření bude nutné vyzvat rovněž obviněného, a to ve spojitosti s plným uplatněním práva na obhajobu.¹⁹⁰

Pokud se jedná o úpravu závěrečných řečí a posledního slova, pak tato byla v podstatě přebrána ze současného předpisu. Změna u závěrečné řeči nastala ve výslovném doplnění opatrovníka obviněného, jehož svéprávnost byla omezena, a soudce nebo předseda senátu bude mít možnost, aby závěrečnou řeč či poslední slovo přerušil, jestliže řečník bude znova opakovat to, co v závěrečné řeči nebo posledním slovem již uvedl. Ve vztahu k přihlídnutí k zahraničním úpravám i k praktickým zkušenostem, kdy bývají tyto instituty zneužívány, bude nově omezena délka trvání závěrečné řeči i posledního slova.¹⁹¹ Jak bylo zmíněno během debat v rámci Rekodifikačních čtvrtků, v závěru hlavního líčení bude předseda senátu nadále udělovat slovo k závěrečným řečem, které však budou ohraničeny lhůtou v maximální době trvání tří hodin. V odůvodněných případech lze na návrh osoby, jež závěrečnou řeč pronáší, lhůtu prodloužit. Právo posledního slova obviněného bude taktéž ohraničeno lhůtou, a to třicetiminutovou.¹⁹²

Navrhované změny spočívající v omezení poskytnutého času na závěrečnou řeč procesních stran i posledního slova obviněného jdou podle mého názoru nepochybně správným směrem, stejně tak jako zamýšlená povinnost stran

¹⁹⁰ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 164.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 164-165.

¹⁹² EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání)* - 16.03.2023. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-16-3-2023-772.html?action=7f6fa334>. [cit. 2024-02-19].

navrhovat důkazní prostředky k určitému okamžiku, pokud jsou jim známy. Jestliže se má totiž alespoň z části naplňovat cíl rekodifikace trestního řádu záležející mimo jiné ve zrychlení a zkrácení celého trestního řízení, pak bezdůvodné obstrukce a zdržování skutečně nejsou žádoucí.

3.8 OPRAVNÉ PROSTŘEDKY

3.8.1 Obecně k opravným prostředkům

Úkolem opravného řízení je zvýšení záruk, aby orgány činné v trestním řízení rozhodovaly v harmonii s požadavky zákonnosti, a má rovněž svá daná pravidla k zajištění dosažení účelu opravného řízení. Všeobecným účelem, jenž je ve shodě s účelem celého trestního řízení, se rozumí garance uplatnění zásady materiální pravdy, přičemž je občan navíc chráněn před eventuálním následkem nesprávného rozhodnutí. Bezprostřední účel pak znamená, že v zájmu účastníků trestního řízení bude konkrétní nesprávné rozhodnutí napraveno. Významný je také širší účel opravného řízení, který z hlediska zákona zajišťuje jeho správný a jednotný výklad a zkvalitňuje práci orgánů činných v trestním řízení.¹⁹³ Ve vztahu k výše zmíněné nesprávnosti rozhodnutí je namístě uvést, že toto se může odrazit ve skutkových vadách, kdy bylo napadené rozhodnutí založeno na nesprávně či nedostatečně zjištěném skutkovém stavu věci, dále v právních vadách, jestliže skutkový stav byl sice zjištěn správně, avšak nebyl posouzen v souladu se zákonem, neboť orgán činný v trestním řízení nepoužil správnou právní kvalifikaci, a konečně ve vadách procesního postupu v případě porušení procesních předpisů stanovených trestním řádem nebo i jinými právními předpisy, kterými se měl orgán činný v trestním řízení před vydáním rozhodnutí řídit.¹⁹⁴

V opravném řízení se z hlediska jednotlivých typů opravných prostředků uplatňují specifické principy, jako je revizní princip (a přezkoumání bez revizního principu), apelační (reformativní) a kasační (zrušovací) princip, opravný prostředek s devolutivním účinkem (a bez něho), autoremedura, princip

¹⁹³ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 668-669. ISBN 978-80-7502-687-3.

¹⁹⁴ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 584-585. ISBN 978-80-7598-306-0.

beneficium cohaesionis (dobrodiní záležející v souvislosti), zákaz reformationis in peius (zákaz změny k horšímu) a princip, na základě kterého má oprávněná osoba stejné rozhodnutí určitým opravným prostředkem napadnout toliko jedenkrát.¹⁹⁵ Nejrozšířenější dělení opravných prostředků je dvojího druhu. Řádné opravné prostředky jsou takové, které směřují proti rozhodnutím, jež dosud nenabyla právní moci, a řadí se mezi ně stížnost směřující proti usnesení, odvolání, jež směřuje proti rozsudku, a odpor směřující proti trestnímu příkazu. Podáním odporu je trestní příkaz zrušen, aniž by k nějakému předcházejícímu přezkumnému řízení došlo. Mimořádné opravné prostředky je možné uplatňovat až po nabytí právní moci rozhodnutí, přičemž jsou do této kategorie zařazeny dovolání, stížnost pro porušení zákona a obnova řízení. Uvedené prostředky mohou směřovat jednak proti usnesením, jednak proti rozsudkům. Dovolání slouží k tomu, aby u pravomocných rozhodnutí došlo k napravení vad právních, oproti tomu účelem stížnosti pro porušení zákona jednak je odstranění právních vad, jednak napravení vad ve skutkových zjištěních, kdy tyto byly zjevné již v okamžiku rozhodování.¹⁹⁶ Tímto opravným prostředkem lze skutkové nedostatky rozhodnutí odstranit pouze tehdy, pokud tyto jsou důsledkem vadného postupu řízení nebo vadného právního posouzení.¹⁹⁷ Zajištění nápravy skutkových vad, jež se u rozhodnutí objevily nově až po nabytí právní moci, a to jako předtím nepoznané skutečnosti či důkazy, je cílem obnovy řízení.¹⁹⁸ Všechny vyjmenované opravné prostředky mají svou úpravu zakotvenu trestním řádem, a to v § 314g pro odpor, v hlavě sedmé v § 141 a násl. pro stížnost, v hlavě šestnácté v § 245 a násl. pro odvolání, v hlavě sedmnácté v § 265a a násl. pro dovolání, v hlavě osmnácté v § 266 a násl. pro stížnost pro porušení zákona a v hlavě devatenácté v § 277 a násl. pro obnovu řízení.¹⁹⁹

¹⁹⁵ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 591-596. ISBN 978-80-7598-306-0.

¹⁹⁶ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 671. ISBN 978-80-7502-687-3.

¹⁹⁷ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 2194. ISBN 978-80-7400-043-0.

¹⁹⁸ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 671. ISBN 978-80-7502-687-3.

¹⁹⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *Trestní předpisy*, s. 129-265. ÚZ, č. 1516. Ostrava: Sagit, 2023. ISBN 978-80-7488-556-3.

3.8.2 Průběh rekodifikačních prací z hlediska opravných prostředků

Ustanovení o řádných i mimořádných opravných prostředcích zaujímají v každém trestním řádu významné místo. Nová navrhovaná úprava vyplývá ze současné právní úpravy, kdy se jedná o koncept, na kterém byl trestní řád založen již ve svém původním znění. V tomto konceptu se však následkem značného počtu novelizací i zásahů Ústavního soudu projevila řada významných změn. Tou nejzásadnější novelizací byla zejména tzv. velká novela provedená zákonem č. 265/2001 Sb., jež do trestního řádu zavedla dovolání jako nový mimořádný opravný prostředek, čímž byly následně způsobeny významné změny u odvolání. Došlo např. k velkému omezení revizního principu a na úkor principu kasačního k posílení apelačního principu. Z uvedeného je zřejmé, že obzvláště v posledních letech byl v oblasti opravných prostředků stávající trestní řád značně reformován, a tedy současná úprava se od původního znění v mnohém odlišuje. K ukončení reformy však dosud nedošlo, a proto bylo potřeba rovněž v této oblasti přistoupit k úpravám zásadnějšího charakteru. Z hlediska Ústavního soudu i odborné veřejnosti, jež vznesly směrem k úpravě stížnosti pro porušení zákona značnou kritiku, a vzhledem k tomu, že zde existuje mimořádný opravný prostředek dovolání včetně rozšířených dovolacích důvodů i rozšířené využitelnosti dalších institutů, jako je např. přezkum rozhodnutí státních zástupců nejvyšším státním zástupcem, bylo navrženo, aby byla stížnost pro porušení zákona z dosavadních opravných prostředků vypuštěna. Argumenty proti zachování tohoto institutu nakonec převážily, byť se původně zvažovaly i jiné alternativy, které by jej alespoň v omezené míře zachovaly.²⁰⁰

Jedná se totiž o jediný opravný prostředek, jenž není podáván žádnou stranou trestního řízení jako tím, kdo se do té doby řízení účastnil, nýbrž je podáván subjektem, jenž se řízení žádným způsobem neúčastnil. To je důvod, pro který takový subjekt nemá žádnou znalost o průběhu konkrétního řízení ani o obsahu napadnutého rozhodnutí. Tyto informace totiž získá až následně od někoho, kdo jimi disponuje. Je to však ministr spravedlnosti, na kom z hlediska vyhodnocení získaných informací a (ne)využití opravného prostředku záleží.

²⁰⁰ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 192.

Nadto ministr disponuje širokým oprávněním k napadání pravomocných rozhodnutí učiněných v různých fázích trestního řízení. Jinými slovy má možnost napadat také rozhodnutí z přípravného řízení, tedy v době, kdy o takové věci žádný soud ještě nerozhodoval. Podle současné právní úpravy je i přesto k rozhodnutí o tomto institutu povolán Nejvyšší soud, přičemž stížnost pro porušení zákona by v podstatě mohla být směřována proti jakémukoliv procesnímu rozhodnutí, které učiní policejní orgán nebo státní zástupce. Nejvyšší soud je primárně povolán k tomu, aby rozhodoval o mimořádných opravných prostředcích směřujících proti konečným pravomocným rozhodnutím ve věci samé. Jako problematická se tak jeví stávající možnost Nejvyššího soudu, aby činil rozhodnutí o stížnosti pro porušení zákona, která, jedná-li se z hlediska odvolacího soudu o kasační rozhodnutí, směřuje proti mezitímnímu pravomocnému rozhodnutí. Současné znění trestního řádu ministru spravedlnosti umožňuje, aby zvážil míru využití tohoto institutu, zda chce jeho prostřednictvím napravit jakékoliv pochybení orgánů činných v trestním řízení týkající se rozhodnutí učiněného v neprospěch obviněného či zdali má zájem pouze o vyslovení porušení zákona, pokud tak bylo naopak učiněno ve prospěch obviněného. Nejen z těchto důvodů došli tvůrci navrhované úpravy k závěru, že stížnost pro porušení zákona je problematickým institutem, který by se do nového trestního řádu přebírat neměl. Využití řádných i mimořádných opravných prostředků k tomu, aby dosáhly nápravy rozhodnutí, by totiž mělo být primárně odpovědností stran trestního řízení. Za účelem takové nápravy mohou použít opravné prostředky, jež jsou už nyní k dispozici a jejichž podmínky využitelnosti byly mírně upraveny.²⁰¹

Jde-li o systematiku uspořádání opravných prostředků, je pro tyto vymezena společná část, ve které budou jednotlivá ustanovení seřazena takovým způsobem, aby na sebe opravné prostředky logicky a jednotně navazovaly. Podstata konkrétního opravného prostředku, přípustnost, účinek, důvod, pro nějž bude možné opravný prostředek podat, okruh osob, které jsou oprávněné jej podat, dále

²⁰¹ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 192-193.

lhůta i místo pro podání opravného prostředku, náležitosti a rovněž možnost, jak s ním disponovat, budou uvedeny v úvodních ustanoveních.²⁰²

Zásadní změnou oproti současnému trestnímu řádu je zavedení nové formy zasedání soudu, a to odvolacího líčení. Dochází tak k podstatné změně charakteru veřejného projednání odvolání odvolacím soudem, a sice ve spojitosti s posilováním role odvolacího soudu, jenž by měl vystupovat jako plnohodnotný přezkumný soud, který má plnou možnost ve věci rozhodnout. Z hlediska dokazování bude mít obzvláště možnost významně jej doplnit či zopakovat, přičemž je možné, že dospěje k jinému závěru než prvostupňový soud. Tvůrci navrhovaného znění nového zákona rovněž původně zvažovali, že by rozhodování odvolacího soudu probíhalo po vzoru německé úpravy v hlavním líčení. Toto řešení by však neodpovídalo tuzemské tradici, přičemž plnohodnotné hlavní líčení by nemělo probíhat ve druhém stupni, kdy by toto navíc z hlediska rozsahu prováděného dokazování vypadalo stejně jako řízení před prvostupňovým soudem. Jestliže však odvolací soud s hodnocením důkazů tak, jak bylo provedeno prvostupňovým soudem, a s jeho skutkovými závěry nesouhlasí, je právě pro tyto případy oproti současné úpravě zdůrazněn zvýšený rozsah dokazování v odvolacím řízení. Je také nutné brát v úvahu charakter veřejného projednání věci v řízení o odvolání, jež je odlišné od dalších veřejných zasedání. Z tohoto důvodu byla tedy navržena varianta odvolacího líčení, jež bude svými rysy stát mezi hlavním líčením a veřejným zasedáním. Takto bude podle nového předpisu současně zdůrazněna odlišná povaha projednání odvolání, kdy odvolací soud bude v zásadě činit takové kroky, které povedou ke konečnému rozhodnutí ve věci, bude posílen apelační princip a omezen princip kasační, k jehož uplatňování by mělo docházet pouze výjimečně. Bylo také zakotveno obecné pravidlo spočívající v tom, že pokud zákon výslovně nestanoví něco jiného, použijí se na odvolací líčení ustanovení o hlavním líčení.²⁰³

Oproti současnému trestnímu řádu se změny projeví i v rámci samotného dokazování v hlavním líčení, neboť odvolací soud by měl dokazování provádět v takovém rozsahu, který je nutný pro to, aby učinil rozhodnutí. Do budoucna

²⁰² MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 192-193.

²⁰³ Tamtéž, s. 211.

by tak v této záležitosti neměl být omezován tím, že toto má provádět pouze za předpokladu, že by se nejednalo o doplnění dokazování, jež by bylo značně rozsáhlé a obtížně proveditelné, a navíc by nahrazovalo činnost prvostupňového soudu. Tento omezený postup projevující se při dokazování za účelem urychlit trestní řízení, jež by v zásadě mělo pravomocně skončit rozhodnutím odvolacího soudu, byl bez náhrady vypuštěn. Zcela výjimečným by měl být postup, kdy po zrušení jeho rozsudku bude prvostupňovému soudu věc vrácena k novému projednání a rozhodnutí. Případy, kdy by takový postup možný byl, spočívají ve dříve proběhlém hlavním líčení a z něj vyplývajícího rozsudku soudu prvního stupně, na které by vůbec nebylo možné navázat, a to zejména za situace, kdy v řízení před prvostupňovým soudem došlo k tak vážným procesním vadám, pro něž by byly výsledky tohoto řízení zcela nepoužitelné; zde by se jednalo hlavně o porušení práva na obhajobu, kdy by např. obviněný neměl v hlavním líčení obhájce, přestože jej musel mít, nebo se hlavní líčení nedůvodně konalo v nepřítomnosti obviněného apod. Důvod, pro který byla věc navracena soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí, by však rozhodně neměl záležet v tom, že dokazování před prvostupňovým soudem neproběhlo v dostatečném rozsahu, nebo v tom, že odvolací soud zjistil nesprávné hodnocení důkazů, jež vyplývá z provedených důkazních prostředků. Ani podle současné právní úpravy navíc nelze prvostupňovému soudu uložit způsob, na jehož základě by měl provést hodnocení důkazů a následně k jakému skutkovému závěru dospět. Stejně tak není přípustné, aby prvostupňový soud byl nucen přebírat vlastní skutkové závěry odvolacího soudu i jeho hodnocení důkazů, neboť hodnotit důkazy v zásadě musí pouze ten orgán, jenž důkazní prostředky sám provedl.²⁰⁴

Odvolacímu soudu byla rovněž uložena povinnost, aby v potřebném rozsahu doplnil dokazování, jestliže je to nutné k tomu, aby rozhodl o trestu. V takových případech tedy vůbec není možné, aby odvolací soud vrátil věc prvostupňovému soudu k novému projednání a rozhodnutí.²⁰⁵ Podle § p22 odst. 3 písm. a) návrhu může dokonce odvolací soud obžalovaného uznat vinným skutkem, pro který byl napadeným rozsudkem zproštěn. Rovněž zde musím se zavedením odvolacího

²⁰⁴ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 215.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 216.

líčení souhlasit, a to opět z důvodu zkrácení a zrychlení celého procesu. V praxi nejsou výjimečné situace, kdy odvolací soud vrací věc opakovaně soudu prvního stupně, který si však stojí za svým, k novému projednání a rozhodnutí. Dochází tak k zacyklení bez nějakého výhledu směřujícího ke konečnému verdiktu. Stejně tak se domnívám, že i navrhovaná možnost odvolacího soudu rozhodnout o vině obviněného, který byl původním rozsudkem viny zproštěn, by mohla celé věci prospět, neboť obviněný si patrně nejdříve důkladně rozmyslí, zda opravný prostředek z nějakého důvodu podávat bude, nebo nebude.

3.9 ZVLÁŠTNÍ ZPŮSOBY ŘÍZENÍ

3.9.1 Obecně ke zvláštním způsobům řízení

Pod pojmem zvláštní způsob řízení si lze představit takový druh trestního řízení, u kterého jsou v porovnání se standardním průběhem řízení patrné charakteristické odlišnosti. Ty se mohou vztahovat k určitému subjektu vystupujícímu v řízení, k vlastnímu průběhu řízení nebo i k jeho specifickému účelu. Vyjma řízení ve věcech mladistvých, jež je zakotveno v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, upravuje trestní řád zvláštní způsoby řízení v hlavě dvacáté. Jednotlivými typy tak jsou již zmíněné řízení ve věcech mladistvých, podmíněné zastavení trestního stíhání (včetně podmíněného odložení podání návrhu na potrestání), řízení proti uprchlému, řízení před samosoudcem, narovnání, řízení o přezkumu příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu a příkazu k zjištění údajů o telekomunikačním provozu, řízení po zrušení rozhodnutí nálezem Ústavního soudu a řízení o schválení dohody o vině a trestu.²⁰⁶ Je také vhodné zmínit, že pokud hlava dvacátá trestního řádu neobsahuje zvláštní ustanovení, použijí se na zvláštní způsoby řízení podle této hlavy obecné předpisy.²⁰⁷

Specifickou kategorií v oblasti zvláštních způsobů řízení tvoří tzv. odklony. Samotný termín odklon není v zákonném znění výslovně definován a ani věda jej

²⁰⁶ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 778-779. ISBN 978-80-7598-306-0.

²⁰⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *Trestní předpisy*, s. 129-265. ÚZ, č. 1516. Ostrava: Sagit, 2023. ISBN 978-80-7488-556-3.

přesně nevymezuje, ale obecně lze v širším smyslu uvést, že odklon je alternativou pro běžné trestní řízení, která se odchyľuje od tradičního trestního procesu tím, že není vynesena odsuzující rozsudek, není vyslovena vlna a není uložena typická trestní sankce. Místo toho je řízení od tohoto postupu odkloněno a trestní věc je vyřízena jiným způsobem, nejčastěji zastavením trestního stíhání, a to jako charakteristickým znakem odklonu.²⁰⁸ Dochází tudíž ke zjednodušení a urychlení trestního řízení. V tomto případě je sem tedy zařazeno podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání ve zkráceném přípravném řízení, schválení dohody o vině a trestu, trestní příkaz, narovnání a odstoupení od trestního stíhání mladistvých. V užším smyslu dochází u odklonů, mimo zjednodušení a zrychlení trestního řízení, také k depenalizaci, u obviněného se snižují stigmatizační účinky trestního řízení a dochází rovněž k rychlejšímu napravení následků trestného činu, a to jak materiálních, tak i nemateriálních. Tato kategorie zahrnuje podmíněné zastavení trestního stíhání (opět včetně podmíněného odložení podání návrhu na potrestání ve zkráceném přípravném řízení), odstoupení od trestního stíhání mladistvých a narovnání. Tyto odklony jsou ve své podstatě hlavním projevem tzv. restorativní justice, jež je založena zejména tom, aby byl odstraněn nebo zmírněn konfliktní stav mezi obviněným a poškozeným, tedy nikoliv pouze na tom, aby byl pachatel trestně postižen.²⁰⁹ Institut narovnání byl do trestního řádu včleněn jeho novelou od 1. 9. 1995 zákonem č. 152/1995. Zvyšující se počet případů předkládaných soudům, které byly zapříčiněny obecným růstem kriminality, a zejména případů, u kterých byl pachatel ohrožen mírnějším trestem, se projevoval rovněž v přetížení orgánů činných v trestním řízení, v průtazích při rozhodování v trestních věcech a nepříznivě v délce trestního řízení. Toto byly jevy, které celkově diskreditovaly trestní právo a jeho roli obzvláště při obnovování spravedlnosti ve společnosti. Idea rychlého rozhodování je zakotvena např. v čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.²¹⁰

²⁰⁸ JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 801. ISBN 978-80-7502-687-3.

²⁰⁹ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 779-780. ISBN 978-80-7598-306-0.

²¹⁰ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 2333. ISBN 978-80-7400-043-0.

Z důvodu pozornosti věnované dohodě o vině a trestu, o které je pojednáno také níže v textu, je namístě uvést podmínky sjednání takové dohody ve smyslu § 175a tr. řádu. Zaprvé výsledky vyšetřování musejí dostatečně prokazovat závěr, že se skutek stal, a zadruhé je v tomto skutku spatřován trestný čin a obviněný jej spáchal. Tento dále prohlásil, že skutek, pro nějž je stíhán, spáchal, a navíc na podkladě do té doby opatřených důkazů a jiných výsledků přípravného řízení zde není důvodná pochybnost, že jeho prohlášení je pravdivé. Podmínkou je rovněž skutečnost, že se nejedná o řízení proti uprchlému a o řízení o zvlášť závažném zločinu, a také, že dohoda byla mezi státním zástupcem a obviněným sjednána za přítomnosti obhájce²¹¹, a to v případě nutné obhajoby.²¹²

3.9.2 Průběh rekodifikačních prací z hlediska zvláštních způsobů řízení

Východiska a principy trestního řádu z roku 2014 uváděly, že za základním rozdělením stadií trestního řízení budou v novém trestním řádu následovat odklony a zvláštní způsoby řízení, z nichž by byly tzv. odklony vyčleněny, protože se v tomto případě nejedná o zvláštní způsoby řízení, ale o speciální formy vyřízení věci, jež jsou od běžného postupu trestního řízení odlišné. V této hlavě, týkající se zvláštních způsobů řízení, nebudou zařazena ani řízení proti právníkům osobám nebo mladistvým, neboť jsou obsažena ve zvláštních zákonech. Dále by za zvláštními způsoby řízení systematicky následovalo vykonávací řízení, řízení o zahlazení odsouzení a úkony, které souvisejí s udělováním milosti a amnestie. Důvodem pro toto specifické zařazení do samostatných hlav je, že budou navázány jednak na přípravné řízení, jednak na řízení před soudem. Tím je také odůvodněna skutečnost, že se do zvláštních způsobů řízení nebude řadit řízení před samosoudcem, neboť toto se vztahuje jen na řízení před prvostupňovým soudem. Dojde tak k jeho zařazení jako samostatného dílu odpovídající hlavy o řízení před soudem prvního stupně. Dále východiska a principy uváděly, že úprava odklonů bude provedena ve zvláštní hlavě zákona, jež by předcházela hlavě, která upravuje zvláštní způsoby řízení.

²¹¹ ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 81. ISBN 978-80-7598-245-2.

²¹² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *Trestní předpisy*, s. 129-265. ÚZ, č. 1516. Ostrava: Sagit, 2023. ISBN 978-80-7488-556-3.

Jedná se totiž o postupy, které jsou zaměřeny na specifické formy vyřízení věci založeného předcházejícím postupem příslušného orgánu činného v trestním řízení, navíc ve spojení s konkrétními specifickými postupy a úkony, jež jim předcházely; zde se může jednat např. o sepsání dohody mezi poškozeným a obviněným. Zvláštností je rovněž uplatňování restorativních přístupů, a to obzvláště mediace, kterou provádí Probační a mediační služba. Novou změnou podle východisek a principů také měla být úprava vztahující se ke zvláštnímu řízení o subsidiární žalobě a soukromé žalobě a určité změny měly proběhnout i v řízení o dohodě o vině a trestu.²¹³

V připravovaném znění trestního řádu je navrženo, aby byly zvláštní způsoby řízení soustředěny do samostatné části, do které by byly zařazeny odklony v tzv. užším slova smyslu, tedy narovnání a podmíněné zastavení trestního stíhání. Tyto instituty jsou typické tím, že v hlavním líčení nedochází k vyslovení viny a odsouzení pachatele, ale že je věc často vyřízena jiným způsobem již v přípravném řízení. Zařazeny by sem byly rovněž odklony v tzv. širším slova smyslu, u kterých je naopak typické, že je vyslovena vina a pachatel odsuzujícím rozsudkem odsouzen, avšak věc lze vyřídit mimo hlavní líčení a standardní dokazování provést zjednodušeným způsobem. Zde by se jednalo o dohodu o vině a trestu, jež byla sjednána v přípravném řízení a schválena ve veřejném zasedání, a o trestní příkaz. Oproti tomu se nesporné skutečnosti, prohlášení viny a dohoda o vině a trestu, k jejímuž sjednání došlo až v řízení před soudem, systematicky zařazují do části týkající se hlavního líčení. Přestože není v tomto případě dokazování prováděno v plném rozsahu, stále se věc řeší v rámci standardního hlavního líčení. Současně se sem budou řadit také další řízení vyznačující se oproti standardnímu trestnímu řízení specifickými zvláštnostmi nebo se nejedná o řízení o vině a trestu, ale o jiný typ řízení. Příkladem může být řízení o přezkumu povolení sledování, příkazu k odposlechu a záznamu elektronického provozu a příkazu k vydání dat elektronického provozu, řízení

²¹³ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Východiska a principy k novému trestnímu řádu*, 2014, s. 8-9.

po zrušení rozhodnutí nálezem Ústavního soudu, řízení proti zadrženému obviněnému nebo řízení proti uprchlému.²¹⁴

Pokud se jedná o odklony v užším smyslu slova, pak tvůrci navrhovaného znění trestního řádu zvažovali, jak by jejich úpravu rovněž s přihlédnutím k zahraničním právním úpravám zefektivnili. Zvažovali také, zdali je vedle podmíněného zastavení trestního stíhání smysluplné zachovávat rovněž schválení narovnání a zdali by např. po vzoru rakouské právní úpravy nebylo účelnější, aby byly všechny možnosti upraveny v rámci jednoho odklonu. Tím by se podmíněné zastavení trestního stíhání využívalo za předpokladu, že se obviněný doznal k činu, způsobenou škodu nebo jinou újmu uhradil či jinak odčinil nebo se k jejímu odčinění či úhradě zavázal nebo bezdůvodné obohacení vydal, dále by ve prospěch obětí poskytl určitou peněžitou částku, ve svém volném čase by bezplatně vykonal určitou obecně prospěšnou činnost, zdržel by se takové činnosti, na základě které trestný čin spáchal, a přitom by všechny tyto povinnosti bylo také možné kombinovat. U každého případu by došlo ke stanovení zkušební doby, přičemž by bylo možné uložení přiměřeného omezení nebo povinnosti či stanovení dohledu Probační a mediační služby. Zachování institutu schválení narovnání vedle podmíněného zastavení trestního stíhání nakonec bylo vyhodnoceno jako účelné, neboť jsou jím pro všechny zúčastněné oproti podmíněnému zastavení trestního stíhání poskytovány určité výhody. Takovou nespornou výhodou je pro obviněného v případě schválení narovnání skutečnost, že jeho trestní stíhání bude definitivně zastaveno. Dále by se pak vůči poškozenému řešily pouze občanskoprávní důsledky spáchaného trestného činu. Jestliže se obviněný s poškozeným vyrovná, nejsou mu kladena žádná další omezení. Orgány činné v trestním řízení pak nemusejí činit žádná další rozhodnutí a nejsou zatíženy tím, že by u obviněného museli sledovat, jak se chová. Poškozený však musí s takovým odklonem souhlasit, což mu ale umožňuje, i vzhledem ke způsobené újmě, dosáhnouti plné satisfakce. Dohoda o schválení narovnání by měla představovat exekuční titul, čímž dojde ke zlepšení

²¹⁴ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 170.

vymahatelnosti závazku obviněného v případě jeho včasného a řádného nesplnění, kdy je tímto postavení poškozeného posilováno.²¹⁵

Ve vztahu k řízení první instance se toto řízení již nebude dělit na řízení konané před senátem a řízení konané před samosoudcem jako zvláštní způsob řízení. Toto řízení je totiž chápáno jako jedna ze standardních forem řízení, a tak bylo navrženo, aby oba tyto způsoby řízení byly sloučeny a upraveny v samostatné hlavě na rozdíl od řízení o schválení dohody o vině a trestu, které bude mít svou úpravu jako zvláštní způsob řízení.²¹⁶ Do navrhované úpravy byla ze stávajícího trestního řádu přebrána možnost uzavření dohody o vině a trestu také v řízení před soudem, strany totiž s ohledem na podání obžaloby a vývoj situace mohou mít o sjednání dohody zájem. Vzhledem k tomu, že se v případě tohoto institutu jedná o formu dohádovacího procesu, který by měl mít svůj prostor za účelem ujasnění si pozic stran vymezen mimo hlavní líčení, není předpokládáno, že by k uzavření dohody došlo právě ve veřejném hlavním líčení. Jestliže by obviněný a státní zástupce projevíli zájem na jednání o dohodě, pak by samosoudce či předseda senátu na určitou dobu hlavní líčení přerušil nebo, pokud by bylo nutné poskytnout stranám k jednání delší čas, odročil. Přítomný poškozený bude mít právo být sjednávání dohody přítomen, přičemž při takovém sjednávání bude platit obdobný postup, jako když je dohoda sjednávána v přípravném řízení. Protože se v tomto případě jedná o dohodu dvou hlavních procesních stran, soud bude mít roli nezúčastněného. Ať již dohoda sjednána byla, či nebyla, v přerušeném nebo odročeném hlavním líčení se následně bude pokračovat. Jestliže ke sjednání dohody došlo, nebude se postupovat ve smyslu ustanovení o řízení o schválení dohody o vině a trestu; takový postup by byl možný pouze při sjednání dohody v přípravném řízení. Pokud by se jednalo o odročené hlavní líčení, pak je předpokladem, že státní zástupce o výsledku jednání vyrozumí soud předem z toho důvodu, že tak samosoudce nebo předseda senátu bude vědět, zdali došlo k uzavření dohody, co je jejím obsahem a zdali má (nebo nemá) k odročenému hlavnímu líčení předvolávat svědky.²¹⁷

²¹⁵ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022, s. 171.

²¹⁶ Tamtéž, s. 153-154.

²¹⁷ Tamtéž, s. 158.

Navrhovaná právní úprava je vzhledem ke dvěma významným institutům zvláštních způsobů řízení, a to dohody o vině a trestu a prohlášení viny, v podstatě totožná se stávající úpravou, jak v rámci Rekodifikačních čtvrtků uvedl doc. JUDr. Filip Ščerba, Ph.D.; důvodem je mimo jiné i fakt, že paragrafy 206a až 206d byly do platného trestního řádu zcela převzaty z dřívějších rekodifikačních prací. Nastolena však byla otázka, v jaké fázi trestního řízení jsou tato řešení využitelná, resp. do kdy, neboť současná ani navrhovaná úprava nestanovuje žádnou lhůtu, v rámci které je možné tyto prostředky využít, a ani judikatura není v tomto případě jednotná. Oba způsoby jsou systematicky zařazovány do počátku hlavního líčení, tedy ještě před začátkem dokazování, přičemž se lze setkat s názorem, že poté již nejsou účelné. Tím účelem je totiž zkrácení a zjednodušení zbývajících částí trestního řízení, za což je obžalovaný tzv. odměněn zmírněním trestu, tedy jinými slovy platí, že čím dříve jsou tyto dva instituty využity, tím výrazněji je jejich účel naplňován. Stále však z uvedeného nevyplývá, že by se i při pozdějším použití onen účel zcela vytratil.²¹⁸

²¹⁸ EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání)* - 04.05.2023. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-4-5-2023-774.html?action=90ad4bf3>. [cit. 2024-02-21].

4 SOUČASNÁ SITUACE Z HLEDISKA PŘIJETÍ NOVÉHO ZÁKONA

Přestože rekodifikační práce na novém trestním řádu probíhaly řadu let, ani tentokrát se přijetí nového předpisu neplánuje. Dřívější optimistický výhled tehdejší ministryně spravedlnosti v roce 2014 dokonce předpokládal platnost rekodifikovaného trestního řádu od ledna 2017.²¹⁹ Již několik dní po poslední konané diskusi v rámci Rekodifikačních čtvrtků v květnu 2023 bylo zřejmé, že návrh nového znění trestního řádu vládě předložen nebude. Ministr spravedlnosti uvedl, že podle příslušných ústavně-právních výborů Sněmovny i Senátu je stávající znění trestního předpisu neprůchodné, a tak ministerstvo začne připravovat novelu, jež by v současném trestním řádu měla opravit jeho vybrané sporné pasáže. Novým kodexem se zabývalo již několik ministrů spravedlnosti; věcné záměry byly vládou schváleny v letech 2005 a 2008. Následně v roce 2014, jak bylo zmíněno už v úvodu třetí kapitoly, vznikla Rekodifikační komise a na postu ministra spravedlnosti se vystřídalo šest lidí. Podle ministra je potíží mimo jiné v tom, že do současného trestního řádu byly novelami přijímány určité prvky z navrhovaného znění, a to např. na základě požadavků Evropské unie. Rekodifikační práce tak probíhaly na materiálu, který se postupně měnil. Usnesení sněmovního ústavně-právního výboru na základě podkladů k navrhovanému znění zákona uvádí, že se v tomto případě nejedná o plánovanou rozsáhlou reformu, přestože se v návrhu nachází množství přínosných a pozitivních změn. Je však namístě, aby novelizací současného trestního řádu byly provedeny vybrané změny. Podle ústavně-právního výboru je zřejmé, že ve stávajícím volebním období legislativní proces dokončen nebude, ačkoliv ministerstvu bylo doporučeno, aby na rekodifikaci i s přihlédnutím ke vzneseným připomínkám nadále pokračovalo.²²⁰

V září 2023 náměstek ministra spravedlnosti k připravované novele trestního řádu sdělil, že ministerstvo by nerado celý text podcenilo, a proto je mu věnována zvýšená pozornost, kdy zároveň v rámci justice probíhá vnitřní připomínkové

²¹⁹ ČESKÁ JUSTICE. *Helena Válková: Nový trestní řád by mohl platit od ledna roku 2017*. Online. 24.11.2014. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2014/11/helena-valkova-novy-trestni-rad-by-mohl-platit-od-ledna-roku-2017/>. [cit. 2024-03-02].

²²⁰ PRÁVNÍ PROSTOR. *Nový trestní řád je podle Blažka neprůchodný, spravedlnost předloží jen novelu*. Online. 16.05.2023. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/aktuality/novy-trestni-rad-je-podle-blazka-nepruchodny-spravedlnost-predlozi-jen-novelu>. [cit. 2024-03-02].

řízení. Termín vymezený k zaujetí připomínek byl stanoven na dobu tří měsíců, přičemž následně by měl být zahájen legislativní proces a návrh zaslán do mezirezortního připomínkového řízení. Tato velká, koncepční novela trestního řádu by měla být v legislativním procesu provedena společně s novelou trestního zákoníku, kterou již projednali předsedové poslaneckých klubů a která má být představena jednak neziskovému sektoru, jednak odborné veřejnosti. Pouze pro zajímavost lze uvést, že na základě novely by mělo dojít ke snížení počtu vězňů, kterých je nyní v České republice přibližně dvacet tisíc. Ministerstvo má rovněž v plánu dekriminlizovat některé drogové trestné činy, další změny by se měly projevit u trestného činu zanedbání povinné výživy nebo u krádeže a u nejzávažnější podoby majetkových a hospodářských trestných činů by měla být snížena dolní hranice trestní sazby.²²¹

²²¹ ADVOKÁTNÍ DENÍK. *Velká novela trestního řádu by mohla být hotová do konce letošního roku.* Online. 12.09.2023. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2023/09/12/velka-novela-trestniho-radu-by-mohla-byt-hotova-do-konce-letosniho-roku/>. [cit. 2024-03-02].

5 POLOSTRUKTUROVANÉ ROZHOVORY A JEJICH VYHODNOCENÍ

5.1 Polostrukturovaný rozhovor jako výzkumná metoda

Výstupem praktické části diplomové práce jsou tzv. polostrukturované rozhovory s vybranými respondenty z řad Policie ČR a státního zastupitelství, jejichž cílem bylo zjistit, jaký postoj zaujímají k některým navrhovaným změnám v novém trestním řádu, nebo se rovněž dozvědět jejich případné vlastní návrhy ke znění připravovaného nového zákona.

Polostrukturovaný rozhovor se řadí k metodám kvalitativního výzkumu, jenž postupem času v porovnání s ostatními formami výzkumu v sociálních vědách nabyl rovnocenného postavení, přestože tento výzkum někdy může být chápán jen jako doplněk k tradičním výzkumným strategiím kvantitativního charakteru. Ačkoliv k vymezení či provedení kvalitativního výzkumu neexistuje jediný způsob, který by byl obecně uznáván, metodologové Corbinová a Glaser předložili jeho negativní definici, která za kvalitativní výzkum považuje každý takový, u něhož nebylo výsledků dosaženo prostřednictvím statistických či jiných kvantifikačních metod.²²²

Kvalitativní výzkum má své přednosti i nevýhody, kdy nevýhodou je např. skutečnost, že výsledky mohou být snadněji ovlivnitelné samotným výzkumníkem a jeho osobními preferencemi, anebo fakt, že získané znalosti nemusejí být na populaci a do jiného prostředí zobecnitelné.²²³ Je rovněž nutné brát v úvahu skutečnost, že pro velké reprezentativní výzkumy týkající se stovek nebo tisíců dotazovaných není kvalitativní rozhovor použitelný, a to z hlediska jeho analytické, finanční a časové náročnosti. Další nevýhoda je spatřována v tom, že rozhovor není úplně spontánní a neobjeví se v něm vše, o čem dotazovaná osoba ve skutečnosti přemýšlí, ačkoliv takový rozhovor odráží aktérův subjektivní svět. Výzkumník se tak dozví jen ty skutečnosti, jež dotazovaný reflektuje a je schopen si je určitým způsobem uvědomovat.²²⁴

²²² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, s. 45. ISBN 978-80-262-0982-9.

²²³ Tamtéž, s. 48.

²²⁴ BÁRTOVÁ, Klára; HEŘMANSKÝ, Martin; LINDOVÁ, Jitka; MÜLLER, Karel; NOVOTNÁ, Hedvika et al. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019, s. 321. ISBN 978-80-7571-025-3.

Naopak výhodou je dobrá reakce na danou situaci a podmínky, možnost zkoumání fenoménu v přirozeném prostředí, dále umožnění poznání procesů a navrhování teorií a rovněž možnost získání podrobného popisu a vhledu při zkoumání fenoménu, události, skupiny nebo jedince.²²⁵ Pro kvalitativní rozhovor jako výzkumnou metodu je dále vhodné se rozhodnout za podmínky, kdy chce výzkumník pochopit vlastní náhled na věc dotazovaných osob a získat jejich subjektivní, tedy jedinečnou výpověď. Optimálními oblastmi, ve kterých se kvalitativní rozhovor dobře uplatní, jsou např. ty, v nichž chce výzkumník od aktérů získat popisy sociálních vztahů, osob a míst, jevů, událostí, jako je třeba určitá významná nebo historická událost, tedy pokud tazatel hledá informace, které jinak než z vyprávění konkrétních osob nalézt nemůže. Dále takové oblasti, kdy výzkumník sleduje, jak dotazované osoby za pomoci vyprávění vytvářejí a zosobňují svou subjektivní zkušenost a situacím v kontextu vlastního života, jevům nebo událostem přisuzují význam, anebo v oblastech, v nichž tazatele zajímá, jak dotazovaní chápou sociální realitu a jak jsou o tomto svém chápání schopní hovořit, tedy jaké jsou jejich postoje, názory, zkušenosti nebo prožívání.²²⁶

Kvalitativní rozhovory jsou z hlediska mluvčího vždy projevem jeho chápání reality, jeho postoje k ní, toho, co si o realitě pamatuje nebo na co je z jeho strany kladen důraz, stejně tak jako jsou rovněž projevem tazatele i samotného plynutí řeči. Takové porozumění rozhovoru se nazývá sociálně-konstruktivistické. Kvalitativní rozhovor je tedy chápán jako kontextuální událost, v rámci které mezi dotazovaným a tazatelem při vzájemné interakci dochází k sestavování významu a porozumění. Strukturu a účel výzkumného rozhovoru do značné míry určuje výzkumník, přestože se na jeho obsahu a průběhu podobně jako při tradičním rozhovoru spolupodílejí oba partneři. Obecně platí, že cílem kvalitativního rozhovoru by mělo být porozumění náhledu dotazované osoby i významům, jež přisuzuje realitě. Nemělo by se tedy jednat pouze o obsah, ale i o formu. Namístež

²²⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, s. 48. ISBN 978-80-262-0982-9.

²²⁶ BÁRTOVÁ, Klára; HEŘMANSKÝ, Martin; LINDOVÁ, Jitka; MÜLLER, Karel; NOVOTNÁ, Hedvika et al. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019, s. 320. ISBN 978-80-7571-025-3.

je rovněž brát v úvahu i takové charakteristiky dotazovaného a tazatele, jako jsou např. věk, sociální status nebo gender, neboť by mohly mít na rozhovor vliv.²²⁷

Charakteristickou nezbytností kvalitativního rozhovoru je, aby výzkumník pečlivě promyslel, a během rozhovoru také zohledňoval, jaké důsledky má konkrétní uspořádání rozhovoru na fakt, co se v něm objevilo či neobjevilo. Každý rozhovor by měl být výzkumníkem zpracováván také z hlediska jeho celkové situovanosti, tedy kdy a kde se rozhovor odehrává, jaký je vztah dotazované osoby a tazatele, zdali je u rozhovoru přítomen někdo další či zda byli mluvčí např. vyrušeni.²²⁸

Výzkumné rozhovory mohou mít rozmanitou formu, přičemž základním dělením je stupeň jejich strukturovanosti. Z tohoto hlediska jsou rozlišovány strukturované rozhovory, jež bývají řazeny do kvantitativních strategií právě kvůli jejich vysoké úrovni standardizace, polostrukturované rozhovory, nestrukturované, neboli volné či neformální, a narativní rozhovory. Dalším hlediskem je počet osob, se kterými je rozhovor veden, pak se tedy dělí na individuální a skupinové, a posledním hlediskem je způsob jejich provedení, kdy je lze dělit na online rozhovory zprostředkované komunikačními technologiemi a na rozhovory provedené tváří v tvář.²²⁹

Polostrukturovaný rozhovor je označován jako účinný nástroj k tomu, jak získat informace, a vyznačuje se pochopitelností, dostupností a flexibilitou. Mezi jeho výhody patří možnost soustředit pozornost na stěžejní zájem výzkumu, kdy k naplnění požadavků dochází prostřednictvím samotných otázek a stanoveného cíle.²³⁰ Částečně připravená struktura takového rozhovoru znamená, že tazatel si předem připravil osnovu tematických okruhů nebo otázek, na které se chce zeptat, přičemž tato osnova může mít formu jednak rámcovou, jednak formu přesně seřazených a srozumitelně formulovaných otázek. Zatímco u připravené osnovy je zajištěno, že se tazatel zeptá na vše, čím se ve výzkumu zabývá, rámcová tematická osnova se vyznačuje tím, že pořadí témat se může měnit

²²⁷ BÁRTOVÁ, Klára; HEŘMANSKÝ, Martin; LINDOVÁ, Jitka; MÜLLER, Karel; NOVOTNÁ, Hedvika et al. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019, s. 317-318. ISBN 978-80-7571-025-3.

²²⁸ Tamtéž, s. 319.

²²⁹ Tamtéž, s. 321-322.

²³⁰ MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Slon, 2019, s. 80-81. ISBN 978-80-7419-285-2.

a tazatel má možnost flexibilně reagovat na odpovědi dotazované osoby, kdy však zároveň zpravidla usiluje o položení všech připravených otázek. Obecně platí, že pokud je odpověď na položenou otázku nejasná, výzkumník se dotazuje dále až do porozumění odpovědi. Dotazované osoby mají v rámci polostrukturovaného rozhovoru značný prostor jak pro vlastní vyjádření, tak pro své formulace. Rovněž výzkumník oplývá významnou volností, aby improvizoval a na nová či zajímavá témata, jež se při rozhovoru mohou objevit, nebo konkrétní situaci reagoval. Na základě tohoto se může rozhovor více prohlubovat, kdy současně mohou vyvstat nové otázky, které při přípravě rozhovoru nemusely být vůbec předpokládány. Je důležité zmínit, že u polostrukturovaných rozhovorů dochází i ke zmenšování rizika vzájemného nepochopení, neboť právě flexibilita a otevřenost takového rozhovoru umožňují jeho účastníkům plynule si objasňovat přesný smysl otázek a odpovědí. Naopak mezi nároky či nevýhody polostrukturovaných rozhovorů se řadí příprava jejich osnovy, oslovení účastníků, vyhledání vhodného místa a času k jejich provedení či přepisování samotných rozhovorů.²³¹

Polostrukturovaný rozhovor je vhodné použít ve výzkumu, v němž má tazatel přesně stanovený výzkumný cíl, přičemž se v rozhovorech zaměřuje na charakteristická témata. Vhodné je použití rovněž tehdy, pokud má výzkum z hlediska svého tématu poměrně stejnorodý vzorek.²³² Jako první krok za účelem realizace rozhovoru by měl výzkumník dotazovaného požádat o jeho čas, aby mohl být rozhovor proveden. Rovněž je namístě představení práce, pro níž se rozhovor uskutečňuje, a informování osoby o časových nárocích. Důležité je také získat souhlas dotazovaného s tím, že bude rozhovor proveden, i se způsobem jeho zaznamenávání.²³³

Pro svou praktickou část jsem vybral čtyři respondenty, kteří byli ochotní se do šetření zapojit, obětovat čas a říct svůj názor na věc. Jedná se o tři vyšetřovatelky z Oddělení hospodářské kriminality SKPV, Územní odbor České

²³¹ BÁRTOVÁ, Klára; HEŘMANSKÝ, Martin; LINDOVÁ, Jitka; MÜLLER, Karel; NOVOTNÁ, Hedvika et al. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019, s. 322-323. ISBN 978-80-7571-025-3.

²³² Tamtéž, s. 323.

²³³ MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Slon, 2019, s. 86. ISBN 978-80-7419-285-2.

Budějovice, a státního zástupce Okresního státního zastupitelství v Českých Budějovicích, a to zejména z toho důvodu, že všichni čtyři mají letitou praxi s trestním řízením a trestní řád používají denně. Vzhledem k tomu, že se v tomto případě jedná o naprosto specifické téma nového trestního řádu, byly jim otázky předloženy již před započítím rozhovorů, aby se případně mohli seznámit s navrhovaným paragrafovým zněním. Rozhovory probíhaly v kancelářích jednotlivých účastníků, kde nás nikdo nevyrušoval, a zaznamenávány byly písemně. Cílem rozhovorů bylo získat subjektivní názor dotazovaných na navrhované změny nového trestního řádu, ale i jejich případné vlastní návrhy. Ze značného množství navrhovaných změn jsem jich vybral šest, z čehož tři jsou blíže policejnímu orgánu a tři státnímu zastupitelství. Otázky pokládané respondentům byly tedy následující:

1. Jak názor máte na změnu, kdy podle návrhu nového trestního řádu má dojít ke zrušení záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, který bude nahrazen prvním provedeným úkonem trestního řízení, o němž následně policejní orgán informuje státního zástupce (§ x6 odst. 2)?
2. Změněno má být i ukončení prověřování, u něhož by základní podobou bylo neformální opatření policejního orgánu, tedy již nikoliv usnesení ve smyslu § 159a současné právní úpravy (§ x12). Jak se díváte na tuto změnu?
3. Jaký je Váš názor na to, kdy podle navrhovaného znění trestního řádu (§ x17 odst. 2) by v rámci zahájení trestního stíhání mělo dojít ke zrušení usnesení o zahájení trestního stíhání, které bude nahrazeno „pouhým“ sdělením obvinění, ve kterém bude uveden popis skutku a jeho právní kvalifikace? Obviněný bude mít možnost podat žádost o přezkoumání sdělení obvinění, kterou státní zástupce vyřídí do patnácti dnů, pokud se jedná o trestný čin v příslušnosti okresního soudu, a do třiceti dnů, jde-li o trestný čin v příslušnosti krajského soudu (§ x17a odst. 1, odst. 2).
4. Co si myslíte o návrhu, že nově má být ve smyslu § x3 odst. 1, odst. 2 upraven dozor státního zástupce v přípravném řízení na fakultativní a obligatorní, a to podle řízení o přečinu (povinně až od zahájení trestního stíhání) a o zločinu (povinně od zahájení prověřování)?

5. Podle § 33 (c15) má být do nového trestního řádu zakotvena možnost věcně nebo místně nepřislušného státního zástupce provést dozor nad neodkladnými a neopakovatelnými úkony nebo jejich provedení navrhnout a teprve poté celou věc předat věcně nebo místně příslušnému státnímu zástupci. Jaký názor máte na tuto změnu?

6. Jaký je Váš názor na změnu, kdy v novém trestním řádu (§ p11 odst. 1) má být zakotveno odvolací líčení, v rámci kterého by odvolací soud mohl provést vlastní dokazování (§ p14 odst. 2) a ve věci rozhodnout? Důvodem má být zamezení tzv. soudního ping pongu, tedy situaci, kdy odvolací soud několikrát vrátí danou věc zpět soudu prvního stupně k novému projednání, avšak rozhodnutí stále není učiněno.

Podle § p22 odst. 3 písm. a) návrhu může dokonce odvolací soud obžalovaného uznat vinným skutkem, pro který byl napadeným rozsudkem zproštěn. Co si myslíte o této změně?

5.2 Rozhovor č. 1 - shrnutí

Por. Bc. Dana Kožíšková na Oddělení hospodářské kriminality SKPV, Územní odbor v Českých Budějovicích, slouží již od roku 2000, tedy 24 let, a do současné doby návrh nového trestního řádu nestudovala. Podle jejího názoru dochází ve spojitosti s první otázkou k návratu před rok 2002, kdy ani v tehdejší době záznam o zahájení úkonů trestního řízení ve smyslu § 158 odst. 3 trestního řádu neexistoval. „Myslím si, že tuhle změnu bych uvítala, přijde mi to v tom trestním řízení jako nadbytečná zátěž,“ uvedla. Zejména pak např. z hlediska výjezdů, kdy se provádí prvotní úkony, předběžné výslechy, případně hned na začátku dochází ke sdělení obvinění. Není jí však jasné, co si má představit pod tím, že by měla státního zástupce informovat při prvním provedeném úkonu, tedy zda se bude jednat např. o situaci, kdy se bude některého subjektu dotazovat ve smyslu § 8 odst. 1 trestního řádu, nebo až po výslechu osoby.

Ohledně druhé otázky por. Kožíšková uvedla, že zrušení usnesení o odložení podle § 159a trestního řádu je skutečnou novinkou a že se jí tato verze nepozdává a neztotožňuje se s ní, neboť si myslí, že by tak docházelo ke krácení práv zejména poškozeného. Ten by totiž měl vědět, z jakého důvodu policejní

orgán spis odkládá, tedy na základě jakých důkazů policejní orgán k takovému závěru došel.

Z hlediska třetí otázky s tímto zněním dotazovaná plně souhlasí, přičemž uvedla, že se opět jedná o záležitost, která se používala před rokem 2002. „V současné době je tu něco podobného u formy zkráceného trestního řízení, což funguje,“ podotkla. Podstatné je, že obviněný ve sdělení vidí paragrafové znění toho, co je mu kladeno za vinu, je v něm řádně popsána i výroková část, obviněný má možnost se proti sdělení určitým způsobem odvolat, a tedy státní zástupce může sdělení přezkoumat. Pro policejní orgán se tak trestní řízení urychlí s tím, že nebude muset psát zbytečné množství informací. Navíc přichází fáze, kdy usnesení o zahájení trestního stíhání policejního orgánu je podstatně delší než mnohé rozsudky, neboť tyto se mohou končit bez odůvodnění, stejně jako se tímto způsobem ukončují trestní příkazy. Uznává, že je možné, že s tím bude mít následně více práce státní zástupce poté, kdy si obviněný podá stížnost, tedy že bude muset více odůvodňovat, na základě čeho stanovuje, že policejní orgán postupoval tak, jak měl.

Čtvrtá navrhovaná změna týkající se rozdělení dozoru státního zástupce na dozor fakultativní a obligatorní by mu podle por. Kožíškové mohla ulehčit práci v tom, že by v rámci přečinů trestní spisy dozoroval až v pozdější době, kdy už by měl nějakou ucelenější představu o důkazech policejního orgánu. Ten by v tomto případě zřejmě nemusel žádat o prodloužení lhůt, což by i u něj vedlo k úbytku práce.

Rovněž pátou změnu dotazovaná vítá i z toho důvodu, že policejní orgán taktéž může pracovat na území celé republiky, tak proč by na celém území republiky nemohl pracovat také státní zástupce. Pokud by to navíc bylo k dobru věci v rámci výjezdů, tím lépe.

K zakotvení odvolacího líčení por. Kožíšková uvedla: „Za mě je tohle výborná věc, zkrátí se tím trestní řízení.“ Jestliže soudce prvostupňového soudu vydá rozhodnutí, tak by si za ním měl stát. Pokud tomuto soudci následně soud v další instanci něco vytýká, může mu to být proti srsti, může proti tomu mít averzi a nechce měnit své názory, a tedy jestliže vyšší soud má na věc jiný pohled, měl by o ní rozhodnout sám. Stejně pozitivní postoj má také k návrhu, kdy by měl odvolací soud možnost uznat obžalovaného vinným skutkem, pro který byl

napadeným rozsudkem zproštěn, a to opět z hlediska možnosti zkrácení trestního řízení.

Dotazovaná k probraným tématům neměla žádné další připomínky, nicméně zajímalo ji, zda dojde k nějaké změně ve vztahu k vyžadování informací od finančního úřadu v tom smyslu, že by policejní orgán měl možnost od tohoto subjektu získávat také jiné informace než ty, které se vztahují k daňové problematice, což by policejnímu orgánu velice pomohlo.

5.3 Rozhovor č. 2 - shrnutí

Por. Bc. Dana Tůmová, vyšetřovatelka na Oddělení hospodářské kriminality SKPV, Územní odbor České Budějovice, se trestnímu řízení věnuje od roku 2007 a o rekonstrukci trestního řádu zaznamenala jen drobné zmínky bez dalších detailů. K první otázce uvedla, že již v současné době je možné úkony trestního řízení zahájit prvním provedeným úkonem a že se tedy úplně ustoupí od toho, že by se napřed sepisoval „papír“. Nedostatek vidí v tom, že nyní je na začátku prověřování pojmenován trestný čin, podle návrhu by se však nejdříve provedl úkon a teprve poté by mělo být zřejmé, čeho se věc týká. „Třeba u daňových věcí je vhodné mít nejprve pojmenováno, co prověřuju, a pak k tomu něco vyžadovat,“ uvedla. Myslí si, že toto by u navrhované změny chybělo. Pokud jde o vyrozumění státního zastupitelství, předpokládá, že nadále bude vyrozumění probíhat písemně, a tedy vlastně dojde k nahrazení záznamu o zahájení úkonů trestního řízení vyrozuměním o provedení úkonu trestního řízení. Bude to tedy pouze o tom, co bude napsáno první.

Ve spojitosti s druhou otázkou dotazovaná uvedla, že u jednoduchých trestních spisů by tato změna byla výhodou, že by se ustoupilo od velké administrativy. Kdyby však byla následně podána nějaká stížnost, policejní orgán by ji stejně musel vyhodnotit, tudíž by se v podstatě jednalo pouze o odsunutí administrativy k dalšímu kroku. Naopak pokud bude policista dopředu počítat s tím, že je trestní věc složitější, mohl by si ji namísto do usnesení důkladně vyhodnotit do úředního záznamu a sepsat jednoduché opatření o odložení. Nicméně papírování bude pouze na jiném formuláři a jinak pojmenované, a tedy se toho moc nezmění. K tomuto tématu dále sdělila, že v určitých případech

by měl policejní orgán ve vztahu k poškozenému, který bude mít možnost obdržet záznam o sdělení obvinění, postupovat citlivě, a to zejména za situace, kdy se bude jednat např. o oběť domácího násilí, která se tak seznámí s motivem pachatele, přičemž by mohlo dojít k její sekundární viktimizaci. Policejní orgán by tedy poškozeného měl upozornit, že pachatelovo jednání je v protokolu či záznamu uvedeno a že by možná neměl o jeho doručení žádat.

Stejný náhled má také na zrušení usnesení o zahájení trestního stíhání, resp. jeho odůvodnění. „Za mě to odůvodnění místo má a někde by tam stejně uvedeno být mělo,“ dodala ve spojení se složitějšími věcmi, ve kterých je odůvodňováno i to, jakého trestného činu se měla osoba dopustit nebo jak by byl trestný čin naplněn a proč naplněn není. Pokud bude následně podána stížnost nebo se věc bude řešit o tři měsíce později, nelze si přesně vzpomenout na tehdejší myšlenkové pochody, tudíž si vyšetřovatel bude muset spisový materiál znovu načíst a osvěžit si, proč rozhodl zrovna takto. Odůvodnění považuje za vcelku důležitou věc.

Vyšetřovatelka ke čtvrté otázce nejdříve uvedla: „O tomhle si myslím, že konečně se nahlíží na policejní orgán jako na samostatný orgán činný v trestním řízení s vlastní odpovědností.“ Dále si myslí, že státní zastupitelství bude k policejnímu orgánu, pokud jde o méně kvalifikovanou trestnou činnost, takto také přistupovat: „Jste samostatní, zodpovědní, konejte, jak vy uznáte za vhodné.“ Jestliže by následně policejní orgán potřeboval navrhnout nějaké úkony v kompetenci státního zástupce, tak se o nich stejně dozví. Tuto záležitost hodnotí pozitivně.

Pátá změna se dotazované velmi líbí. Případem z praxe totiž byla situace, kdy vyšetřovatelka potřebovala provést úkony mimo působnost svého státního zastupitelství, které však tyto úkony nebylo ochotné navrhnout u soudu, neboť by tím založilo svou místní příslušnost. Jednalo se o věc poměrně složitou, téměř celorepublikově rozsáhlou a podle místa bydliště pachatele a podle místa, odkud on konal, patřila věc jinému místně příslušnému státnímu zastupitelství. Ani zde však státní zastupitelství nebylo ochotné úkony navrhnout, neboť by tím potvrdilo svou příslušnost. „Dostali jsme se tím do patové situace a to by teď odpadlo,“ dodala. Jednoduše by nyní státní zástupce mohl úkony navrhnout, policejní orgán by je provedl a poté by se celá věc předala na příslušné místo.

Ve spojitosti se šestou navrhovanou změnou por. Tůmová uvedla, že ji nejdříve napadlo, že změna povede ke zkrácení lhůt trestního řízení, že se uleví soudům prvního stupně, neboť, když se odvolací soud k věci postaví jinak, prvostupňovému soudu se tato již nevrátí a nebude jej zahlcovat. Nicméně není si jistá, zda bude mít judikatura zpětnou účinnost k soudům prvního stupně, neví, jakou bude mít tento soud zpětnou vazbu, resp. nedozví se, že na věc nenahlížel správně nebo že nezhodnotil všechny důkazy tak, jak měl.

5.4 Rozhovor č. 3 - shrnutí

Por. Bc. Tereza Zdeňková pracuje na Oddělení hospodářské kriminality SKPV, ÚO České Budějovice, od roku 2001 a k první otázce sdělila, že toto tu již v minulosti bylo. Úkony se nezahajovaly, první, čím se začínalo, bylo „sdělení obvinění“. Myslí si, že zrušení záznamu ve smyslu § 158 odst. 3 trestního řádu by vedlo k menšímu zatížení policejního orgánu. Pokud by však nebylo specifikováno, jaký první úkon trestního řízení zahajuje prověřování, mohlo by to být matoucí, stejně tak otázka, jakou formou informovat státního zástupce, tedy zdali zasláním dokumentu bez dalšího nebo by se muselo napsat vyrozumění a k tomu přiložit první provedený dokument (úkon). Pak by se o zjednodušení stejně nejednalo, jestliže by se policejní orgán musel vyjádřit. „Takže i když 158/3 trestního řádu považuji spíše za nadbytečný úkon, na druhou stranu nevyžaduje tolik času ke zhotovení a díky němu je jednotný systém pro všechny orgány činné v trestním řízení, tak bych ho ponechala,“ uvedla.

U druhé změny je prý opět otázkou, jakou formu by opatření ve skutečnosti mělo, jak moc by bylo zdůvodňované, či zda by se jednalo pouze o oznamovací formu. Pokud by forma byla oznamovací, určitě by to podle vyšetřovatelky bylo velké ulehčení práce, pokud ne, jmenovalo by se to jinak, a přesto by to víceméně mělo stejné parametry. V tomto pak nevidí pro změnu důvod. „Nedovedu si ani v praxi reálně představit, že by šlo odložit něco, co vyhodnotím, že z nějakého důvodu není trestný čin, aniž bych to musela odůvodnit,“ dodala. Toto je tedy pro ni celkem nepředstavitelný počín.

Z hlediska třetí navrhované změny por. Zdeňková uvedla: „Už to tak v minulosti bylo, sdělení obvinění mělo výrokovou část, odůvodnění byla kopie

výroku nebo jedna věta k tomu, stejně tak se v současné době píšou ve 3. osobě zkracáky.“ Tato změna je podle dotazované rozhodně ulehčením práce pro policejní orgán, bez výhrad by s ní souhlasila. Navíc zpravidla v praxi platí, že čím podrobnější je odůvodnění, tím více práce pro policejní orgán a tím více možností, co protistrana může uvést do stížnosti a pitvat, přičemž státní zástupce následně stejně musí celou věc přezkoumávat. „Takže nepsat odůvodnění, ale mnohem snazší verzi sdělovačky, kdy zodpovědnost o její zákonnosti by pak byla přenesena na státního zástupce, mi přijde jako dobrá varianta. My nejsme právníci, kdy toto nastavení by bylo i v souladu s touto skutečností,“ doplnila.

Ohledně čtvrté otázky dotazovaná uvedla, že zde oproti praxi nevidí podstatný rozdíl, přestože dozor v současnosti není rozdělen podle dikce na přečin a zločin. Tento bod není pro vyšetřovatelku důležitý, resp. nevnímá, že by policejnímu orgánu přinesl jakékoli zjednodušení či zefektivnění jeho práce. Pokud by se tím však snížila vytíženost státního zastupitelství, pak by to smysl mít mohlo.

Ke změně zahrnující možnost věcně nebo místně nepříslušného státního zástupce provést dozor nad neodkladnými a neopakovatelnými úkony nebo jejich provedení navrhnout a teprve poté celou věc předat věcně nebo místně příslušnému státnímu zástupci uvedla, že tato jí přijde v pořádku. Pokud by jako vyšetřovatelka prováděla úkony v jiném městě, než je dozor státního zástupce, a znamenalo by to, že by fyzicky musela za místně příslušným státním zástupcem dojet pro podpis, pak by tato změna byla mnohem snazší i logickou variantou.

Ve vztahu s navrhovaným odvolacím líčením uvedla, že jakýkoliv ping pong v trestním řízení je jev nežádoucí a je potřeba jej odstraňovat. Dodala: „Takže pokud by to v reálu opravdu zamezilo nekonečným kauzám a vedlo k rychlejšímu a efektivnějšímu konečnému rozhodnutí ve věci, jsem jednoznačně pro.“

5.5 Rozhovor č. 4 – shrnutí

Mgr. Marek Stehlík, státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Českých Budějovicích, je státním zástupcem od listopadu roku 2006. Nejprve uvedl, že se rekodifikační problematice nijak hloubkově nevěnoval, a vyjádřit se tedy k navrhovanému znění trestního řádu je bez bližšího studia obtížné.

Ve vztahu k první otázce týkající se zrušení záznamu o zahájení úkonů trestního řízení uvedl, že si není jistý, zda bude obecně státní zástupce vědět, jestli se řízení vede pro trestný čin, a pokud ano, tak pro jaký. Důležitý je totiž popis skutku a jeho právní kvalifikace. Otázkou také zůstává, kdy se bude zahajovat dozor. Uvedl: „ZUTR by měl být, ale na druhou stranu nepojedeme podle § 158/1, ale rovnou tím úkonem budeme v trestním řádu.“

Změny navrhované u druhé a třetí otázky okomentoval v tom smyslu, že bez odůvodnění např. u odložení bude státní zástupce jen těžko vymýšlet, jaké důkazy vedly policejní orgán k takovému rozhodnutí a jak toto lze přezkoumat. Podobně to vidí u chybějícího odůvodnění u sdělení obvinění, kdy státní zástupce policejnímu orgánu tzv. nevidí do hlavy a bude zjišťovat, co jej k tomuto vedlo. Má obavy z toho, že by toto vyústilo v situaci, kdy bude státní zástupce dělat práci za policejní orgán ve smyslu: „Oni měli tento důkaz a asi tím mysleli toto.“ Ocenil však snahu zkrátit trestní řízení. Z hlediska přezkoumávání sdělení obvinění ve lhůtě patnácti dnů uvedl, že s touto není problém, lhůta je dodržována i dnes.

K otázce týkající se rozděleného dozoru na fakultativní a obligatorní uvedl, že pokud se jedná o fakultativní dozor u přečinu, který má být povinně započat až od zahájení trestního stíhání, vidí zde rozpor v tom, co je a co není dozor. „Těžko můžeme říct, že nedozorujeme, když budeme prodlužovat lhůty,“ dodal. Podle Mgr. Stehlíka by měl být dozor vykonáván od začátku, tedy že obligatorní dozor má svůj smysl.

Pátá změna je zejména na okresní úrovni bez většího významu, nevidí zde problém, který by byl v současnosti aktuální. Významněji by se toto pravděpodobně mohlo projevit na krajské úrovni. Nicméně pro zpřesnění praxe by to mohlo být dobré v tom smyslu, že nikdo nebude moci říct, že něco bylo provedeno v rozporu s trestním řádem.

Z hlediska šesté změny zahrnující zakotvení odvolacího líčení, v rámci kterého by odvolací soud mohl provést vlastní dokazování a ve věci rozhodnout, uvedl, že problém spatřuje zejména v tom, že se v rámci řádných opravných prostředků z dvoustupňového soudnictví stane soudnictví jednostupňové. V návaznosti na to, že by tím mohlo být zamezeno situacím, kdy odvolací soud danou věc neustále vrací prvostupňovému soudu k novému projednání, sdělil, že by možná odvolací líčení v takových situacích mohlo pomoci. Pokud jde

o návrh, kdy by odvolací soud mohl obžalovaného uznat vinným skutkem, pro který byl napadeným rozsudkem zproštěn, uvedl: „Může to být v určitých věcech i přínosem.“

5.6 Vyhodnocení rozhovorů

Cílem uskutečněných rozhovorů bylo mimo jiné zjistit, jaký postoj dotazovaní zaujímají k vybraným navrhovaným změnám trestního řádu. Z výše uvedených shrnutí vyplývá, že ve třech případech se respondenti na přijetí či nepřijetí změny zcela shodují, ve dvou případech měla jedna osoba opačný názor než zbylé tři a v jednom případě byli dva dotazovaní pro změnu a dva dotazovaní proti ní.

První navrhovaná změna se týkala zrušení záznamu o zahájení úkonů trestního řízení s tím, že zahájení bude nahrazeno prvním provedeným úkonem. Pro tuto změnu byla pouze jedna vyšetřovatelka, a to z toho důvodu, že sepisování záznamu spatřuje jako nadbytečné. Důvody pro nepřijetí změny u zbylých tří respondentů spočívaly v tom, že ve skutečnosti nedojde ke snížení administrativní zátěže a zejména nebude bez sepsaného záznamu o zahájení úkonů trestní řízení zřejmé, o jaký trestný čin se na úplném začátku jedná.

Druhým návrhem byla změna v rámci ukončování prověřování, resp. zrušení formalizovaného usnesení o odložení podle § 159a tr. řádu a jeho nahrazení neformálním opatřením policejního orgánu. Zde byli všichni čtyři aktéři proti této změně, přičemž důvodem jednak byla v podstatě stejná administrativní zátěž z hlediska nahrazení jednoho dokumentu druhým, jednak chybějící odůvodnění, ve kterém jsou podle vyšetřovatelek a státního zástupce zachyceny myšlenkové pochody policejního orgánu, což se týká rovněž práv poškozeného, který by měl mít možnost se dozvědět, jaké byly důvody pro odložení.

Třetí navrhovaná změna zahrnovala zrušení usnesení o zahájení trestního stíhání, jež by bylo nahrazeno tzv. sdělením obvinění, ve kterém by byl uveden popis skutku a jeho právní kvalifikace. Zajímavostí je, že se zde jedná o jediný případ, kdy byli dva dotazovaní pro změnu a dva proti. U každé dvojice jsou rovněž shodné důvody. Dvě vyšetřovatelky uvedly, že forma sdělení obvinění bez odůvodnění, resp. sdělení podezření, takto v současné době funguje i u zkráceného přípravného řízení, kdy s tímto není problém, a navíc by v tomto

případě skutečně došlo ke snížení administrativní zátěže. Na druhou stranu vyšetřovatelka a státní zástupce, kteří se vyslovili proti změně, uvedli, že hlavním nedostatkem je právě chybějící odůvodnění, v němž jsou, stejně jako u předcházející otázky, zaznamenány myšlenkové pochody policejního orgánu.

Čtvrtým bodem byla změna v úpravě dozorové činnosti státního zástupce v přípravném řízení, která by se podle návrhu měla rozdělit na dozor fakultativní a obligatorní, a to z hlediska řízení o přečinu, kde by byl dozor povinný až od zahájení trestního stíhání, a řízení o zločinu, v němž by se dozor stejně jako dnes zahajoval od začátku prověřování. Pozitivně se ke změně vyjádřily tři vyšetřovatelky, kdy důvody jsou spatřovány ve snížení pracovní vytíženosti státních zástupců a v tom, že by se policejní orgán konečně mohl dostat na pozici samostatného orgánu činného v trestním řízení s vlastní odpovědností. Naopak proti změně byl právě státní zástupce, kterého se návrh týká nejvíce, s tím, že obligatorní dozor vykonávaný od začátku prověřování vidí jako smysluplný a neměnil by jej.

Pátou změnou má být možnost místně nebo věcně nepříslušného státního zástupce provést dozor nad neodkladnými a neopakovatelnými úkony, příp. jejich provedení navrhnout, a následně věc předat státnímu zástupci místně či věcně příslušnému. U tohoto bodu panovala shoda s přijetím změny u všech čtyř respondentů, přičemž důvodem bylo, že i Policie ČR může svou činnost vykonávat na celém území republiky, proč by ji tedy nemohl stejně vykonávat i státní zástupce, dále by to mohlo vést ke zjednodušení vlastního výkonu policejní činnosti a z hlediska státního zástupce by mohlo docházet ke zpřesňování praxe.

Šestý návrh zakotvuje odvolací líčení, v rámci něhož by odvolací soud provedl vlastní dokazování a ve věci následně rozhodl, aby tak bylo zamezeno tzv. soudnímu ping pongu. Nejen, že se na této změně pozitivně shodli jak státní zástupce, tak policejní vyšetřovatelky, ale navíc uvedli i shodný důvod, kterým je zásadní zkrácení celého trestního řízení.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo popsat průběh rekodifikačních prací na novém českém zákoně o trestním řízení soudním, tedy trestním řádu, které v podstatě nepřetržitě probíhají více než dvacet let. Za tu dobu byla již řada navrhovaných změn do současného zákona č. 141/1961 Sb. sice přebrána, a tedy zákonodárce na vývoj trestního práva i společnosti reaguje, avšak do současné doby se nový trestní řád přijmout nepodařilo, přestože se jedná o zákon nanejvýš důležitý. První část práce proto pojednávala o významu a účelu trestního práva procesního, představila trestní řád jako obecný zákon a další procesní předpisy, jako je zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim nebo zákon o mezinárodní justiční spolupráci, které jsou ve vztahu k trestnímu řádu v subsidiárním postavení. V této kapitole byly rovněž zmíněny prameny trestního práva procesního i rozdělení současného trestního řádu z hlediska systematiky.

Druhá kapitola stručně popsala historii našeho trestního řádu, a to od poloviny 19. století přes 60. léta 20. století, kdy byl současný trestní řád přijat, až v podstatě do počátku 21. století. Důležité je připomenout, že po celou dobu probíhaly různé novelizace tohoto zákona, kdy do té doby nejzásadnější byla novela provedená zákonem č. 265/2001, která bývá z hlediska rozsahu změn, jež přinesla, označována jako rekodifikace trestního řádu.

Hlavní část diplomové práce se zaměřila na srovnání současného stavu trestního řádu, resp. trestního práva procesního, a navrhovaného paragrafového znění nového předpisu, jehož nejaktuálnější verze je ze dne 14. října 2022. Cílem kapitoly bylo představit navrhované změny, které se zatím v současném procesním zákoně neobjevily a měly by být pro nový trestní řád skutečnou novinkou. Z poměrně značného množství takových změn byly z pochopitelných důvodů vybrány jen některé, neboť z hlediska rozsahu této práce by ani nebylo možné popsat všechny. Popis průběhu rekodifikačních prací se opíral zejména o důvodovou zprávu k novému trestnímu řádu, jeho východiska a principy či věcné záměry a dále také o cyklus debat členů Rekodifikační komise i dalších odborníků z řad odborné veřejnosti, a to v rámci tzv. Rekodifikačních čtvrtek, které se konaly na Katedře trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze v období

října 2022 až května 2023. Zajímavostí je, že ačkoliv se na novém znění trestního řádu podílely opravdové kapacity z oboru, ani tak mezi nimi nepanovala vždy a na všem shoda. Je totiž důležité a zároveň spíše nezbytné, aby konečné dílo, jímž nový trestní řád bezpochyby je a bude, bylo vždy založeno na kompromisu, neboť bez něho by v podstatě dosud nebylo připraveno ani ono navrhované paragrafové znění. Navazující čtvrtá kapitola se krátce pokusila vysvětlit, z jakých důvodů nebyl nový trestní řád přijat a proč bude nastalá situace opětovně vyřešena další novelou.

Poslední pátá kapitola se z praktického hlediska věnovala polostrukturovaným rozhovorům, jejichž cílem bylo zjistit, jak se na vybrané změny navrhovaného trestního řádu dívají pravidelní uživatelé tohoto zákona, a to tři policistky – vyšetřovatelky služby kriminální policie a vyšetřování a jeden státní zástupce okresního státního zastupitelství. Těmto uživatelům byly položeny otázky zahrnující z mého pohledu takové změny, které jsou pro nás z hlediska naší profese nejzásadnější a nejvíce se nás dotýkají. Jistě by bylo zajímavější, kdyby své názory či vlastní návrhy vyslovilo více respondentů, obzvláště např. další dva státní zástupci, aby byl pohled státního zastupitelství objektivnější, avšak rozhovory byly provedeny s lidmi, kteří s nimi souhlasili a byli vůbec ochotní se do takového šetření zapojit. Přestože se aktéři rozhovorů v některých názorech shodli a v některých ne, je pravděpodobné, že i za přítomnosti většího počtu respondentů by mezi všemi nikdy nepanovala naprostá shoda či naprostá neshoda. Ostatně ani členové Rekodifikační komise se neshodli na všem. Je však namístě upozornit, že výsledkem rekodifikace má být nikoliv revoluce, ale evoluce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

Komentáře

ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-043-0.

ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.

Sborníky

KALVODOVÁ, Věra. *Rekodifikace českého trestního práva procesního. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 21. listopadu 2000 na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2613-8.

Monografie

GERLOCH, A.; HŘEBEJK, J.; ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*. 6. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022. ISBN 978-80-7380-865-5.

FRANCEK, Jindřich. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Slon, 2019. ISBN 978-80-7419-285-2.

ZŮBEK, J. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-245-2.

Učebnice

BÁRTOVÁ, Klára; HEŘMANSKÝ, Martin; LINDOVÁ, Jitka; MÜLLER, Karel; NOVOTNÁ, Hedvika et al. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3.

BÍLÝ, Jiří L. *Právní dějiny na území České republiky: vysokoškolská učebnice*. Vysokoškolské právnícké učebnice. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-429-3.

BORČEVSKÝ, P. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2.

BRUCKNEROVÁ, Eva. *Trestní právo hmotné a procesní: zvláštní část. 3.* doplněné a přepracované vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2023. Edice Učebnice Právnické fakulty MU, sv. č. 561. ISBN 978-80-280-0281-7.

FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GŘIVNA, T.; KLOUČKOVÁ, S.; MANDÁK, V. et al. *Trestní právo procesní. 7.* vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0.

JELÍNEK, J.; DRAŠTÍK, A.; GALOVCOVÁ, I.; HASCH, K.; HERANOVÁ, S. et al. *Trestní právo procesní. 7.* vydání. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-687-3.

Právní předpisy České republiky

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Ústava ČR, Listina základních práv a svobod*, s. 5-15. ÚZ, č. 1310. Ostrava: Sagit, 2019. ISBN 978-80-7488-343-9.

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jakou součástí ústavního pořádku České republiky. In: *Ústava ČR, Listina základních práv a svobod*, s. 17-22. ÚZ, č. 1310. Ostrava: Sagit, 2019. ISBN 978-80-7488-343-9.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *Trestní předpisy*, s. 129-265. ÚZ, č. 1516. Ostrava: Sagit, 2023. ISBN 978-80-7488-556-3.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. In: *Trestní předpisy*, s. 293-317. ÚZ, č. 1516. Ostrava: Sagit, 2023. ISBN 978-80-7488-556-3.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: *Trestní předpisy*, s. 327-336. ÚZ, č. 1516. Ostrava: Sagit, 2023. ISBN 978-80-7488-556-3.

Webové stránky

ADVOKÁTNÍ DENÍK. *Velká novela trestního řádu by mohla být hotová do konce letošního roku.* Online. 12.09.2023. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2023/09/12/velka-novela-trestniho-radu-by-mohla-byt-hotova-do-konce-letosniho-roku/>. [cit. 2024-03-02].

ČESKÁ JUSTICE. *Helena Válková: Nový trestní řád by mohl platit od ledna roku 2017.* Online. 24.11.2014. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2014/11/helena-valkova-novy-trestni-rad-by-mohl-platit-od-ledna-roku-2017/>. [cit. 2024-03-02].

EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání) - 20.10.2022.* Online. Dostupné z:

<https://www.epravo.cz/top/aktualne/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-20102022-115428.html>. [cit. 2024-02-29].

EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání) - 03.11.2022*. Online. 2022. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-3-11-2022-715.html?action=babe5170>. [cit. 2024-02-04].

EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání) - 01.12.2022*. Online. 2022. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-1-12-2022-716.html?action=571d9938>. [cit. 2024-02-11].

EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání) - 15.12.2022*. Online. 2022. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-15-12-2022-717.html?action=c81bc70a>. [cit. 2024-02-20].

EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání) - 19.01.2023*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-19-1-2023-728.html?action=6235e750>. [cit. 2024-02-20].

EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání) - 16.02.2023*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-16-2-2023-771.html?action=199ffbbaa>. [cit. 2024-02-20].

EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání) - 16.03.2023*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-16-3-2023-772.html?action=7f6fa334>. [cit. 2024-02-19].

EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání) - 13.04.2023*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-13-4-2023-773.html?action=255f0cc4>. [cit. 2024-02-20].

EPRAVO.CZ. *Rekodifikační čtvrtky aneb nad návrhem nového trestního řádu (online – živé vysílání) - 04.05.2023*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-04-05-2023-774.html?action=255f0cc4>.

trestniho-radu-online-zive-vysilani-4-5-2023-774.html?action=90ad4bf3. [cit. 2024-02-21].

JAZYKOVÁ PORADNA ÚJČ AV ČR. *Internetová jazyková příručka*. Online. Praha: Ústav pro jazyk český, Akademie věd České republiky, © 2008-2024. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=kodifikace>. [cit. 2024-02-29].

JAZYKOVÁ PORADNA ÚJČ AV ČR. *Internetová jazyková příručka*. Online. Praha: Ústav pro jazyk český, Akademie věd České republiky, © 2008-2024. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=rekodifikace>. [cit. 2024-02-29].

JUSTICE.CZ. *Rekodifikace trestního práva procesního*. Online. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>. [cit. 2024-02-29].

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k navrhovanému trestnímu řádu – zvláštní část*, 2022. Dostupné z: <https://www.trestonline.cz/legislativa/rekodifikace-trestniho-radu/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho/>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Návrh zákona o trestním řízení soudním (trestní řád)*, 2022. Dostupné z: <https://www.trestonline.cz/legislativa/rekodifikace-trestniho-radu/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho/>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Věcný záměr trestního řádu*, 2004. Dostupné z: <https://www.trestonline.cz/legislativa/rekodifikace-trestniho-radu/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho/>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Věcný záměr trestního řádu*, 2008. Dostupné z: <https://www.trestonline.cz/legislativa/rekodifikace-trestniho-radu/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho/>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Východiska a principy k novému trestnímu řádu*, 2014. Dostupné z: <https://www.trestonline.cz/legislativa/rekodifikace-trestniho-radu/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho/>.

PRÁVNÍ PROSTOR. *Nový trestní řád je podle Blažka neprůchodný, spravedlnost předloží jen novelu*. Online. 16.05.2023. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/aktuality/novy-trestni-rad-je-podle-blazka-nepruchodny-spravedlnost-predlozi-jen-novelu>. [cit. 2024-03-02].